

Lavrans Knud Valentin Juul Frandsen

Det Pseudovergilianske Ciris i Oversettelse

En oversettelse og kommentar av det
pseudovergilianske *Ciris*

Masteroppgave i KLAS3000

Veileder: Thea S. Thorsen

Mai 2024

Lavrans Knud Valentin Juul Frandsen

Det Pseudovergilianske Ciris i Oversettelse

En oversettelse og kommentar av det
pseudovergilianske *Ciris*

Masteroppgave i KLAS3000
Veileder: Thea S. Thorsen
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Det romerske diktet *Ciris* fra samlingen *Appendix Vergiliana*, tradisjonelt tilskrevet Vergil, har vært gjenstand for en lang – av og til polemisk – debatt om forfatterskap og datering, forvansket av en usikker etablering av den originale teksten. Denne oppgaven oversetter og kommenterer diktet, og forsøker å belyse det med dets særegne tekstuelle problemer og litterære kvaliteter for øye, i håp om å bidra til en mer tilgjengelig og oppskattende lesning av diktet.

Innhold

Sammendrag.....	1
1. Innledning.....	2
1.1 Metode og materiale.....	3
1.2 Tekstutgave og tekstkritikk.....	4
1.3 Die Cirisfrage.....	5
2. Den Latinske Teksten.....	8
3. Oversettelse.....	31
4. Kommentar.....	55
Bibliografi.....	101
Forkortelser.....	106

1. Innledning

Ikke all antikk litteratur nyter samme oppmerksomhet hverken i det filologiske forskningsmiljøet, i pensums sammensetningene på videregående eller høyere utdanninger, eller i den populære kulturbevisstheten: Homer, Hesiod, Platon, Aristoteles, Cicero, Catull, Vergil, Ovid, Horats, for bare å nevne noen enkelte, er fast forankrede kanoniske forfattere, som den allmeninteresserte leseren vanskelig kan komme utenom.

Det pseudepigrafiske, anonyme *Ciris*, som vanskelig lar seg datere, nyter markant mindre oppmerksomhet især i den generelle kulturbevisstheten, og den oppmerksomheten det nyter i forskningsverden har vært fokusert på dets forhold til andre «større» verker, enten ved dens pseudepigrafiske natur eller dens potensielle verdi som vitne til andre tapte tekster.¹ Av samme grunn har også en stor del av forskningslitteraturen rundt *Ciris* vært preget av en utilitaristisk tilnærming til diktets potensielle kvalitet – og følgelig har denne tilnærmingen ofte hatt negative konsekvenser for tekstens fortolkning.

En stor del av forskningslitteraturen rundt *Ciris* omhandler det som tradisjonelt kalles *die Cirisfrage*, tysk for «*Ciris*-spørsmålet», som altså er spørsmålet om dens datering og forfatter. Prioritetsbestemmelse² på bakgrunn av intertekstuelle referanser, særlig til Vergil, er ett av de mest debatterte emnene. Denne oversettelsen og kommentaren har ikke som formål å konkludere angående hverken datering eller forfatter, men å tilnærme seg *Ciris* i lys av en holistisk fortolkningstradisjon: Målet er å belyse og tilgjengeliggjøre – på tross av en svært korrumpert teksttradisjon – diktet for et skandinavisk publikum. Datering og forfatterskap vil bli diskutert i den grad det synes gagnlig for en dypere forståelse av diktet.

Oppgaven består i sin helhet av en redegjørelse for og oppklaring av diktets bakgrunn og tekstkritiske tradisjon, en oversettelse av hele diktet, og en filologisk kommentar. Dertil har jeg lagt ved den latinske teksten, som overordnet sett følger Kayachevs (2020) tekstkritiske versjon, men med enkelte emendasjoner utelatt, der jeg mener de er unødvendige eller faller bort fra den sannsynlige originalteksten – disse fremgår av og diskuteres i kommentaren.

---

¹ Cf. Lyne (1978, 40-45).

² Axelson (1960)

1.1 Metode og materiale

Jeg har benyttet meg særlig av to vitenskapelige utgaver: Boris Kayachevs *Ciris: A Poem from the Appendix Vergiliana* (2020) og R.O.A.M. Lynes *Ciris: A Poem attributed to Vergil* (1978). Min oversettelse utgår fra Kayachevs tekstkritiske versjon, og jeg støtter min tekstforståelse både på Kayachevs oversettelse og kommentar, så vel som Lynes dyperegående kommentar. Jeg har derutover særlig brukt Knechts *Authenticité, histoire du texte, édition et commentaire critiques* (1970) og Helms *Die pseudovirgilische Ciris* (1937). Jeg har arbeidet med en oversettelse og kommentar av *Ciris* før, spesifikt den konkluderende episoden av diktet, Skyllas metamorfose, se Juul Frandsen (2022). Av denne grunnen legger jeg i mindre grad vekt på denne delen av diktet i min kommentar, og refererer der det er nødvendig for forståelsen til min forutgående oppgave. Min oversettelse av l. 478-541 avspeiler også til en viss grad min opprinnelige oversettelse, gjort ut fra samme tekst (Kayachev, 2020) og med samme metodegrunnlag.

Oppslagsverk jeg har benyttet meg av omfatter en rekke ordbøker, spesielt *Oxford Latin Dictionary (OLD)*, *A Latin Dictionary* av Lewis og Short (*Lewis & Short*), Goldschmidts *Latin-dansk Ordbog (LDO)*, *Liddell-Scott-Jones' A Greek-English Lexicon (LSJ)*, og *Det Norske Akademis ordbok (NAOB)*; i tillegg encyklopediene *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft (RE)*, *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities (DGRA)*, *A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology (DGRBM)* og *A Dictionary of Greek and Roman Geography (DGRG)*. Dertil har jeg anvendt *Thesaurus Latin Linguae (TLL)* og Packard Humanities Institute's *PHI Latin Texts (Packhum)* og dets søkeverktøy. Når jeg har måttet oppsøke andre antikke verk har jeg fortrinnsvis benyttet meg av *Loeb Classical Library*, men jeg har også tatt i bruk andre utgaver og kommentarer, spesielt Godwins *Catullus: Poems 61-68*. Jeg siterer og refererer til antikke verk hovedsakelig etter *Oxford's Classical Dictionary's* forkortelser, men modifisert etter skandinavisk ortografi og sedvane. Jeg legger ved en liste over forkortelser brukt i denne oppgaven bakerst i dokumentet.

I min oversettelse følger jeg en tysk-gresk tradisjon, som er den gjengse i skandinavisk litteratur, for transkribering av navn fra gresk til norsk (som benyttet av f.eks. snl.no). Ved latinske navn følger jeg skandinavisk tradisjon for ikke å skrive personendelser: Ovid for Ovidius, Properts for Propertius, Catull for Catullus. For greske ord translittererer

jeg ‘φ’ som ‘f’, χ som ‘kh’, og diftongen ‘ευ’ som «eu», herav: Thesevs for Θησεύς, Orfeus for Ὀρφεύς, Filomela for Φιλομήλα, Kallimakhos for Καλλίμαχος, etc.

Min oversettelse av diktet er satt opp i frie vers for overskuelighet i forhold til originalteksten og kommentaren, i en approksimativ metrisk rytme.

1.2 Tekstutgave og tekstkritikk

Kayachevs (2020) tekstutgave er basert på Lynes (1978) utgave, men med gjennomgående emendasjoner. *Ciris*' overlevering er problematisk med svære lakuner og mange tekstlige problemer – kontamineringer og interpolasjoner mellom forskjellige vitner til teksten. Etableringen av en rettferdig representasjon av den originale teksten er derfor vanskelig. Konjekturen blir i høy grad nødvendige for å etablere noen form for sannsynlig versjon av originalteksten, men konjekturen er bundet til den emenderende aktørs tolkning av teksten, ikke bare dens stil og karakter, men også i forlengelse av disse, dens «kvalitet». Blir teksten ansett for å være av en lavere kvalitet, kanskje assosiert med sen- eller sølvalderlatin, bidrar dette til konjekturen som videre understøtter denne tolkningen: Tekstkritikken står altså over for en syklisk og personlig betinget mekanisme i de tilfelle *recensio* mellom tekstens vitner ikke i seg selv er nok til å etablere teksten. Det er vanskelig – enda umulig – å unnsnippe dette subjektive elementet i emendasjonen av klassiske tekster. Av samme grunn er det viktig å holde seg det for øye, når man står over for en tekst som *Ciris*'; og av samme grunn er diktets kontekst i like høy grad et viktig element ikke bare i den umiddelbare fortolkningen av teksten, men også i selve tekstetableringen.

Den etablerte teksten til *Ciris* avspeiler manuskriptarketyper, Ω, identifisert som *codex Murbacensis*, et manuskript beskrevet i en katalog over bøkene til biblioteket i Murbach-klostret på 800-tallet.³ Denne arketyper bevitnes av to ekstante vitner, G (Graz-fragmentet: Steiermärkisches Landesarchiv Hs 1814) og B (*codex Bruxellensis 10675-6*) og hyparketyper, Φ.

Graz-fragmentet (fra 800-tallet) er kilde til linjene 338-497, mens *codex Bruxellensis* (fra 1100-tallet) gir linjene 454-541. G og B er mest sannsynlig uavhengige vitner til Ω, men på bakgrunn av den lille felles tekstmengden kan det ikke utelukkes at de har en felles

---

³ Kayachev (2020), s. 31

hyparketype, som er vitne til arketypen.⁴ Der de to tekster enes (med hverandre eller en av dem med Φ) om teksten, må det tenkes at de avspeiler den egentlige arketypens teksttradisjon.

Φ er den felles forfar til den paduanske familien (stammende fra hyparketypen Z; alle fra mellom 1454 og ca. 1465) av ekstante manuskripter – H (Wolfenbüttel, Helmst. 332) og H²; A (London, Arund. 133); R (Wrocław, Rehd. 125) – og den romerske (stammende fra hyparketypen Λ) familien.⁵ Λ er bevitnet av 1471 *editio princeps* av *Ciris*, ρ , som til gjengjeld bevitnes av L (Vat. Lat. 3255), E (Roma, Vitt. Em. 1675), K (Roma, Cors. 43 F 21) og ξ (den 1473 romerske versjon), foruten L² og E².⁶

For en videre behandling av disse manuskriptenes innbyrdes forhold, se Kayachev (2020, s. 31-37), Lyne (1978, s. 56-65), og Knecht (xxi – lxxxiv).

1.3 Die *Ciris*frage

Datering og bestemmelse av forfatter er en grunnsten i forskningen rundt *Ciris*, og det synes gagnlig å redegjøre for noen av de trekkene, som denne debatten tar utgangspunkt i. Spørsmål om datering, når det ikke finnes eksternt kvalifiserende informasjon (eller denne er usikker, som det gjelder identifikasjonen av den Messalla som nevnes i diktet), finner ofte deres utgangspunkt i stilistisk analyse og prioritetsbestemmelse (med dens egen metoder). Den stilistiske analysen av *Ciris* avslører hovedsakelig en neoterisk karakter, enten påtatt eller genuin. Jeg vil kort gå igjennom noen av de elementene, som konstituerer denne neoteriske karakteren.

Diksjon. *Ciris*' diksjon avspeiler en neoterisk tradisjon for utbredt bruk av diminutiver og gresismer.⁷ Diminutivene (e.g. 3 *hortulus*; 132, 238, 348 *ocellus*; 182 *tabidulus*; og 496 *labellum*) fremhever Lyne som elementer i det henholdsvis enten neoteriske register eller i dagligdagstale.⁸ Med en relativt begrenset tilgang til neoteriske verker – de fleste, utover Catulls, enten tapt eller dårlig bevart – kan det være vanskelig å bedømme om disse som er preget av dagligdagstale (*paruulus*, *frigidulus*, *nutricula*)⁹ har eller ikke har inngått i den

---

⁴ Kayachev (2020), s. 32

⁵ Kayachev (2020), s. 33

⁶ Kayachev (2020), s. 33

⁷ Lyne (1978), ss. 26-28

⁸ Lyne (1978), s. 26

⁹ Lyne (1978), s. 26

neoteriske tradisjonen – den emfatisk personlige talen synes å være et viktig element i den alexandrinske og neoteriske fortellingen.¹⁰ Dikterens gresismer hører hovedsakelig til ordforrådet (men ikke utelukkende, cf. e.g. **56** og **70** for greske syntaktiske konstruksjoner), der han benytter dem med tydelig intensjon, som sett i hans veksling mellom det greske *Sophia*, l. 4 og 40, og det latinske *Sapientia*, l. 14. Særlig skal bemerkes de mange egennavnsepitetene av gresk opprinnelse – og de mange egennavnsepitetene generelt: Disse kan tenkes å dels understøtte den greske sfæren, som diktets handling foregår i, foruten å opprettholde den neoteriske tradisjonen. Hvor Lyne fremhever enkelte ord som arkaisk episke (*pote* og *nec* uten dens parataktiske effekt),¹¹ påpeker Kayachev at disse samme brukes i tale (e.g. Skyllas monolog, l. 257-282).¹² Kayachev fremhever videre et antall passasjer, som karakteriseres av dagligdagstale, og konkluderer at effekten av disse har vært å nærme seg det latinske drama i litterær tekstur.¹³ Enda engang, synes det, for å skape den intimiteten som de neoteriske (og aleksandrinske) verkene har etterstrebet.

Retoriske og litterære virkemidler. Diktet er preget av en gjennomført bruk av retoriske og litterære stilfigurer, f.eks. repetisjonsmønstre (anaforer, epanalepsis, allitterasjon og assonans), apostrofer (e.g. l. 191-194), parentetiske uttrykk, kontrast-uttrykk (fargekontrast, antiteser), og ordspill (paranomasia, polysemi). Bruken av parentetiske uttrykk fremhever Lyne som et karakteristika ikke ved Catull, men Kallimakhos, Vergil og Ovid – og Kallimakhos, en av de viktigste eksponentene for den alexandrinske stilen, og nært assosiert med epylliet som genre, er en passende språklig modell.¹⁴ Om den kallimakheanske parentes føres av *Ciris*-dikteren på bakgrunn av en tradisjon for dette i den neoteriske stilen generelt (Catull bruker dem knapt i hans epyllion, 64) eller om det er et direkte forhold til Kallimakhos' egne verker, er vanskelig å si – mange av de kallimakheanske parallellene kan forklares med andre dikt som mellomledd.

Genre og den narrative strukturen. Det neoteriske epylliet er en form for kort episk diktning karakterisert av kvinnelige hovedpersoner, psykologisk intimitet og empatiske skildringer, den neoteriske stilistikken, fortrolighet med esoteriske referanser, metapoetiske virkemidler, en narrativ struktur der enkelte episoder fyller uforholdsmessig mye, mens andre

---

¹⁰ Cf. Godwin (1995), s. 4-5; Lyne (1978), s.28; og Kayachev (2020), s. 6-7

¹¹ Lyne (1978), s. 27

¹² Kayachev (2020), s. 6-7

¹³ Ibid., s. 7

¹⁴ Lyne (1978) s. 30-31

forminskes til enkelte oppramsinger (cf. polyptotonsfiguren i l. 387-389).¹⁵ Enkelte troper synes også å gå igjen i det neoteriske epylliet, herunder heltinnes klage (cf. l. 404-458) og ekfrasis (cf. l. 21-41).

Datering. Ut fra en stilistisk analyse fremgår det at *Ciris* må være neoterisk, og nært beslektet med Catull 64.¹⁶ Likevel har et flertall av forskere formodet at *Ciris* ikke kan være nettopp dette – hvorfor? Dette beror hovedsakelig på passasjer *Ciris* har tilfelles med andre dikt, særlig Vergil, se e.g. min kommentar til l. 56-61. En annen faktor i dateringen er den nevnte mottaker av diktet, Messalla. Identiteten til denne Messalla er diskutabel: Umiddelbart tenker man på M. Valerius Messalla Corvinus (64 f.v.t. – 8 e.v.t.), mesen for Tibull, Lygdamus og Sulpicia, foruten den unge Ovid, men noen argumenterer for at identiteten tilhører en senere person under navnet Messalla, f.eks. hans sønn eller en tredje, mindre kjent Messalla, fra 200-tallet.¹⁷ Corvinus var i år 45-44 f.v.t. en ung mann og studerte i Athen hvor dikteren kan ha møtt ham (se min kommentar til l. 1-54); diktets mange referanser til Athen og athensk kultur kan være motivert av denne forbindelsen.¹⁸

Ut fra den potensielle allusjonen til Ovids *Metamorfoser*, se min kommentar til l. 32-34 og 104, synes det mest plausibelt at dikteren er samtidig med eller senere enn Ovid, men med forbehold om at en felles (eventuelt dårlig bevitnet) tradisjon kan ligge til grunn for likhet i teksten. Både stil og innhold kan i siste ende være imitert (cf. Lyne, 1978, s. 4, s. 36-56), slik at de holdepunkter de gir oss i en datering ikke nødvendigvis reflekterer den epistemiske virkelighet. Jeg følger uansett Kayachev i å anta en tidlig datering rundt den sene gullalderen, i kjølvannet til den neoteriske skrivestilen, der dikteren kan ha imitert Catull og andre neoterikere på en naturlig måte.

---

¹⁵ Lyne (1978), s. 32-36;

¹⁶ Cf. sitatene til Leo og Drachmann, som er enige om dette, i Kayachev (2020), s. 6

¹⁷ Kayachev (2020), s. 15

¹⁸ Ibid, s. 16

2. Den Latinske Teksten

Appendix Vergiliana, Ciris v. 1-541, hovedsakelig ved Kayachev (2020, s. 45-71)

Etsi me uano iactatum laudis amore
irritaque expertum fallacis praemia uulgi
Cecropius suaues expirans hortulus auras
floreantis uiridi Sophiae complectitur umbra
mensque, ut quiret eo dignum sibi quaerere carmen, 5
longe aliud studium inque alios accincta labores
altius ad magni suspexit sidera mundi
et placitum paucis ausa est ascendere collem,
non tamen absistam coeptum detexere munus,
in quo iure meas utinam requiescere Musas 10
et leuiter blandum liceat deponere amorem.
quod si, mirificum decus o Messalla futuris,
mirificum saeculis (modo sit tibi uelle libido),
si mihi iam summas Sapientia panderet arces,
quattuor antiquis heredibus incluta consors, 15
unde hominum errores longe lateque per orbem
despicere atque humiles possem contemnere curas,
non ego te talem uenerarer munere tali,
non equidem (quamuis interdum ludere nobis
et gracilem molli libeat pede cludere¹⁹ uersum), 20

---

¹⁹ cludere *Kayachev*

sed magno intexens (si fas est dicere) peplo,
qualis Erectheis olim portatur Athenis,
debita cum castae soluuntur uota Mineruae
tardaque confecto redeunt quinquennia lustro,
cum leuis alterno Zephyrus concrebuit Euro 25
et prono grauidum prouexit pondere currum.
felix illa dies, felix et dicitur annus,
felices qui talem annum uidere diemque.
ergo Palladiae texuntur in ordine pugnae,
magna Giganteis ornantur pepla tropaeis, 30
horrida sanguineo pinguntur proelia cocco;
additur aurata deiectus cuspide Typhon,
qui prius Ossaeis conscendens aethera saxis,
Emathio celsum duplicarat uertice Olympum:
tale deae uelum sollemni tempore portant. 35
tali te uellem, iuuenum doctissime, ritu
purpureos inter soles et candida lunae
sidera caeruleis orbem pulsantia bigis
naturae rerum magnis intexere chartis,
aeterno ut sophiae coniunctum carmine nomen 40
nostra tuum senibus loqueretur pagina saeculis.
sed quoniam ad tantas nunc primum nascimur artes,
nunc primum teneros firmamus robore neruos,
haec tamen interea, quae possumus, in quibus aeui

prima rudimenta et iuuenes exegimus annos, 45

accipe dona meo multum uigilata labore

promissa atque diu iam tandem carmina sume,

impia prodigiis ut quondam exterrita tantis

Scylla nouos auium sublimis in aere coetus

uiderit et tenui conscendens sidera penna 50

caeruleis sua tecta super uolitauerit alis,

hanc pro purpureo poenam scelerata capillo,

pro patria soluens excisa funditus urbe.

Complures illam magni, Messalla, poetae

(nam uerum fateamur: amat Polyhymnia uerum) 55

longe alia perhibent mutatam membra figura

Scyllaeum monstro saxum infestare uoraci.

illam aerumnosi quam saepe legamus Vlixii,

candida succinctam latrantibus inguina monstris

Dulichias uexasse rates et gurgite in alto 60

deprensos nautas canibus lacerasse marinis.

sed neque Maeoniae patiuntur credere chartae

nec magis historiae dubiis erroribus auctor.

namque alias alii uulgo finxere puellas

quae Colophoniaco Scyllae addicantur Homero. 65

ipse Crataein ait matrem, sed siue Crataeis,

siue illam monstro genuit Persea biformi,

siue necutra parens atque hoc in carmine ficto
 inguinis est uitium et ueneris descripta libido;
 siue etiam iactis speciem est mutata uenenis 70
 infelix uirgo (quid enim commiserat illa?
 ipse pater timidam summa complexus harena
 coniugium castae uiolauerat Amphitrites;
 ast tamen exegit longo post tempore poenas,
 ut, cum dux Ithacus ueheretur gurgitis alto, 75
 ipsa trucem multo misceret sanguine pontum);
 seu uero, ut perhibent, forma cum uinceret omnes
 et cupidos quaestu passim popularet amantes,
 piscibus et canibusque maris uallata repente
 (horribilis circum uidit se existere formas, 80
 heu quotiens mirata nouos expalluit artus,
 ipsa suos quotiens heu pertimuit latratus),
 ausa quod est mulier numen fraudare deorum
 et dictam Veneri lucrorum auertere poenam,
 (quamquam multiplici iuuenum quod saepta caterua 85
 uixerat illa, animos mertrix induta ferarum
 infamem tali merito rumore fuisse
 docta Palaepaphiae testatur pagina uoce):
 quidquid adhuc quisque est tali de clade locutus,
 formosam potius liceat notescere cirin 90
 atque unam ex multis Scyllam non esse puellis.

quare, quae cantus²⁰ meditati mittere uestros²¹
magna mihi cupido tribuistis praemia, diuae
Pierides, quarum castos altaria postes
munere saepe meo inficiunt foribusque hyacinthi 95
deponunt flores aut suaue rubens narcissus
aut crocus alterna coniungens lilia caltha
sparsaque liminibus fulget rosa, nunc age, diuae,
praecipue nostro nunc aspirate labori
atque nouum aeterno praetexite honore uolumen. 100

Sunt Pandioniis uicinae sedibus urbes
Actaeos inter colles et candida Thesei
purpureis late ridentia litora conchis;
quarum non ulli fama concedere digna
stat Megara, Alcathoi quondam murata labore, 105
Alcathoi Phoebique; deus namque affuit illi;
unde etiam citharae uoces imitatus acutas
saepe lapis recrepat Cyllenia murmura pulsus
et ueterem sonitu Phoebi testatur honorem.
hanc urbem ante alios qui tum florebat in armis 110
fecerat infestam populator remige Minos,
hospitio quod se Nisi Polyidos auito

---

²⁰ dulces *Kayachev*

²¹ cantus *Kayachev*

Carpathium fugiens et flumina Caeratea
 texerat: hunc bello repetens Gortynius heros
 Attica Cretaea sternebat rura sagitta. 115
 sed neque tum ciues neque tum rex ipse ueretur
 infesto ad muros uolitantes agmine turmas
 reicere et indomita uirtute retundere Minon,
 responsum quoniam satis est meminisse deorum.
 nam capite ab summo regis (mirabile dictu) 120
 candida caesaries fluitabat tempora circum,
 at roseus medio surgebat uertice crinis:
 cuius quam seruata diu natura fuisset,
 tam patriam incolumem Nisi regnumque futurum
 concordem stabili firmarant numine Parcae. 125
 ergo omnis caro residebat cura capillo,
 aurea sollemni comptum quem fibula ritu
 Cecropiae tereti nectebat dente cicadae.
 nec uero haec urbis custodia uana fuisset
 (nec fuerat), ni Scylla nouo correpta furore, 130
 Scylla, patris miseri patriaeque inuenta sepulcrum,
 heu nimium cupidis Minon inhiasset ocellis.
 sed malus ille puer, quem nec sua flectere mater
 iratum potuit, quem nec pater atque auus idem
 Iuppiter (ille iram Poenos domitare leones 135
 et ualidas potuit uires mansuescere tigris,

ille etiam diuis homines—sed dicere magnum est),
 idem tum tristes acuebat paruulus iras
 Iunonis magnae, cuius periura puella
 olim (sed meminere diu periuria diuae) 140
 non ulli licitam uiolauerat inscia sedem,
 dum sacris operata deae lasciuit et extra
 procedit longe matrum comitumque cateruam,
 suspensam gaudens in corpore ludere uestem
 et tumidos agitante sinus Aquilone relaxans. 145
 necdum etiam castos gustauerat ignis honores,
 necdum sollemni lympham perfusa sacerdos
 pallentis foliis caput exornarat oliuae,
 cum lapsa e manibus fugit pila cumque elapsa
 procurrat uirgo. quod uti ne prodita ludo 150
 auratam gracili soluisses corpore pallam;
 omnia quae retinere gradum cursusque morari
 possent o tecum uellem tunc semper haberes:
 numquam te uiolasse manu sacraria diuae
 iurando, infelix, nequiquam iure negasses. 155
 si quis non nocuisse tibi periuria credat,
 causa pia est: timuit fratri te ostendere Iuno.
 at leuis ille deus, cui semper ad ulciscendum
 quaeritur ex omni uerborum iniuria dicto,
 aurea fulgenti depromens tela pharetra, 160

heu nimium certo, nimium, ferientia nisu,
 uirginis in tenera defixerat omnia mente.
 quae simul ac uenis hausit sitientibus ignem
 et ualidum penitus concepit in ossa furorem,
 saeua uelut gelidis Edonum Bistonis oris 165
 ictaue barbarico Cybeles antistita buxo
 infelix uirgo tota bacchatur in urbe,
 non styrace Idaeo fragrantis compta capillos,
 non niueo retinens bacata monilia collo, 170
 coccina non teneris pedibus Sicyonia seruans; 169
 multum illi incerto trepidant uestigia cursu.
 saepe redit patrios ascendere perdita muros,
 aeriasque facit causam se uisere turre;
 saepe etiam tristes uoluens in nocte querelas
 sedibus ex altis campi speculatur harenam 175
 castraque prospectat crebris lucentia flammis.
 nulla colum nouit, fusum non respicit aureum,
 non Libyco molles plauduntur pectine telae; 179
 non arguta sonant tenui psalteria chorda, 178
 nullus in ore rubor (ubi enim rubor, obstat amori). 180
 atque ubi nulla malis reperit solacia tantis
 tabidulamque uidet labi per uiscera mortem,
 quo uocat ire dolor, subigunt quo tendere fata,
 fertur et horribili praeceps impellitur oestro,

ut patrio demens crinem de uertice sacrum 185
 furata arguto desponsum mitteret hosti,
 namque haec condicio miserae proponitur una:
 siue illa ignorans (quis non bonus omnia malit
 credere quam tanti sceleris damnare puellam?),
 heu tamen infelix (quid enim imprudentia prodest?). 190
 Nise pater, cui direpta crudeliter urbe
 uix erit una super sedes in turribus altis
 fessus ubi extracto possis considerare nido,
 tu quoque auis metuere: dabit tibi filia poenas.
 gaudete, o celeres, subnixae nubibus atris, 195
 quae mare, quae uiridis siluas lucosque sonantes
 incolitis, gaudete, uagae, gaudete, uolucres,
 uosque adeo, humani mutatae corporis artus,
 uos, o crudeli fatorum lege, puellae
 Dauliades, gaudete: uenit carissima uobis 200
 cognatos augens reges numerumque suorum
 ciris et ipse pater. uos, o pulcherrima quondam
 corpora, caeruleas praeuerrite in aethera nubes,
 qua nouus ad superum sedes haliaetos et qua
 candida concessos ascendat ciris honores. 205
 iamque adeo dulci deuinctus lumina somno
 Nisus erat uigilumque procul custodia primis
 excubias foribus studio tractabat inani,

cum furtim tacito descendens Scylla cubili
 auribus arrectis nocturna silentia temptat 210
 et pressis tenuem singultibus aera captat.
 caeruleas sua furta prius testatur ad umbras: 215
 tum suspensa leuans digitis uestigia primis 212
 egreditur ferroque manus armata bidenti
 prouolat; at demptae subita in formidine uires.
 nam qua se ad patrium tendebat semita limen 216
 uestibulo in thalami paulum remoratur et alte
 suspicit ad taciti nutantia sidera mundi,
 non accepta piis promittens munera diuis.
 quam simul Ogygii Phoenicis filia Carme 220
 surgere sensit anus, sonitum nam fecerat illi
 marmoreo aeratus stridens in limine cardo,
 corripit extemplo fessam languore puellam
 et simul 'o nobis sacrum caput' inquit 'alumna,
 non tibi nequiquam uiridis per uiscera pallor 225
 aegrotas tenui suffudit sanguine uenas,
 nec leuis ut uigiles (neque enim pote) cura subegit
 (aut fallor: quod ut o potius, Rhamnusia, fallar).
 nam qua te causa nec dulcis pocula Bacchi
 nec grauidos Cereris dicam contingere fetus, 230
 qua causa ad patrium solam uigilare cubile,
 tempore quo fessas mortalia pectora curas,

quo rapidos etiam requiescunt flumina cursus?
 dic age nunc miserae saltem, quod saepe petenti
 iurabas nihil esse mihi, cur maesta parentis 235
 formosos circum uirgo remorere capillos.
 ei mihi, ne furor ille tuos inuaserit artus,
 ille, Arabis Myrrhae quondam qui cepit ocellos,
 ut scelere infando (quod nec sinat Adrastea)
 laedere utrumque uno studeas errore parentem. 240
 quod si alio quouis animum iactaris amore
 (nam te iactari non est Amathusia nostri
 tam rudis ut nullo possim cognoscere signo),
 si concessus amor noto te macerat igni,
 per tibi Dictynnae praesentia numina iuro, 245
 prima deum quae te dulcem mihi donat alumnam,
 omnia me potius digna atque indigna laborum
 milia uisuram, quam te tam tristibus istis
 sordibus et senio patiar tabescere tali.’
 haec loquitur mollique ut se uelaret amictu 250
 frigidulam iniecta circumdat ueste puellam,
 quae prius in tenui steterat succincta crocota.
 dulcia deinde genis rorantibus oscula figens
 persequitur miserae causas exquirere tabis,
 nec tamen ante ullas patitur sibi reddere uoces, 255
 marmoreum tremebunda pedem quam rettulit intus.

illa autem ‘quid tu me,’ inquit, ‘nutricula, torques?
 quid tantum properas nostros nouisse furores?
 non ego consueto mortalibus uror amore:
 nec mihi notorum delectant lumina uultus, 260
 nec genitor cordi est; ultro namque odimus omnes.
 nil amat hic animus, nutrix, quod oportet amari,
 in quo falsa tamen lateat pietatis imago,
 sed media ex acie, mediis ex hostibus—eheu,
 qui dicam quoue ausa malum hoc exordiar ore? 265
 dicam equidem, quoniam tu me non dicere, nutrix,
 non sinis: extremum hoc munus morientis habeto.
 ille, uides, nostris qui moenibus assidet hostis,
 quem pater ipse deum sceptri donauit honore,
 cui Parcae tribuere necullo uulnere laedi – 270
 dicendum est, frustra circumuehor omnia uerbis,
 ille mea, ille idem oppugnat praecordia Minos.
 quod per te diuum crebros obtestor amores
 perque tuum memori sanctum mihi pectus alumnae,
 ut me, si seruare potes, nec perdere malis, 275
 sin autem optatae spes est incisa salutis,
 nec mihi quam merui inuideas, nutricula, mortem.
 nam nisi te nobis malus, a malus, optima Carne,
 ante in conspectum casusue deusue tulisset,
 aut ferro hoc’ (aperit ferrum quod ueste latebat) 280

‘purpureum patrio dempsissem uertice crinem,
 aut mihi praesenti peperissem uulnere letum.’
 uix haec ediderat, cum clade exterrita tristi
 incomptos multo deturpat puluere crines
 et grauiter questu Carne complorat anili: 285
 ‘o mihi nunc iterum crudelis reddite Minos,
 o iterum nostrae Minos inimice senectae,
 te propter me olim natae te propter eundem
 nunc amor insanae luctum portauit alumnae.
 tene ego tam longe capta atque auecta nequiui, 290
 tam graue seruitium, tam duros passa labores,
 effugere, o bis iam exitium crudele meorum?
 iam iam nec nobis aueo senioribus ullum,
 uiuere uti cupiam, uiuit genus. a, quid ego amens
 te erepta, Britomarti, meae spes una senectae, 295
 te, Britomarti, diem potui producere uitae?
 atque utinam celeri nec tantum grata Dianae
 uenatus esses uirgo sectata uiriles
 Cnosia neu Partho contendens spicula cornu
 Dictaeas ageres ad gramina nota capellas: 300
 numquam tam obnixa fugiens Minois amores
 praeceps aeri specula de montis abisses.
 unde alii fugisse ferunt et nomen Aphaeae
 uirginis assignant, alii, quo notior esses,

Dictynnam dixere tuo de nomine Lunam: 305
 sint haec uera uelim, mihi certe, nata, peristi.
 numquam ego te summo uolitantem uertice Dictes
 Hyrcanos inter comites²² agmenque ferarum
 conspiciam nec te redeuntem amplexa tenebo.
 uerum haec tum non sic grauia atque indigna fuere, 310
 tum, mea alumna, tui cum spes integra manebat,
 cum uox ista meas nondum uiolauerat aures.
 tene etiam fortuna mihi crudelis ademit,
 tene, o sola meae uiuendi causa senectae?
 saepe ego dulci nequiquam capta sopore, 315
 cum premert natura, mori me uelle negaui,
 ut tibi Corycio properarem flammea luto.
 quo nunc me, infelix, aut quae me fata reseruant?
 si nescis, qua lege patris de uertice summo
 edita candentes praetexat purpura crines, 320
 quae tenui patriae spes sit suspensa capillo?
 si nescis, aliquam possum sperare salutem,
 inscia quandoquidem scelus es conata nefandum;
 sin est quod metuo, per te, mea alumna, tuumque
 expertum multis miserae mihi rebus amorem, 325
 per pia sacra precor per numina Ilithyiae,
 nec tantum facinus tam nulla mente sequaris.

---

²² *catulos Kayachev*

non ego te incepto (fieri quod non pote) conor
flectere amore, neque est cum dis contendere nostrum,
sed patris incolumi potius te nubere regno 330
atque aliquos tamen esse uelis tibi, alumna, penates;
hoc unum exilio docta atque experta monebo.
quod si non ulla poteris ratione parentem
flectere (sed poteris: quid enim non unica possis?),
tunc potius, tandem ista pio cum iure licebunt, 335
cum tanti causam tempusque doloris habebis,
tunc potius conata tua atque incepta referto,
meque deosque tibi comites, mea alumna, futuros
polliceor: nihil est, quod texitur ordine, longum.’
his ubi sollicitos animi releuauerat aestus 340
uirginis et blanda pectus spe mulserat aegrum,
paulatim tremebunda genis obducere uestem
incipit et placidam tenebris aptare quietem,
insperso bibulum restinguens lumen oliuo;
pergit et ad crebros insani pectoris ictus 345
ferre manum, assiduis mulcens praecordia palmis.
noctem illam sic maesta super marcentis alumnae
frigidulos cubito subnixa pependit ocellos.

postera lux ubi laeta diem mortalibus almmum
prae gelida ueniente igni quatiebat ab Oeta, 350

quem pauidae alternis fugitant optantque puellae
 (Hesperium uitant, optant ardescere Eoum),
 praeceptis paret uirgo nutricis et omnes
 undique conquirunt nubendi sedula causas.
 temptantur patriae submissis uocibus aures 355
 laudanturque bonae pacis bona; multus inepto
 uirginis insolitae sermo nouus errat in ore:
 nunc tremere instantis belli certamina dicit
 communemque timer deum; nunc regis amicis
 (namque ipsum uerita est) orbem flet maesta parentem 360
 cum Ioue communes qui nollet habere nepotes.
 nunc etiam conficta dolo mendacia turpi
 inuenit et diuum terret formidine ciues;
 nunc alia ex aliis (nec desunt) omina quaerit.
 quin etiam castos ausa est corrumpere uates, 365
 ut cum caesa pio cecidisset uictima ferro
 essent qui generum Minon auctoribus extis
 iungere et ancipites suaderent tollere pugnas.
 at nutrix patula comburens sulphura testa
 narcissum casiamque herbas incendit olentes 370
 terque nouena ligans triplici diuersa colore
 fila 'ter in gremium mecum' inquit 'despue, uirgo,
 despue ter, uirgo: numero deus impare gaudet.'
 hinc nigro uenerata Ioui fert sedula sacra,

sacra nec Idaeis anibus nec cognita Grais; 375
pergit Amyclaeo spargens altaria thallo
regis Iolciacis animum defigere uotis.
uerum ubi nulla mouet stabilem fallacia Nisum,
nec possunt homines nec possunt flectere diui
(tanta est in paruo fiducia crine cauendi), 380
rursus ad inceptum sociam se adiungit alumnae
purpureumque parant rursus tondere capillum:
haec longo quod iam cupiat succumbere amori,
nec minus illa tamen reuehi quod moenia Cretae
gaudeat (et cineri patria est iucunda sepulto). 385
ergo iterum capiti Scylla est inimica paterno:
tum coma Sidonio fulgens deciditur ostro,
tum capitur Megara et diuum responsa probantur,
tum suspensa nouo ritu de nauibus altis
per mare caeruleum trahitur Niseia uirgo. 390
complures illam nymphae mirantur in undis,
miratur pater Oceanus et candida Tethys
et cupidus secum rapiens Galatea sorores;
illa etiam. iunctis magnum quae piscibus aequor
et glauco bipedum curru metitur equorum, 395
Leucothea paruusque dea cum matre Palaemon;
illi etiam, alternas sortiti uiuere luces,
cara Iouis suboles, magnum Iouis incrementum,

Tyndaridae niueos mirantur uirginis artus.
 has adeo uoces atque haec lamenta per auras 400
 fluctibus in mediis questu uoluebat inani,
 ad caelum infelix ardentia lumina tendens,
 lumina, nam teneras arcebant uincula palmas:
 ‘Suppressite o paulum turbantia flamina uenti,
 dum queror et diuos, quamquam nil testibus illis 405
 profeci, extrema moriens tamen alloquor hora.
 uos ego, uos adeo, uenti, testabor, et aerae.
 uosque, o humana si quae de gente uenitis:
 cernitis? illa ego sum cognato sanguine uobis
 Scylla (quod o salua liceat te dicere, Procne); 410
 illa ego sum Nisi pollentis filia quondam,
 certatim ex omni petiit quam Graecia regno
 qua curuus terras amplectitur Hellespontus;
 illa ego sum, Minos, sacrato foedere coniunx
 dicta tibi: tamen haec, etsi non accipis, audi. 415
 uinctane tam magni tranabo gurgitis undas,
 uincta tot assiduas pendebo ex ordine lucas?
 non equidem me alio possum contendere dignam
 supplicio, quae sic patriam carosque penates
 hostibus immitique addixi ingrata tyranno. 420
 uerum istaec, Minos, illos scelerata putauit,
 si nostra ante aliqui nudasset foedera casus,

facturos, quorum direptis moenibus urbis,
 o ego crudelis flamma delubra petiui.
 te uero uictore prius uel sidera cursus 425
 mutatura suos quam te mihi talia captae
 facturum metui. iam iam scelus omnia uicit.
 tene ego plus patrio dilexi perdita regno,
 tene ego? nec mirum: uultu decepta puella,
 ut uidi, ut perii, ut me malus abstulit error. 430
 non equidem ex isto speraui corpore posse
 tale malum nasci: forma uel numina fallas.
 ‘me non deliciis commouit regia diues,
 diues curalios fragili et lacrimoso electro;
 me non florentes aequaeuo corpore nymphae, 435
 non metus impendens potuit retinere deorum:
 omnia uicit amor (quid enim non uinceret ille?).
 non mihi iam pingui stillabunt tempora murra,
 pronuba non castos accendet pinus odores,
 non Libycus Tyrio sternetur lectulus ostro— 440
 parua queror: me ne illa quidem communis alumna
 ossibus iniecta Tellus tumulabit harena.
 mene inter matres ancillari atque maritas,
 mene alias inter famularum munere fungi
 coniugis atque tuae, quaecumque erit illa, beatae 445
 non licuit grauidis pensum deuoluere fuis?

at belli saltem captiuam lege necasses. 447
 iam fessae tandem fugiunt de corpore uires
 et caput inflexa lentum ceruice recumbit,
 marmorea adductis liuescunt bracchia nodis. 450
 aequoreae pristes, immania corpora ponti,
 undique conueniunt et glauco in gurgite circum
 uerbere caudarum atque oris minitantur hiatu.
 iam tandem casus hominum, iam respice, Minos:
 sit satis hoc, tantum Scyllam uidisse malorum. 455
 uel fato fuerit nobis haec debita pestis,
 uel casu incerto, merita uel denique culpa:
 omnia nam potius quam te fecisse putabo.’
 labitur interea resoluta ab litore classis,
 magna repentino sinuantur lintea Cauro, 460
 flectitur in uiridi remus sale; languida fessae
 uirginis in cursu moritur querimonia longo.
 deserit angustis inclusum faucibus Isthmon
 Cypselidae et magni florentia regna, Corinthon;
 praeterit abruptas Scironis protinus arces 465
 infestumque suis dirae testudinis exit
 spelaeum multoque cruentas hospite cautes.
 iamque adeo tutum longe Piraea cernit
 et notas, eheu frustra, prospectat Athenas;
 iam procul e fluctu Salaminia respicit arua 470

fulgentesque uidet iam Cyclada;: hinc uetus illi
 Sunion, hinc statio contra patet Hermionea.
 linquitur ante alias longe gratissima Delos
 Nereidum matri et Neptuno Aegaeo;
 prospicit incinctam spumanti litore Cythnon 475
 et Ceam Siphnonque salutiferamque Seriphon. 477
 fertur et incerti iactatur flamine uenti,
 cumba uelut magnas sequitur cum paruula classes
 Afer et hiberno bacchatur in aequore turbo, 480
 donec tale decus formae uexarier undis
 non tulit ac miseros mutauit uirginis artus
 caeruleo pollens coniunx Neptunia regno.
 sed tamen aeternum squamis uestire puellam
 infidosque inter teneram committere pisces 485
 non statuit: nimis est auidum pecus Amphitrites.
 aeriis potius sublimem sustulit alis,
 esset ut in terris facti de nomine ciris,
 ciris Amyclaeae formosior ansere Ledae.
 hic uelut in niueo tenerae cum primitus ouo 490
 effigies animantur et internodia membris
 imperfecta nouo fluitant concreta calore,
 sic liquido Scyllae circumfusum aequore corpus
 semiferi incertis etiam nunc partibus artus
 undique mutabant atque undique mutabantur. 495

oris honos primum, multis optata labella
 et patulae frontis species concrecere in unum
 coepere et gracili mentum producere rostro;
 tum qua se medium capitis discrimen agebat
 ecce repente uelut patrios imitatus honores 500
 puniceam concussit apex in uertice cristam;
 at mollis uarios intexens pluma colores
 marmoreum uolucris uestiuit tegmine corpus
 lentaque perpetuas fuderunt bracchia pennas;
 inde alias partes minioque infecta rubenti 505
 crura noua macies obduxit squalida pelle
 et pedibus teneris unguis affixit acutos.
 et tamen hoc demum miserae succurrere pacto
 uix fuerat placida Neptuni coniuge dignum.
 numquam illam posthac oculi uidere suorum 510
 purpureas flauo retinentem uertice uittas;
 non thalamus Syrio fragrans accepit amomo,
 nullae illam sedes (quid enim cum sedibus illi?).
 quae simul ut sese cano de gurgite uelox
 cum sonitu ad caelum stridentibus extulit alis 515
 et multum late dispersit in aequora rorem,
 infelix uirgo nequiquam a morte recepta
 incultum solis in rupibus exigit aeuum,
 rupibus et scopulis et litoribus desertis.

Nec tamen hoc ipsum poena sine: namque deum rex, 520
 omnia qui imperio terrarum milia uersat,
 commotus talem ad superos uolitare puellam,
 cum pater extinctus caeca sub nocte lateret,
 illi pro pietate sua, nam saepe uidendus
 sanguine taurorum supplex resperserat aras, 525
 saepe deum largo decorarat munere sedes,
 reddidit optatam mutato corpore uitam
 fecitque in terris haliaetos ales ut esset,
 quippe aquilis semper gaudet deus ille coruscis.
 huic uero miserae, cum iam damnata deorum 530
 iudicio, pacti quoque coniugis, ante fuisset,
 infesti apposuit odium crudele parentis.
 namque ut in aethereo signorum limite praestans,
 unum quem duplici stellarunt sidere diui,
 Scorpios alternis clarum fugat Oriona, 535
 sic inter sese tristes haliaetos iras
 et ciris memori seruant ad saecula fato:
 quacumque illa leuem fugiens secat aethera pennis,
 ecce inimicus atrox magno stridore per auras
 insequitur Nisus; qua se fert Nisus ad auras, 540
 illa leuem fugiens raptim secat aethera pennis.

3. Oversettelse

Appendix Vergiliana, Ciris v. 1-541.

Skjønt Kekrops' vesle hage, som blåser med søte briser, omgir meg
med den blomstrende Kunnskapens grønne skygge,
jeg som har vært skjelvende av tom hederslyst
og som er kjent med den troløse pøbelens tomme gaver,
og mitt sinn, lenge væpnet til en annen lyst og andre dåder, 5
har sett høyere opp mot den store himmelens stjerner
og har dristet seg til å bestige den kollen, behagelig for de få,
for å være i stand til å oppnå en sang som er den verdig,
vil jeg likevel ikke vike fra å veve ferdig det påbegynte arbeidet mitt,
i hvilket – ja om bare! – det med rette skal tillates mine Muser å finne hvile 10
og lett legge vekk den lokkende kjærligheten.

For hvis, å Messalla, du forunderlige pryd for kommende generasjoner,
forunderlig for ettertiden (skulle du bare ville det) –
om Visdommen, den berømte fellen til de fire gamle arvtagerne,
allerede hadde lukket opp sine høye borger for meg, 15
hvorfra jeg kunne jeg kunne se vidt og bredt utover jorden
ned på menneskenes forvillelser, og forakte deres smålige bekymringer,
ville jeg ikke tilbe deg, en slik mann med en slik gave,
sannelig ikke (selv om jeg av og til gjerne leker
og slutter et yndig vers med en myk fot), 20

men [tilbe deg] idet jeg vever deg (om det er lov å si) inn i en stor peplos,
slik som av og til bæres inn i Erekteos' Athen,
når votivgavene hun har krav på betales til kyske Minerva
og de trege femårsleker vender tilbake ved et fullendt lustrum,
når lette Zefyros har tatt til, skiftevis med Evros, 25
og har ført frem vognen, tung med en hellende vekt.

Lykkelig den dagen, og lykkelig kalles det året;
lykkelige de som skulle se en slik dag og et slikt år.
Følgelig veves Pallas' kamper på rad,
store peploser besmykkes med trofeer fra Gigantene, 30
grusomme kriger males med blodrød skarlaget;
Tyfon, felt ved den gylne lanser, tilføyes,
han som før, da han steg opp Ossas klipper til eteren,
hadde fordoblet det kneisende Olympen med bergtoppen fra Emathia:
En slik seilduk bærer de til gudinnen på det høyhellige tidspunktet. 35
På en slik måte vil jeg veve deg, du mest lærde blant unge menn,
inn mellom skinnende purpursoler og månens glinsende hvite himmeltegn,
som pulserer rundt kloden med deres mørkeblå tvespann
i store boksider om tingenes natur,
slik at navnet ditt, forbundet med Kunnskapen i evig sang 40
i vårt dikt, skal tales om i senere tider.
Men da vi nå for første gang fødes til slike kunster,
nå for første gang spenner våre myke muskler med kraft,

så ta imidlertid imot disse gaver, som jeg evner, med hvilke
jeg har fullendt mine første forsøk og mine ungdomsår,
over hvilke jeg i mitt arbeid ofte har sittet våken,
og ta nå endelig etter lang tid imot det diktet jeg har lovet deg,
om hvordan den ugudelige Skylla en gang,
skremt av jærtegn, skulle se fremmede fugleflokker
sublime i luften og idet hun steg opp på fine fjær mot stjernene 50
måtte fly bortover sine egne tak på mørkeblå vinger,
idet hun innløste sin straff, forbryteren, for den røde hårlokken
og hennes forfedres by, som ble jevnet med jorden.

Mange store diktere, Messalla, (for la oss
bekjenne sannheten: Polyhymnia elsker sannhet) 55
beretter at hun, forvandlet til en annen skikkelse,
gjorde den skylleiske klippen til en trussel med et grådig uhyre.
Så ofte leser vi at hun som har gjøende monstre
om sitt hvite liv, herjet den bekymrede Odysseus'
ithakiske skipe og i den dype avgrunnen 60
rev sjømennene som hun hadde fanget i stykker med sine sjøhunder.
Men hverken maioniske papyrer, enda mindre historiens mester,
tillater oss å tro på disse tvilsomme villfarelsene.
Ja ulike [folk] overalt har oppfunnet ulike jenter,
for at de Skyllaer kan tilskrives den kolofonske Homer. 65
Han selv bekrefter at Krataiis er moren, men om enten Krataiis

eller Hekate fødte henne ved et monster av dobbelt skikkelse,
 eller hverken den ene eller den annen [var] moren og at det i diktet
 med dette påfunn ble beskrevet en Venus' og lyskens last;
 eller også om hennes utseende ble forvandlet av gifter kastet på henne, 70
 stakkars jomfru (for hva hadde *hun* gjort?
 Neptun selv, som omfavnet den fryktsomme jenta på sandflaten,
 hadde krenket sitt ekteskap med rene Amfitrite;
 men hun fikk likevel tatt sin hevn lang tid etter, slik at,
 da den ithakiske fyrsten seilte over havets dyp 75
 blandet hun den ville sjøen med mye blod);
 eller sannelig om hun, som de beretter, fordi hun overgikk alle i skjønnhet
 og overalt røvet hengivne elskere som jobb,
 plutselig ble knyttet om livet med fisk og sjøhunder
 (så snart som hun så skikkelsene stå rundt seg, 80
 åh, hvor mange ganger hun bleknet, overrasket over sine nye kroppsdelene,
 åh, hvor mange ganger hun ble redd over sine egne bjeff),
 fordi hun, en kvinne, hadde våget å bedra gudene
 og stjele den delen av profitten, som er innviet til Venus
 (imidlertid, fordi hun hadde levd omgitt med en tropp 85
 av mange unge menn, en prostituert iført ville dyrs stolthet,
 vitner det kyndige papiret med Palaifatos' ord
 om at hun med rette ble vanæret med et slikt rykte):
 Hva enn enhver især har sagt inntil nå om en slik ulykke,
 la heller den vakre *ciris* bli kjent 90

og vår Skylla ikke være én av mange jenter.

Derfor, dere som ga store gaver til begjærlige meg,

Jeg som tenkte på å gi fra meg deres sanger, å guddommelige

Pierider, hvis hellige stolper alteret

ofte farger med mitt offer og ved hvis dører hyasinter, 95

eller den søtt rødmende narsissen, eller krokusen,

som forener ringblomsten vekslende med liljer, legger fra seg deres blomst

og ved hvis terskler rosen funkler spredt; kom nå, gudinner,

beånd nå særlig mitt verk

og vev for den nye rullen med en evig ære. 100

Eksposisjon: Megara beleiret, Skylla krenker Junos tempel

Ved Pandions trone finnes det nabobyer

mellom attiske hauger og Thesevs' hvite

kyst, som smiler bredt med strålende konkylier;

og av disse, verdig til ikke å vike for noen i ry,

ligger Megara, som engang har blitt muret ved Alkathoos' strev, 105

Alkathoos' og Apollons: Guden var nemlig der hos ham;

Derfor gjenlyder stenen også ofte når den slås,

med en kyllensk mumling, som imitererer hans sitars klare toner,

og med lyden bevitner Apollons gamle heder.

Denne byen hadde han, som den gangen utmerket seg over alle andre i våpen, 110

truet, ødeleggeren Minos med sine roere,

fordi Polyidos på flukt over det karpatiske havet og elven Kairatos,
hadde skjult seg i gjestevennskapet, som tilhørte Nisos’
forfedre: Den gortynske helten forlangte ham tilbake
i krig og overstrødde de attiske markene med sine kretiske piler. 115

Men på den tiden fryktet hverken byen eller kongen selv
å gjendrive eskadronene, som fløy mot murene i en truende hop,
og å slå tilbake Minos med et ubendig mot,
da man bare trengte å huske på gudenes [orakel]svar.

For, fra toppen på kongens hode (det er forunderlig å si det) 120
flommet det hvitt hår rundt tinningene hans,
men midt på issen reiste det seg en rosenrød hårløkk:
Så lenge den fikk beholde sin naturlige skikkelse,
hadde de enstemmige skjebnegudinnene sikret Nisos’
fedreland og dets kongers fremtid uskadd med urokkelig makt. 125

Derfor dvelte en stor omhu ved den kjære hårløkken,
som var ordnet på høytidelig vis, og som en gyllen spenne
bandt sammen med den kekropiske sikades runde tann.

Denne bevoktning, sannelig, skulle hverken ha vært
(eller hadde vært) forgjeves, om Skylla, grepet av et uhørt avsinn, 130
Skylla, som viste seg å være sin stakkars fars og fedrelands grav,
å, hadde hun ikke forgapt seg i Minos med så forelskede øyne.

Men den slemme gutten, som hverken hans mor eller far,
eller enda hans bestefar Jupiter kan bøye,

når han er vred (han kan også betvinge puniske løver, 135
og temme tigerens trauste krefter,
også mennesker og guder kan han... men det er for mye å si);
han, den lille gutten, skjerpet da den bitre vreden
til mektige Juno, hvis tempel, forbudt for alle,
jenta en gang krenket, uvitende, med falsk ed 140
(men falske eder husker gudene lenge),
den gangen hun, da hun tjente gudinnens helligdommer, var frekk
og hadde gått langt foran flokken av koner og ledsagere,
mens hun gledet seg over at de svevende klærne lekte mot kroppen,
og løsnet sine folder, svulmende med den oppeggende nordavinden. 145
Ennå hadde ikke ilden smakt de hellige ofringene,
ennå hadde ikke prestinnen smykket hodet sitt
med bleke olivenblader etter å ha badet seg i helligvann,
da ballen skvatt fra hendene hennes og for av sted, og da jenta skvatt opp
og løp frem. Å om du bare ikke, forrådt av din lek, 150
hadde løsnet den forgylte kappen fra din fine kropp;
Alt som kunne holde tilbake ditt skritt og hindre ditt løp,
å, jeg skulle ønske du hele tiden hadde hatt det med deg:
Du uheldige hadde aldri, ved å sverge falskt under ed,
nektet for at du hadde vanhelliget gudinnens helligdommer. 155
Hvis noen tror at dine falske eder ikke skadet deg,
er deres grunn from: Juno fryktet å vise deg for broren sin.
Men han, den lettsindige guden, for hvem det alltid søkes

i alt som blir sagt, å hevne seg over ordenes urettferdighet,
idet han hentet frem pilene fra sitt glitrende kogger, – 160
å altfor sikkert, med et altfor treffende feste,
boret han dem alle inn i jentas myke sinn.

Skylla *furens* og frempek mot metamorfosen

Så snart som hun har tatt ilden opp i sine tørstende årer
og fostret den sterke lidenskapen dypt i sine knokler,
som om hun var en vill bakkantinne fra de edoniske kvinners kalde kyster 165
eller en prestinne av Kybele grepet av en østerlandsk fløyte,
raser hun, ulykkelige jente, rundt i hele byen,
hun har ikke satt opp sitt hår, som er velduftende med styraks fra Idafjellet, 168
hun bærer ikke et perlekjede rundt sin snøhvite hals, 170
beholder ikke de røde skoene fra Sikyonia på sine myke føtter; 169
fotsporene hennes skjelver fælt på deres usikre kurs.
Ofte vender hun fortapt tilbake for å klatre opp på Megaras bymurer
og finner på den grunnen, at hun vil besøke tårnene som rager opp i luften;
ofte igjen mens hun jamrer sørgelige klager ut i natten,
speider hun utover slettens sand fra høye seter 175
og ser ned på feltleiren, som stråler av tallrike fakler.
Hun kjente ingen rokke, hun ser ikke tilbake på sin gygne tein;
myke vever blir ikke slått med den libyske kammen,
de klingende harpene gir ikke fra seg lyden av en myk streng;
det er ingen rødme i hennes ansikt (for hvor det er rødme, står den i veien for kjærlighet). 180

Og når hun ikke finner noen fred fra så store vonder
og ser den fortærende døden gli igjennom sine innvoller,
[da] føres hun der smerten kaller henne til å gå, hvor skjebnen tvinger henne
til å dra, og hun drives hodestups frem av en gruelig brems
slik at hun i sitt vanvidd skulle levere den hellige hårløkken,
lov et bort til den tiltalende fienden, etter å ha stjålet den fra sin fars hode,
for denne ene betingelsen blir hun stilt.

185

Hva enten hun er uvitende (hvilket godt menneske foretrekker ikke å tro
alt annet enn å beskyldte jenta for så store forbrytelser?),
å hun er likevel uheldig (for hva gagner en mangel på hensikt?).
Å, far Nisos, til deg, med din by hjerteløst plyndret,
vil det knapt være et sted oppe i de høye tårnene,
hvor du trøtt kunne hvile deg i et sammenstabledt rede,
men likevel skal du som fugl bli fryktet: Datteren din skal betale deg en bot.
Gled dere, raske [fugler], som hviler på dunkle skyer,
som bor og synger på sjøen, i grønne skoger og hellige lunder,
gled dere, streifere, gled dere, fugler!

Og gled dere især, hvis menneskekroppers lemmer ble forvandlet
ved skjebnens harde lov, å dere, jenter fra

Daulis, gled dere: Hun kommer, som er dere aller kjærest,
ciris og hennes far selv, og hun opphøyer sine kongelige slektninger
og deres antall. Dere, engang vakre skikkelser,
fei vekk de mørkeblå skyene på himmelen,
slik at den nye havørnen og den glinsende hvite *ciris* kan stige opp

200

til de høyestes seter, overlatt til dem som ærespøster. 205

Nattepisoden

Og nettopp nå var Nisos' øyne bundet i en søt søvn
og langt borte ved de ytterste murene holdt
laget av nattvektere vakt i nytteløs opptatthet,
mens Skylla, idet hun trår ubemerket ned fra sin stille seng
undersøker nattens stilhet med spissede ører 210
og med undertrykte hulk gisper inn litt luft.

Så, mens hun løfter føttene, oppreist [kun] på det fremste av tærne, 212
går hun, og bevæpnet i hendene med et tvetannet jern
flyr hun frem; men hennes krefter ble tatt bort av en plutselig angst.

Først avlegger hun vitne om sine hemmelige planer til de mørkeblå skyggene; 215
for hvor stien strakte seg til hennes fars dørterskel,
nøler hun en stund i forkammert til rommet
og løfter sitt blikk høyt imot den stille himmelens vaklende stjerner,
og lovet ofre, som ikke ble hørt, til de rettskafne gudene.

Så snart gamle Karme, datter av den ogygianske Foiniks 220
har merket at hun sto opp – for kobbertappen hadde laget en lyd
for Skylla, idet den knirket mot marmorterskelen –
griper hun straks jenta, matt av tretthet,
og sier samtidig: «Å, fosterbarn, [hvis] hode er meg hellig,
ikke uten grunn har en grønnlig blekhet 225

fylt de syke årene igjennom dine innvoller med lite blod,
 og ingen lett bekymring har tvunget gjennom at du holder deg våken (det er den heller ikke i
 stand til) –
 eller også tar jeg feil: nå skulle jeg heller ta feil, Rhamnusia!
 For av hvilken grunn kan jeg si at du hverken rører søte Bacchus' begre
 eller Ceres sin fruktbare grøde, 230
 av hvilken grund du våker, alene, over din fars seng
 på tiden når dødelige bryst lar utmattende bekymringer hvile,
 når elvene enda lar hvile deres rivende strømmer?
 Kom igjen, fortell meg i det minste, stakkars meg, hvorfor du ofte
 har sverget for meg, når jeg spør, av hvilken grunn du, jente, 235
 dveler sorgmodig nær din fars vakre hårlokker.
 Huff, bare ikke den besettelsen har invadert din kropp
 den som en gang grep den arabiske Myrrhas øyne,
 slik (og måtte nå Adrasteia ikke la det skje) at du i ubeskrivelig forbrytelse
 skulle bestrebe deg på å skade begge dine foreldre med én misgjerning. 240
 Men hvis du blir brakt til å skjelve av en annen kjærighet
 (for Venus er meg ikke så ukjent at jeg ikke er i stand til
 ved noen symptomer å kjenne igjen at du rystes [av henne]),
 hvis en tillatelig kjærighet mørner deg med den velkjente ilden,
 sverger jeg til deg ved Diktynnas guddommelige tilstedeværelse, 245
 som først blant gudene gav meg deg søte som fosterbarn,
 at jeg heller skal se ethvert rettfærdig eller urettfærdig
 strev, enn at jeg skal ta del i at du svinner hen
 i de der triste sørgeklærne og i så stor en sorg.»

Dette sier hun og hyller den kalde jenta i et påkastet plagg, 250
 som før hadde stått i en tynn, beltet, safransfarget kjole,
 slik at hun kan dekke seg med det myke kledet.
 Deretter, idet hun strør søte små kyss over de rennende øynene,
 forsøker hun å finne årsakene til hennes jammerlige svekkelse
 og tåler likevel ikke at noen stemme skulle svare henne 255
 før den skjelvende jenta har bragt sin marmorhvite fot tilbake innendørs.
 Men hun sier: «Hvorfor torturerer du meg, amme,
 hvorfor er du så ivrig etter å kjenne besettelsen min?
 Jeg brenner ikke med en kjærlighet som er vanlig for dødelige:
 Mine bekjentes ansikter begeistrer ikke mine øyner, 260
 ei heller er min far meg kjær; ja, tvert imot hater jeg dem alle.
 Denne sjelen elsker ingenting, amme, som fortjener å elskes,
 hvor det likevel skulle ligge et falskt ekko av fromhet gjemt,
 men fra midt i feltlinjen, fra midt blant fiendene – åh,
 hva skal jeg si eller med hvilken munn skal jeg, den syke, innlate meg på dette onde? 265
 Visst skal jeg tale, amme, siden du ikke tillater meg
 ikke å tale: Ta imot denne siste tjenesten fra en som er i ferd med å dø.
 Denne fienden, ser du, som beleirer vår murer,
 som gudenes far selv har utstyrt med et ærefullt septer,
 og som skjebnegudinnene har gitt å ikke kunne såres med noen skade – 270
 det *må* sies; fåfengt går jeg rundt grøten med mine ord:
 Han ... han samme Minos tar hjertet mitt med storm.

Derfor bønnfaller jeg deg ved gudenes tallrike kjærlighetseventyr
og ved brystet ditt, hellig for meg, din fosterdatter som husker det,
om at hvis du kan redde meg, ikke ødelegger meg, 275

men om derimot håpet om frelse, som jeg har lengtes etter, er avkortet,
må du heller ikke se ned på min død, som jeg har fortjent, amme.

For hvis ikke enten et ondt tilfelle, å, eller en ond gud,

hadde brakt deg for mitt blikk før, godeste Karme,

ville jeg med denne dolken» (hun avslører kniven, som hun skjulte i kjolen sin) 280

«ha kuttet av den røde lokken fra min fars hode,

eller forårsaket, med et sår, min død, som jeg står her.»

Straks hun hadde sagt dette skjemmer Karme,

sitt ukjemmete hår med mye støv, da hun var forferdet over den bedrøvelige ulykken,

og gråter tungt med en gammel kvinnes klage:

«Å, ondskapsfulle Minos, min motstander nå enda en gang,

å! Minos, som enda en gang er fiende for min alderdom;

på grunn av deg har kjærligheten en gang brakt sorg til min datter,

på grunn av deg nå den samme sorgen til mitt avsindige fosterbarn.

Kunne jeg, som ble fanget og ført så langt bort, 290

som har lidd under så tungt slaveri, så hardt arbeid,

ikke unnslippe deg, å du min nå for annen gang grusomme ødeleggelse?

Og nå, nå i min gamle alderdom lever ingen

etterkommer, slik jeg selv skulle ønske å leve. Å, hvordan kunne jeg

avsindige, med deg berøvet, Britomartis, min alderdoms ene håp, 295

deg Britomartis, fortsette livets dag?

Og om bare du ikke var en jente, som traktet etter mannlige jakt,

en jente, som var så elsket av raske Diana,

eller drev Diktes geiter til de kjente beitemarker

ved å spenne en partisk hornbue med knossiske piler:

300

Aldri hadde du, idet du flyktet fra iherdige Minos sine lyster

gått bort, hodestups, fra det luftige fjellets utkikkspunkt.

Derfra beretter noen at du har flyktet og tildeler deg

jomfru Afaias navn, andre, for at du skulle bli mer kjent,

har oppkalt månen «Diktyinna» etter ditt navn:

305

Jeg skulle ønske at disse ting er sanne; [men] for meg, min datter, er du i hvert fall død.

Aldri skal jeg se deg flagre rundt på Diktes høyeste topp

blant hyrkanske ledsagere og flokken av ville dyr,

eller holde deg i min favn idet du vender hjem.

Sannelig, den gangen var ikke disse tingene såpass tunge og uverdige,

den gangen, min fosterdatter, da mitt håp for deg var intakt,

da den stemmen enda ikke hadde gjort vold på mine ører.

Har den harde skjebnen også tatt deg bort fra meg,

deg, min alderdoms eneste grunn til å leve?

Den gangen var jeg ofte betatt til ingen nytte av den søte søvnen,

315

[men] da naturen presset meg, nektet jeg å ville dø,

slik jeg hastig kunne lage det røde sløret med korykisk reseda for deg.

Hvilken skjebne holder stakkars meg tilbake? Og av hvilken grunn nå?

Vet du ikke ved hvilken lov det som er rødt og står opp

fra din fars isse kranser det skinnende hvite håret; 320

hvilket håp for vårt fedreland er bundet opp i den fine hårlokken?

Om du ikke vet det, kan jeg håpe på en eller annen frelse,

siden du har forsøkt å utføre den ubeskrivelige forbrytelsen i uvitenhet;

men hvis det er som jeg frykter, så ber jeg, ved deg, min fosterdatter,

og ved din velprøvde kjærlighet til meg stakkar, 325

ved de hellige ritualene, ved Eileithyias guddomsmakt,

om at du ikke vil etterstrebe så stor en ugjerning med slik tankeløshet.

Jeg prøver ikke å vende deg vekk fra den påbegynte kjærligheten

(hvilket ikke er mulig), og det tilkommer meg ikke å kappes med guder,

men om bare du ønsket å gifte deg, slik din fars kongedømme kan være i god behold 330

og du likevel skulle få ha penater, min fosterdatter:

[da] vil jeg gi deg dette ene rådet, jeg som er kjent med eksil, og har lært fra det.

Men hvis du ikke kan bøye din far på noen måte

(men det kan du: for hva kan ikke du, hans eneste datter?),

heller da, når endelig de handlingene vil være tillatte ved gudfryktig rett, 335

når du vil ha grunn til så sterk en smerte og tiden er rett:

da må du heller vende tilbake til de handlingene som du har etterstrebet og påbegynt;

både jeg og gudene, lover jeg deg, min fosterdatter, vil være dine

ledsagere: Intet er langdrygt, som veves ordentlig.»

Da hun hadde lindret jentas urolige sjel med disse ordene

og kjælt det syke brystet med inntagende håp,

begynner hun litt etter litt å trekke kappen over den skjelvende

jentas kinner og forsyner hendes rolige søvn med skygger,
idet hun slukker det tørste lyset med oljen hun har hellet på [lampen];
og hun fortsetter med å føre sin hånd mot det gale brystets hyppige hjerteslag, 345
mens hun stryker hennes mellomgulv med sine iherdige henders flater.
På en slik måte hang hun, vemodig, den natten over sin svekkete
fosterdatters kalde øyne, imens hun støttet seg på albuen.

Skylla og Karme forsøker å bøye Nisos

Da det følgende daggryet drev dagen opp fra kalde Oite,
[dagen] som nærer de dødelige, i forveien for den frembrytende ilden, 350
som engstelige jenter skiftevis flykter fra og lengter etter
(Hesperos skyr de unna, men Morgenstjernen vil de se ta fyr),
adlyder jenta ammens gode råd og samler
fra et hvert sted alle slags grunner til å gifte seg.
Farens ører prøves med underkastede stemmer 355
og den gode fredens fordeler lovprises; den uvante
jentas svære, uerfarne tale forviller seg i hennes tåpelige munn.
Snart taler hun om å beve for den forestående krigens kamper
og om å frykte den felles guden; snart, til kongens venner
(for ham selv fryktet hun) begråter hun sørgmodig sin forelder uten etterkommer 360
som ikke vil ha barnebarn til felles med Jupiter.
Snart finner hun også på løgner, diktet opp i skammelig bedrageri
Og skremmer borgerne med frykt for gudene;
snart søker hun ulike varsler fra ulike folk (og de mangler ikke).

Ja hun hadde enda våget å forlede de hellige prestene, 365
 slik at de som kunne, når offeret som ble felt ved en hellig kniv hadde falt,
 med innvollene som kilder, råde [Nisos] til å forene seg med
 Minos som svigersønn og oppheve den tohodede krigen, meddelte det.
 Men ammen tenner på de duftene urtene, påskelilje og villkanel,
 mens hun brenner svovel i en krukke, og idet hun 370
 tre ganger binder ni ulike tråder sammen i tre farger
 sier hun «Spytt ned i fanget med meg tre ganger, jente,
 spytt tre ganger, jente: Guden gleder seg over ulike tall».
 Heretter bringer hun, tilbedende, ivrig, offergaver til svarte Jupiter,
 offergaver kjent hverken for koner fra Idafjellet eller Hellas; 375
 hun fortsetter å binde kongens sjel med løfter,
 mens hun bestrør alteret med den amyklaiiske stilken.

Men sannelig, fordi ingen svik beveger den urokkelige Nisos,
 og hverken mennesker eller guder kan kue ham
 (så stor er hans tillit til å beskytte seg med den lille lokken), 380
 slutter hun seg igjen til sin fosterdatter som alliert i den påbegynte planen
 og gjør klar igjen til å klippe av det røde håret:
 Denne ene fordi hun nå ønsket å bukke under for den langvarige kjærligheten,
 og henne den andre ikke i mindre grad, fordi hun gledet seg til å vende tilbake
 til Kretas murer (fedrelandet er også lykkelig for den nedgravete asken). 385
 Følgelig er Skylla enda en gang fiendtlig mot sin fars hode:
 Så klippes håret av, som skinner som sidonisk purpur;

så erobres Megara og gudenes orakelsvar gikk i oppfyllelse;
så trekkes Nisos' datter gjennom den mørkeblå sjøen,
hengt opp på en merkelig måte fra de høye skipene. 390

Mange nymfer i bølgene beundrer henne,
fader Okeanos og den strålende hvite Tethys,
og Galatea, som river med seg sine lystne søstre, beundrer henne;
også hun, som måler opp det store havet i tofotede hesters skinnende vogn
som også har fisker som er bundet til den, 395

Leukothea og den lille Palaemon med sin guddomelige mor;
også de, som har fått tildelt å leve skiftevis i [dagens] lys,
Jupiter dyrebare avkom, Jupiters store ætling,
tyndaridene beundrer jentas snøhvite lemmer.

Skyllas Klage.

Disse ordene og denne jamringen lar hun rulle ut over vindene 400
i et forgjeves klagerop midt ute på bølgene,

mens hun vender sine glødende øyne opp mot himmelen,

[ja bare] øyne, for tau bandt hennes myke hender:

«Hold litt igjen den stormende blesten, å vinder,

mens jeg klager og anroper gudene i den siste timen idet jeg dør, 405

selv om jeg ikke har oppnådd noe med dem som vitner.

Dere, dere her, vinder og blester kaller jeg til vitne.

Og dere, å, om noen [av dere] kommer fra menneskeslekt:

Ser dere [meg]? Jeg er hun av deres beslektede blod,

Skylla (og jeg håper derfor du er uskadd, å Prokne); 410

Jeg er hun som var datteren av den en gang mektige Nisos,

hun som hele Hellas beilet til om kapp fra samtlige riker

hvor den krumme Hellesponten omfavner land;

jeg er hun, Minos, som er utnevnt til å være din hustru

ved en hellig pakt: Hør likevel dette, selv om du ikke aksepterer det. 415

Skal jeg svømme, fastbundet, i bølgene til så stort et hav,

skal jeg henge, fastbundet, i så mange uopphørlige dager på rad?

Jeg kan ikke påstå at jeg er verdig til en annen straff,

jeg som på en slik måte brakte fedrelandet og våre kjære penater

til deres fiender og en umild tyrann, jeg utakknemlige. 420

Sannelig, Minos, trodde jeg, hvis et eller annet tilfelle

hadde røpet våre pakter, at *de* ved hvis bys plyndrede murer,

å, jeg grusomme har angrepet templene med ild,

skulle utføre disse ondskapsfullhetene.

Ellers fryktet jeg sannelig nærmer, når du hadde vunnet, 425

at stjernene ville endre deres kurs enn at du skulle gjøre

slikt mot meg. Nå straks har ondskapen overvunnet alt.

Elsket ikke [nettopp] *jeg*, fortapt, deg mer enn min fars rike,

elsket jeg ikke deg? Og det er intet under: jeg, en jente forført av dit ansikt,

så snart som jeg så deg, gikk jeg til grunne og en ond forblindelse bortførte meg. 430

Jeg trodde sannelig ikke at et slikt onde kunne fødes

av denne kroppen din: Med din skjønnhet kan du enda bedra gudene.

Kongeborgen, rik på fornøyer, rik på fine koraller

og det tårefulle ravet, beveget meg ikke;

ikke de blomstrende nymfer med jevnaldrende kropper, 435

ikke den overhengende frykten for gudene kunne holde meg tilbake:

Amor overvant alt (for hva kan ikke han overvinne?).

Nå skal templene ikke dryppe med fet myrra for meg,

brudepiken ikke sette fyr på pinjefakkelenes hellige dufter,

min libyske seng skal ikke bestrøs med purpur fra Tyros – 440

jeg klager over småting: Ikke engang hun, vår felles fostermor,

Jorden, skal begrave meg med sand kastet over mine knokler.

Var det ikke tillatt meg å tjene som slave blant dine hustruer

og gamle kvinner, utføre verv blant de andre slavinnene,

og spinne dagens ull ned på din 445

lykkelige hustrus vev, hvem enn hun får være?

Du kunne i det minste ha drept meg som fange etter krigens lov.

Nå flykter omsider mine utmattede krefter fra kroppen min

og mitt trege hode synker ned mot min krumme nakke,

mine marmorhvite armer blir blå under knutene som strammer. 450

Sjøuhyrer, kjempekropper fra havet, samler seg rundt

rundt meg fra alle kanter og truer meg i den blågrønne strømmen

med finners slag og munnens gap.

Vend nå omsider ditt blikk mot menneskers ulykke, Minos:

La dette være nok, at Skylla har sett så mange onder. 455

Enten må denne ulykken være noe skjebnen skylder meg,

eller av et vilkårlig tilfelle, eller endelig min egen fortjente skyld:

for jeg vil heller tro alt annet enn at du har står bak dette.»

Sjøfarten.

I mellomtiden glir den løsnete flåten vekk fra kysten,
de store seilene bukter seg med en plutselig Nordvestavind, 460
åren bryner seg på den grønne sjøen; den utmattete jentas
kraftløse klage dør ut på den lange reisen.
Hun forlater eidet, innelukket av de trange stredene,
og Korint, den store kypelidens blomstrende riker;
hun drar videre forbi Skirons bratte klipper 465
og kommer seg ut av den gruelige skilpaddens grotte,
som truet hennes folk, og skjæret, blodstenkt med mange en gjest.
Og nå får hun allerede langt borte øye på det trygge Pireus,
og hun ser ut på sitt velkjente Athen, å, til ingen nytte;
nå ser hun tilbake fra den fjerne bølgegangen på markene til Salamis 470
og nå ser hun de funklende Kykladene; her kommer gamle
Sunion til syne for henne, her på den annen side ankerplassen ved Hermione.
Hun legger Delos langt bak seg, som for nereidenes mor
og den egeiske Neptun er aller kjærest av alt annet;
Hun ser frem på Kythnos, med dets belte av skummende strand, 475
og Keos, Sifnos og det helbredende Serifos. 477

Skyllas Metamorfose

Hun føres og kastes rundt av den utilregnelige vindens blåst

likesom en liten båt når den følger en stor flåte
 og en afrikansk storm raser på vintervannet, 480
 inntil Neptuns brud, som regjerer det mørkeblå riket,
 ikke lengre kunne tåle at en slik skjønnhet ble pint i bølgene
 og forvandlet jentas forpinte kroppsdel.

Men hun besluttet hun seg dog ikke for
 å kle henne i skjell for evig og forene den myke jenta 485
 med troløse fisker: altfor grådig er Amfitrites flokk.

Hun løftet henne i stedet opp, høyt hevet på luftige vinger,
 slik at hun på jorden skulle kalles *ciris* av sin gjerning,
ciris, vakrere enn den amyklaiiske Ledas gås.

Herpå, på samme måte som når de spede former i ett snøhvitt egg 490
 først besjeles og kroppsdelenes uferdige mellomledd
 flyter rundt, vokset sammen ved den nye varmen,
 på en slik måte forandret de halvville leddene

Skyllas kropp, omgitt av det klare vannet, fra alle sider
 med ennå ubestemte kroppsdel, og forandredes selv fra alle sider. 495

Først begynte munnens skjønnhet, hennes lepper, som mange har begjært,
 og hennes brede pannes form å vokse seg sammen som ett
 og føre hennes hake frem i et fint nebb;

så, hvor det føyde seg et midtskille på hennes hode,
 se bare! Som om det imiterte hennes fars ærestegn, 500

rystet toppen på hendes hode en rød fjærbusk;
 og en myk fjærmasse, idet den vevet ulike farger inn,

ikledte hennes marmorhvite kropp et vingedekke
og hennes myke armer anla fortløpende vingefjær;
Etter dette dekket en rå magerhet de andre kroppsdelene 505
og hennes ben, farget med rødmende mønje, med ny hud
og festet skarpe klør til hennes myke føtter.

Og likevel hadde det knapt vært Neptuns blide hustru
verdig å hjelpe den stakkers jenta på en slik måte.
Fra det tidspunktet så aldri hennes folks øyne henne igjen 510
holde purpurbånd på sitt blonde hode;
ektesengen, som dufter med syrisk amomum, tok ikke imot henne
[og heller] ikke noe hjem (for hva har hun med hjem å gjøre?).

Og da, så snart hun hurtige har løftet seg med et plask fra det grå havet
opp mot himmelen på susende vinger 515
og har spredt mye dugg vidt og bredt over vandet,
lever den stakkars jenta, brakt tilbake fra døden til ingen nytte,
sitt ville liv på ensomme klipper,
[ja,] på klipper og sten og forlatte strender.

Og dog selv dette ikke uten straff: for gudenes konge, 520
som ved sin makt dreier alle de tusener verdener,
opprørt over at en slik jente skulle flyve til de øverste,
mens hennes døde far skulle ligge skjult under en blind natt;
til ham for hans fromhet – for ofte stenket han for syns skyld
på sine kne altrene med oksers blod, 525

ofte prydet han templene med et gavmildt offer –
gav han det ønskede livet tilbake i en forandret kropp
og gjorde at han skulle være en bevinget havørn på jorden,
siden den guden alltid gleder seg over glimtende ørner.

Ja, til den stakkars jenta, selv om hun allerede hadde blitt fordømt 530
ved hennes eget folks dom, og ved hennes forlovede brudgoms,
føyet han hennes fiendtlige fars harde hat.

For slik det tegnet, som står frem på himmelens sti,
det eneste som gudene har stjernesatt med et dobbelt himmeltegn,
Skorpionen, vekselvis jakter den klare Orion, 535
slik holder de mellom seg det bitre hatet, havørnen
og *ciris*, til all tid i kraft av den aldri-glemmende skjebnen.

Overalt hvor hun skjærer flyktende igjennom den tynne luften på sine vinger,
se! Fæle fiendtlige Nisos følger etter med en høy visling
gjennom himmelen; der hvor Nisos løfter seg til himmelen, 540
skjærer hun flyktende igjennom den tynne luften på sine vinger.²³

---

²³ ll. 478-541 med utgangspunkt i Juul Frandsen (2022, s. 4-5).

4. Kommentar

1-53 **Recusatio og forfatterjeget**

Ciris begynnes med en *recusatio* (l. 1-53), en stilistisk figur eller litterært *topos*, der forfatterjeget forsvarer og unnskylder sitt verk, som vi finner i både neoteriske og augusteiske verker av ulike sjangrer (f.eks. Catull. 68.1-40; Verg. *Ekl.* 6.1-12; Hor. *Od.* 1.6, *Od.* 4.2.33-60., og *Od.* 4.15.1-4; Prop. 3.3 og 3.9; Ov. *Am.* 1.1; etc. Se Nisbet og Hubbard (1970, s. 81-83) og El-Nowieemy (2001, s. 249-277). I *Ciris*' tilfelle består dens *recusatio* av følgende elementer: Forfatterjeget lengter etter å forfatte et filosofisk didaktisk verk av lukretisk modell (*Cir.* 1-10, 39-41); bare dette er egentlig verdig hans dedikerte patron, Messalla (*Cir.* 12-20); et slik verk sammenliknes med en ekfrase av gigantomakhia (*Cir.* 21-36); men forfatterjeget har ikke hatt slike evner, og Messalla må slå seg til ro med dette epyllion om Skylla (*Cir.* 42-53). Figuren består i en programmerklæring, der dikteren forsvarer sitt avvik fra en mer respektert sjanger og et mer respektert tema. *Recusatio* består gjerne i en beskrivelse av dikterens egne manglende evner og kapasitet for stor litteratur, men tar ofte utgangspunkt i en guddommelig inngripen, enten det er Apollon, som driver dikteren vekk fra eposets materiale (Kall. *Ait.* fr. 1.21-24, alludert til i Verg. *Ekl.* 6.1-12), eller Amor fra dets form ved å «stjele en fot» (Ov. *Am.* 1.1.3-4).

Forfatteren av *Ciris* er som nevnt i introduksjonen ukjent; men i den grad som forfatterjeget avspeiler forfatteren selv, kan vi forsøke å karakterisere ham og den konteksten han skriver i. I diktets innledning kan vi bemerke to særlige trekk: Han plasserer seg geografisk i Hellas, mer spesifikt i Athen i hagen til Epikur, se l. 3 og han dedikerer diktet til en Messalla, se l. 12. Plasseringen i Hellas utspiller seg på flere plan: dels et språklig, når han veksler mellom det greske (*Sophia*) og latinske (*Sapientia*) ord for den personifiserte Visdommen, l. 4; dels gjennom allusjoner videre i diktet med Athen som tilbakevendende element, se l. 469. Tema og materiale tatt fra den greske kultursfære, er ikke ukjent i den romerske diktningen, men *Ciris*-dikteren oppnår kanskje noe særlig, når han plasserer seg selv i den sfæren i sin innledning.

Plasseringen av dikterjeget i en athensk sfære kan knyttes til en unik motivasjon bak diktet. I løpet av sin *recusatio* opplyses vi om at hans egentlige litterære mål – eller i hvert fall påståtte mål – var et filosofisk verk av lukretisk karakter (*Cir.* 39). Filosofien, Visdommen, er det egentlige idealet dikterjeget vil identifiseres med; det filosofiske verket representerer en distansering fra hans ungdoms useriøse diktning. Det er «væpnet med denne lyst» hans sinn

«har dristet seg til å bestige den kollen, behagelig for de få» (*Cir.* 8). Kollen, som figurativt representerer veien til Visdommens «høye borger» (en metafor tatt fra Lukrets, se l. 14-17), identifiserer Kayachev som en tematisk parallell for fjellet Helikon i Kallimakhos' *Aitia* og hymne til Athene, *Athenes Bad* – ikke ved noen direkte tekstuelle likheter, men gjennom Catull. 65, som *Cir.* 1-10 alluderer til (Kayachev, 2016, s. 21-24). Følger man Kayachev i dette, kan sammensmeltningen av Helikon og den lukretiske kollen tenkes for den lærde leser å undergrave den distinksjonen forfatterjeget oppstiller mellom *Ciris* og det tenkte, filosofiske verket. Forfatterjeget assosierer frembringelsen av *Ciris* med musenes virksomhet (cf. *Cir.* 11), som må føres til ende, før han kan beskjeftige seg med det egentlige verket; men musene representeres samtidig i det alluderte Helikon, og denne sammensmeltning foregriper den epikureisk-filosofiske disposisjon, som *Ciris*, uten å være det egentlige idealiserte filosofiske verket, bærer preg av. Ifølge Lyne er «farewell-to-poetry-in-favour-of-philosophy» et velkjent motiv sett både i *Catal.* V (hvor også epikureisme gjennomsyrrer teksten; og et nærmer forhold mellom de to diktene er mulig), Hor. *Epist.* 1.1, og Cic. *Hortens.* fr. 91 (Lyne, 1978, s. 95).

Utover den forbindelsen til den epikureiske filosofien som man kan tolke ut ifra hans geografiske plassering, er det fullt mulig – og kanskje mest naturlig – å tolke den som en reell plassering av dikteren, kanskje som student i den epikureiske skolen, samtidig med Messalla, som diktet er dedikert til, se l. 12. I begge tilfeller synes det programmatisk for resten av diktets stil og innhold: Språklige gresismer, gresk mytologi og geografi, og epikureisk filosofi (igjennom lukretiske paralleller) er karakterisk for verket.

1 **etsi me** brukes gjerne av Cicero i begynnelsen av brev eller taler (Lyne, 1978, s. 96), og en enkelt gang i samme plassering av Catull, se kommentaren til 1-10. Bruken av *etsi me* forekommer derutover i poesien bare (til mitt kjennskap) i Prop. 2.19.1: «etsi me invito discedis, Cynthia, Roma» (her dog syntaktisk ulik *Cir.* 1; *me* står i ablativ med *invito*). Den retoriske effekten er verd å bemerke seg: Den konsessive konjunksjonen, som det første i diktet, forsterker det rekusatoriske uttrykket (for en *recusatio* er i grunnen innrømmende), og dikteren som det umiddelbart følgende etableres som *recusatio*ens «protagonist».

uano iactatum laudis amore. Arketyperen ϕ har *uano* (brakt i Lyne, 1978, s. 69) i stedet for *uano* (emendasjon av Heinsius, 1727, 244; brakt i Kayachev, 2020, s. 45 og 85). Med *uano* leses linjen: «[jeg som er] rystet med hederens vekslende lyst» i stedet for *uano*: «[jeg som er] rystet med tom hederslyst». *uano amore* uttrykker dikterens skiftende lyst: nå

lysten til filosofi, nå til poesi, nå til politikk, e.l., en fortolkning som ikke er malplassert i konteksten: se mine kommentarer til **1-53**, eventuelt også **14-17** og **37-38**. «*iactatum*» i denne forstand tilhører metaforisk bruk, tatt fra bildet av skip kastet rundt av en storm (OLD, *iacto* 8; slik det brukes senere i diktet, l. 478), brukt ofte i poesi i forbindelse med skjebnen eller følelser (ifølge Lyne, 1978, s. 96); jeg finner eksempler i Verg. *Aen.* 1.3 (kastet rundt av gudenes makt), *Aen.* 4.14 (kastet rundt av skjebnen); *Aen.* 1.227 har verbet i aktiv (*iactantem*) med *curas* som direkte objekt, «kastende rundt bekymringer i brystet», og kan da nødvendigvis ses som parallell til vår *iactatum* med instrumentelt *amore*. Lyne siterer ellers (i kommentar til l. 241, *animum iactaris amore*, Karme til den forelskede Skylla) Catull 64.97 og Prop. 2.12.7, hvor Amor er knyttet til denne metaforen, begge tydelig i ramme av metaforisk bølgegang (Lyne, 1978, 200). Det synes å være på svakt grunnlag at Lyne forankrer vår *iactatum* i den konteksten; jeg følger i stedet Kayachev i å forstå *iactatum* (og 241 *iactaris*) ut fra en medisinsk kontekst (OLD *iacto* 9b: «forårsaker skjelve»). Her passer Heinsius' *uano* (syk med «tom hederslyst») bedre enn *uario* (syk med «vekslende hederslyst»). Det er dog vanskelig å gjengi ordet presist på norsk, «rystet» er for så vidt korrekt, men savner på mer eksplisitte fysikalske konnotasjoner: Tentativt oversetter jeg i stedet «som har skjelve under tom hederslyst», selv om det ikke bevarer verbets diatese.

1-10 Jevnfør Lyne (1978, s. 96), Kayachev (2016, s. 21), Peirano (2012, s. 179), m.fl. Guenzi (1994), s. 307-309 og Woytek (2005, s. 79-80) finner man i de første ti av diktets linjer en sterk allusjon til Catull 65.

Etsi me uano iactatum laudis amore	1
irritaque expertum falalcis praemia uulgi	
Cecropius suaues expirans hortulus auras	
florentis uiridi Sophiae complectitur umbra	
mensque , ut quiret eo dignum sibi quaerere carmen ,	5
...	
non tamen absistam copetum detexere munus,	9
in quo iure meas utinam requiesere musas ...	10

Ciris

Likheten er slående på både et syntaktisk plan (*etsi me ... non / sed tamen...*), i ordvalg (markert med fet), og i tematikk (*recusatio* over for en mottager, som beskrives som «*doctus*»):

Etsi me assiduo confectum cura dolore	1
sevocat a <u>doctis</u> , Hortale , virginibus,	
nec potis est dulcis Musarum expromer fetus	
mens animi, tantis fluctuat ipsa malis—	4
...	
sed tamen in tantis maeroribus, Hortale, mitto	15
haec expressa tibi carmina Battiadae...	16

Catull 65

Forholdet til Catull. 65 bør ses i sammenheng med allusjonen mellom *Cir. 7*: «*altius ad magni suspexit sidera mundi*» og Catull. 66.1: «*omnia qui magni dispexit lumina mundi*»; for Catull. 65 innleder, som *recusatio*, Catull. 66, en oversettelse av en del av Kallimakhos' *Aitia* – den delen, som behandler den avklippede hårlokken til dronning Berenike i kontekst av et *katasterismos*-motiv. Motivet kjenner vi igjen i *Ciris*, se **514-515**, **522-523**, **533-537** og **534**, og elementet av den avklippede kongelige hårlokken er sentralt for begge fortellingene. Det synes sannsynlig at disse to diktene (som eventuelt har vært bare ett dikt sammen med Catull. 67, se Butricia 2007, s. 29) har vært vår *Ciris*-dikter *in mente*; og «*Daulias, absumpti fata gemens Ityli*—» (Catull. 65.14) kan ha – delvis – inspirert tilstedeværelsen av Prokne i *Cir. 200* og *410*. Denne linjen, referansen til *daulias*, er dessuten hva som forankrer Catull. 65 i Kall. *Aitia*, ifølge Kayachev (2016, s. 23-24), og derfor utgjør muligheten for tolkningen av *collem* (*Cir. 8*) i lys av Helikon, se avsnittet over, ***recusatio* og forfatterjeget**.

3 Cecropius ... hortulus. *Cecropius* er en adjektivering av *Cecrops*, navnet til den mytiske grunnleggeren av Athen. Her brukes den til å plassere *hortulus*, den «vesle» hagen, i Athen, i referanse til den hagen der Epikur underviste sin filosofi (Furley og Sedley, 2012). *hortulus*, en diminutiv av *hortus*, brukes i seg selv ofte til å referere til denne hagen og dermed til den epikureiske skolen (Lyne, 1978, s. 97). Lyne avviser at en affektiv forståelse av diminutiven er passende for diktet, som ellers tilkjenner en epikureisk affinitet, hvor det forventes en mer ærbødig behandling i stil med Lukrets. Han konkluderer at dette kan skyldes *Ciris*-dikterens forkjærlighet for diminutiver – et særlig neoterisk trekk (Lyne, 1978, s. 26).

En annen forklaring kan ligge i en bevisst allusjon til Catull. 65 ved å speile ordlyden av *Hortale* (Catull. 65.2) i *hortulus*, se **1-10**.

suaves expirans ... auras. Setningen imiterer Catull. 64.87 «suavis expirans ... odores» (Lyne, 1978, s. 97). **suaves** peker dertil mot en modell for innledningen til *Ciris* i innledningen til Lukrets' *DRN*, bok 2, hvor *suave* gjentas tre ganger i de første seks linjene i forbindelse med de gleder, man opplever ved iakttagelsen av andres ulykke – ikke på grunn av skadefryd, men på grunn av den distansen fra egen ulykke som det fremhever. I den passasjen kontrasteres *suave* endelig med det enda sterkere *dulcius*, når Lukrets konkluderer at det søtteste er å ha oppnådd en slik opplysning, at man kan se seg distansert fra de andre som flakker rundt («alios errare») og strever etter alt mulig nytteløst. Denne samme passasjen tar *Ciris*-dikteren opp igjen i **14-17**, se kommentarene dit.

4 Sophiae. Personifikasjon av visdommen, jevnfør Lyne (1978, s. 97), er en av flere gresismer brukt av *Ciris*-dikteren, se innledningen 1.3. Jeg oversetter det med «Kunnskapen» for å fremheve variasjonen med *Sapientia*, oversatt «Visdommen». Det er bemerkelsesverdig at dikteren bruker den greske formen, *sophia*, to ganger (*Cir.* 4 og 40), og den latinske formen, *sapientia*, én gang (*Cir.* 14) vekselvis i løpet av dette *prooemium*, som strekker seg frem til linje 101. Bruk av *sophia* er relativ sjelden: Vi finner den først i Ennius' *Annales* 7.211, hvor han oversetter ordet med *sapientia* for sine lesere (se Habinek, 2006, for en diskusjon av effekten og motivasjonen bak dette). Dette imiterer Afranius i *togatae* 299: *Sophiam uocant me Grai, uos Sapientiam* (attestert i Gellius' *Noctes Atticae* 13.8.3.4), og Seneca den yngre i *Ep.* 89.7. Utover disse, brukes *sophia* bare to ganger, foruten våre tilfeller i *Ciris*: nemlig i Martial 1.111.1 og 7.74.9. Bruken hos Martial vitner i mindre grad om en overtakelse og videreføring under nye kulturelle rammer (eventuell annekasjon? Se Habinek 2006, "The Wisdom of Ennius"), og står for seg selv uten en oversettelse, slik vi også finner det her i *Ciris*. Men kanskje det kan spores en liknende sammenknytning av det romerske og det greske uttrykket for visdommen, ettersom de her plasseres side om side i løpet av diktets første 50 linjer? De to ganger *Sophia* brukes i stedet for *Sapientia*, kan det skyldes en nærere forbindelse med den epikureiske arv som *Ciris*-dikteren synes å ha fra Lukrets: I linje 4 er Visdommen fysisk plassert i Epikurs hage; i linje 40 nevnes den i kjølvannet på en direkte allusjon til Lukrets' *DRN*, se **39**.

6 longe aliud. Lyne fremhever plasseringen av dette i verset som et lukretisk trekk (Lyne, 1978, s. 99). Lukrets begynner flere steder vers med *longe aliam* (*DRN* 4.446) og

longe alio (DRN 5.1065, 5.1070, og 5.1081; sistnevnte med et innskudd *alias* mellom *longe* og *alio*). *Ciris*-dikteren gjentar selv mønsteret i l. 56, *longe alia*. Tilknytningen til DRN, spesielt bok 5, i innledningen til *Ciris* er kanskje ikke tilfeldig: DRN 5 har særlig etiologisk fokus med en atomistisk beskrivelse av verdens tilblivelse og kosmologi; materiale som er særlig relevant for *Ciris*-diktets katasterismos-motiv. Se også min kommentar til **1-10** og **7**.

7 **ad magni suspexit sidera mundi.** Denne linjen uttrykker først og fremst den større intellektuelle dybden som dikteren har søkt; men peker også frem mot *katasterismos*-motivet i allusjon til Catull. 66.1, som beskrevet i kommentaren til **1-10**. Utover denne allusjonen til Berenike-myten, tror jeg at *Ciris*-dikteren har DRN. 5.434, *altivolans poterat nec magni sidera mundi* (og passasjen som den inngår i) i tankene. Passasjen er relevant i effekt av enda en gang å plassere dikteren i en lukretisk-epikureisk tradisjon, og dette kanskje med en særlig betydning for dikteren: DRN 5.416-508 er en atomistisk skildring av verden som – ved rent naturlige prinsipper – samler seg fra det kaotiske, entropiske urmørket; 5.432-445 (hvorfra vi har ... *magni sidera mundi*) beskriver selve denne entropiske tilstanden: En tilstand som kanskje avspeiler dikterens disposisjon før sin filosofiske opplysning.

8 **placitum paucis ausa est ascendere collem.** Lyne (1978, s. 100) peker på at den metaforiske kollen, der den personifiserte Dyden (ἀρετή) holder til, som må nås gjennom stort strev, er etablert i Hesiods passasje *Erg.* 287-292 og senere imitert av mange, heriblant *Ciris*-dikteren. Kollen peker her dessuten frem imot **14** *si mihi iam summas Sapientia panderet arces* som alluderer til en passasje av Lukrets, se kommentaren til **14-17**.

9 **detexere.** *texo*, «vever», brukes gjerne metaforisk om litterær produksjon (*OLD*, s.v. 3b); mens *detexo* forekommer sjeldnere i litterær kontekst, umiddelbart bare i senlatin (cf. Lyne, 1978, s. 101). Det kan antas at bruken av *detexere* her hviler på den videre peplos-allegorien, som strekker seg fra l. 21 til 39, se min kommentar til **37-38**. Det synes derfor særlig relevant å oversette med det semantisk rotfaste «å veve ferdig» i stedet for det bredere, idiomatiske «å gjøre ferdig».

11 **deponere amorem.** Dikteren ønsker å ferdigstille diktet slik at han (angivelig) kan avslutte sin dikterkarriere til fordel for filosofien. Lyne angir Catull. 76.13 som en mulig inspirasjon (Lyne, 1978, s. 102): *difficilest longum subito deponere amorem. deponere amorem* i Catull 76.13 speiler seg i diktets slutning, 76.25: ... *hunc deponere morbum*, hvilket styrker vår sykdoms-allegoriske tolkning av *iactatum amore* i l. 1 (cf. Kayachev, 2020, s. 87). Det er da denne sykdommen, kjærligheten eller lysten, som dikter-jeget har vært skjelven

under, og som han nå vil legge vekk. Kayachev tilføyer også Hor. *Ep.* 1.1.35 (*magnam morbi deponere partem*) til støtte for sitt argument; videre mener jeg at Verg. *Georg.* 530-531 er potensielt relevante: *nate, licet tristis animo deponere curas. / haec omnis morbi causa ....* Vi finner i disse versene den sammenfallende bruken av *licet* og *deponere* parallelt med *Cir.* 11 *liceat* og *deponere*, foruten *curas* i samme posisjon som *amorem*; *cura* brukes ikke sjeldent i sammenheng med kjærlighet (OLD, s.v. 5a) om kjærlighetssorger. Nå er parallellen overfladisk – *tristis curas* i *Georg.* 530 handler *ikke* om kjærlighet, og *morbi* i følgende linje må forstås i overført betydning om en uheldig tilstand – men likevel kan det ikke utelukkes at *Ciris*-dikteren har hatt denne linjen i tankene.

12 mirificum decus o Messalla futuris. Her nevnes mottageren av dette diktet, til hvem det er dedikert. Etableringen av *Ciris*' forfatter og besvarelsen av *die Cirisfrage* har lenge vært knyttet til etableringen av identiteten til Messalla, se innledningen 1.3 *Die Cirisfrage*. Identifiserer vi ham med Messalla Corvinus, mesen for en litterær krets innbefattende Tibullus og andre prominente diktere – heriblant Ovid og Horats (Davies, 1973, s. 25-28) – får vi en naturlig *terminus ante quem*. I *Ciris* tiltales han som *iuuenum doctissime*, og jevnfør Kayachev (2020, s. 15) ville dette passe med Messalla Corvinus som en ung mann i 20'erne, som skulle ha studert i Athen i 45-44 f.v.t., hvor han kunne ha møtt vår dikter, slik han også møtte Horats (Kayachev, 2020, s. 15) Det samme kan også forklare motivasjonen bak beskrivelsen av peplosen i *Cir.* 21ff, som en allusjon til den panatheneiske prosesjonen Messalla Corvinus har vært til stede under (Kayachev, 2020, s. 16). Og selv hvis vår dikter *ikke* faktisk studerte i Athen (for noen kritikere hevder at plasseringen i den «kekropiske hagen» er en *rent* metaforisk plassering for dikterens tilknytning til den epikureiske filosofiske skolen), synes det likevel – dersom Messalla Corvinus er vår dikters Messalla – passende med såpass athensk-greske rammer, i og med at Messalla Corvinus menes å ha skrevet greske bukoliske dikt (Kayachev, 2016, s. 180-182; Kayachev, 2020, s. 16).

14-17 Som andre kommentatorer har fremhevet (Lyne, 1978, s. 104; Kayachev, 2016, s. 34), tar linjene inspirasjon i Lukr. 2.7-14:

si mihi iam **summas Sapientia** panderet arces,
 quattuor antiquis heredibus incluta consors,
unde hominum errores longe lateque per orbem
despicere atque humiles possem contemnere curas

Ciris 14-17

sed nil dulcius est bene quam munita tenere
edita doctrina **sapientum** templa serena,
despicere unde queas alios passimque videre
errare atque viam palantis quaerere vitae,
certare ingenio, contendere nobilitate,
noctes atque dies niti praestante labore
ad **summas** emergere opes rerumque potiri.

O miseras **hominum mentes**, o pectora caeca!   *DRN 2.7-14*

Selv om dikteren har forsøkt seg med den harde veien mot opplysning – han har både satt seg det for (7) og dristet seg til å bestige kollen (8) – viser det seg at han fortsatt ikke har nådd filosofiens topp og gjort seg i stand til å komponere et verk som er Messalla verdig. Videre, hvis vi følger premisset for den opprinnelige lukretiske modellen, synes *Ciris*-dikteren å uttrykke en form for ironisk selvinnsikt: Han har forsøkt å løfte seg ut over sine egne *errores* (16-17): *certare ingenio, contendere nobilitate/ noctes atque dies niti praestante labore* (*DRN* 2.11-12) minner sterkt om dikterens selvidentifiserte karakterbrister: *me iactatum laudis amore/ irritaque expertum fallacis praemia uulgi* (*Cir.* 1-2), *accipe dona meo multum uigilata labore* (*Cir.* 46) – men han har for så vidt feilet, og er derfor blitt nødsaget til å levere et mytisk dikt, og ikke det filosofiske verket av lukretiske proporsjoner, «*naturae rerum magnis ... chartis*» (*Cir.* 39).

15 quattuor antiquis heredibus incluta consors. Den personifiserte Visdommen som *consors* – en «som deler lodd med» de fire «gamle arvtagerne». Hvem de fire arvtagerne er, kan vanskelig besvares med sikkerhet: Kayachev (2020, s. 89) foreslår at det ikke er noen bestemte navngitte individer, men står i stedet for lederne av de fire athenske filosofiske skolene på et gitt tidspunkt. Et annet forslag er grunnleggerne av de fire store athenske skolene (Platon, Aristoteles, Zenon, og Epikur). I det første forslag leses *antiquis* som beskrivende arvefølgens alder, i det andre leses det knyttet som beskrivelse til arvtagerens plassering i tid. Jeg ser ingen spesifikt god grunn til å anta den første løsningen over den andre, med mindre man leser *est data* (trykt i manuskriptarketypen, ϕ) i stedet for *incluta* (emendasjon brakt av Saenger, 1911, og trykt i Kayachev, 2020), for da kunne den kanskje forsvares med *est data* som uttrykkende handlingen av å nedarve Visdommen som *consors* fra de foreværende lederne eller grunnleggerne til de nåværende.

16-17 *hominum errores ... despicere.* *errores* av *error*, «avvik» eller «villfarelse», forstått her i både reel romslig forstand («det å vike fra den rette vei», cf OLD, s.v. 1a.) og overført moralsk betydning («det å vike fra de rette prinsipper», cf. OLD, s.v. 5, 6). Sammen med *despicere*, «å se ned på» også både i reel og overført betydning, får vi metaforen av den opphøyede – både bokstavelig og billedlig talt – filosofen (dikteren) som sitter i «Visdommens høye borger» og titter ned på de vrimlende menneskemengdene i forakt.

errores' tvetydighet kan være vanskelig å få med i oversettelsen: «villfarelser» har en passende moralsk (kanskje religiøst påvirket, cf. NAOB, *villfarelse* 1) styrke, men preges av dens bruk i juridisk terminologi, foruten stort sett å ha mistet det opprinnelige lokativiske aspektet. Litt bedre er «forvillelser», men forbindelsen til det lokativiske aspektet er fortsatt svak.

På latin står *hominum* i genitiv til *errores*, det direkte objektet for *despicere* («se ned på menneskenes forvillelser») og vi må nødvendigvis ta *longe lateque per orbem* adverbialt til *despicere* («se ned vidt og bredt henover jorden på menneskenes forvillelser»). Lyne (1978, s. 105) foreslår i lys av andre paralleller (Ov. *Met.* 15.147-152 og Stat. *Silv.* 2.2.129 - 132) at *hominum errores* må tolkes som lik med *homines errantes*, og at *longe lateque per orbem* bør forstås modifierende dette i stedet for *despicere* («se ned på menneskene, som forviller seg vidt og bredt omkring på jorden»). Denne tolkningen er ganske nærliggende og løser til en viss grad vanskeligheten i å oversette den dobbelte betydningen («å forville seg» har sterkere tilknytning til den romslige dimensjonen av *error*), men endrer på setningens fundamentale syntaks (den forbytter objekt-og-attributt-forholdet mellom *hominum* og *errores*, og assosierer det adverbialle *longe lateque per orbem* med det substantiviske *errores*). Det synes nyttig for en vitenskapelig oversettelse å beholde den opprinnelige setningens syntaktiske uttrykk i høyest mulig grad og derfor foretrekkes her: «se vidt og bredt henover jorden / ned på menneskenes forvillelser».

20 *libeat.* Arketypen ϕ har *liceat*, emendert av Heyne (1775) til *libeat*. Forskjellen i betydningen kan ses her (l. 19-20): med *liceat*, «selv om jeg av og til tør leke/ og slutte et yndig vers med en myk fot»; med *libeat*, «selv om jeg av og til liker å leke/ og slutte et yndig vers med en myk fot». Kayachevs utgave (2020, s. 46 og s. 89) følger Heynes emendasjon. Han henviser til Thomas (1979, s. 182-183), som siterer Hor. *Sat.* 2.1.28, *me pedibus delectat claudere uerba*, til støtte for Heynes emendasjon. Støtten hviler på den sammenfallende

plasseringen av de semantisk like *delectat* og *libeat, verba* og *versum, pedibus* og *pede*, og *cl(a)udere*.

claudere. Kayachev (2020, s. 46) skriver *cludere* i stedet for *claudere* motivert av å ville fremheve språkspillet med *ludere* (l. 19), og siterer Hor. *Ep.* 1.1.3 *includere ludo* som støtte. Dette kan oppfattes som en malplassert forbedring av teksten – *cludo* for *claudio* kan synes å bære prek av sølvalderlatin (den tidligste attestasjonen finner jeg i Columella *Rust.* 8.16.1.6 og hos Seneca, og ellers flere ganger i Martial, Quintilian og Juvenal). *Ciris*-dikteren synes generelt å verne nøye om sin neoteriske stil; jeg tenker at hvis denne formen for tydelig assonans var ønsket, så hadde han på samme måte som Horats brukt en sammensatt form av *claudio*: e.g. *includo, intercludo, eller concludo*.

21-35 Peplos-scenen. Denne scenen består av en kort ekfrase (en gjennomført beskrivelse av en gjenstand, særlig et kunstverk eller håndkunstverk, innenfor fortellingens rammer, ofte – men ikke her – som en miniepisode i narrativet) av den panatheneiske peplosen, dedikert som offer til Athene. Ekfrase synes å være standardmateriale for det neoteriske epylliet og denne ekfrasen synes å være inspirert av kappen til Jason, laget av Athene, i Ap. Rhod. *Arg.* 1.721-768, som selv alluderer til kappen til Athene i Hom. *Il.* 6.288-6.296 (Kayachev 2016, s. 42-48; Kayachev, 2020, s. 89). Prosesjonen gikk til templet for Erekhthevs og Athene, *Erekhtheion*, se også **22**.

Dikteren tar utgangspunkt i den panatheneiske festivalen, *Panathenaia*, for en metafor om å opphøye sin mesen, Messalla (se **12**), gjennom det tenkte filosofiske mesterverket. Under Panathenaia, føres det i prosesjon en stor mekanisk båt (se **26, currum**) frem med en enorm peplos (se **21**) som seil (se **35**), den panatheneiske peplosen, brodert med bilder av Athenas seire – her over gigantene (se **29, 30**, og **32-34**). Båten har vært ført, åpenbart, ved hjelp av maskindrift (*DGRA* s.v. *PANATHENAEA*, 8), men i *Ciris*' beskrivelse synes bevegelsen å være – i det minste delvis – ført av vind i «seilet» (se **25-26, 35**).

Messalla må tenkes å stå for Athena i metaforen, og på samme måte representeres igjennom det dedikerte verket, som hun gjør i den panatheneiske peplosen: Verket skulle på en eller annen måte beskrive Messallas seire – vi kan tenke oss at disse skulle være av den filosofiske arten, kanskje, eller politiske, eller militære? Lyne (1978, s. 109) fremhever ganske riktig at det er ett litt uattraktivt bilde, ettersom det fremgår at Messalla enda ikke har egentlig utrettet mye *ennå* av linjene 12-13, kanskje også 42-43, alt etter om vi vurderer om *nascimur* (l. 42) og *firmamus* (43) benytter seg av poetisk eller reel pluralis (se **42-45**).

21 peplo. En gresk bekleddingsgjenstand, av og til oversatt som kappe, men funksjonen mer i retning av en kjole som går til føttene. En peplos består bare av et stykke rektangulært stoff, som man draperer kroppen i.

22 Erechtheis Athenis. *Erechtheis* adjektivering av navnet *Erechtheus*, en av flere navne-epiteter brukt i diktet (e.g. **3 Cecropius**, m.fl., se Lyne 1978, s. 27 for en fyllestgjørende liste). Erekhthevs, konge av Attika og Athen, og kultisk figur med et athensk tempel dedikert til seg, brukes i gresk og romersk litteratur i epiteter til Athen eller det athenske folket – Hom. *Il.* 2.546-547, i apposisjon til Athen: Ἀθήνας ... / δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος ... («Athen, ... storhertede Erekhthevs' land»); *Od.* 7.81, om templet til Athena i Athen: Ἐρεχθῆος ... δόμον («Erekhthevs' hus»). Erekhthevs er sønn av Pandion av Athen (se **101, Pandioniis**), bror til Prokne og Filomela (se **200, Dauliades**). Epitetet plasserer *Ciris*-fortellingen i en spesifikk mytisk krets (rundt dette attiske dynastiet: Kekrops (se **3, Cecropius hortulus**), Pandion, Erekhthevs, Prokne og Filomela, Alkathoos (se **106, Alcathoi**), Nisos, og Skylla) og bygger igjennom dette opp et lokalt mytisk univers ut fra en større mytisk tradisjon.

Lyne (1978, s. 110) finner ikke adjektiveringen i greske kilder, selv om den brukes flere steder i romersk litteratur etter Catull, som er den første eksponenten for dette, se Catull. 64.211, *Erectheum portum*. *LSJ* (s.v. Ἐρεχθεύς) henviser dog til en adjektivering, Ἐρεχθηίς, men tilsynelatende utelukkende om ett vann oppkalt etter ham, foruten navnet på en av de attiske stammene. Jeg tenker at dette kanskje er forløperen til den senere latinske bruken av ordet, og inspirasjonen til Catulls *Erectheum portum* («den erekhtheiske havnen») – sammenlikn med Apollod. *Bib.* 3.14.1: θάλασσαν, ἣν νῦν Ἐρεχθηίδα καλοῦσι («havet, som de nå kaller erektheisk»). Det må tilføyes at dette «θάλασσαν» som Apollodoros nevner, beskrives i senere tekster, f.eks. Paus. 1.26.5 som bare en brønn med havvann (cf. Frazer 1n til Apollod. *Bib.* 3.14.1, *ad loc*). Om bildet av brønnen har vært predominant i tradisjonen, der den eventuelt samles opp hos Catull, kan svekke argumentet for at adjektiveringen i latin er nedarvet fra Ἐρεχθηίς, eventuelt gjennom Apollod. *Bib.* 3.14.1, men jeg mener muligheten står åpen.

24 lustrum oversetter jeg i teksten direkte som «lustrum». Et lustrum er en tidsperiode på 5 år, svarende til intervallet mellom den statlige religiøse renselsesseremonien ved samme navn. Jeg synes det er verd å bevare denne spesifikke betydningen i den oversatte teksten: Den overordnede passasjen er høytidelig og kulturelt spesifikk.

25-26 leuis alterno Zephyrus concrebruit Euro / et prono grauidum pruexit pondere currum. Zephyrus er den personifiserte vestavinden, Evros den personifiserte østavinden. *alterno Euro* har medført litt forvirring (cf. Lyne, 1978, s. 111-112), men Kayachev finner en opplysende parallell i Homer:

ἄλλοτε μὲν τε Νότος Βορῆη προβάλεσκε φέρεσθαι,
ἄλλοτε δ' αὖτ' Εὐρος Ζεφύρω εἴζασκε διώκειν

Hom. *Od.* 5.331-332

«Now the South Wind would fling it to the North Wind to be driven on,
and now again the East Wind would yield it to the West Wind to drive.»

overs. Dimock (1919)

Cf. også V. Fl. 1.639-640, som jeg tenker må alludere til samme.

Vognen, som den panatheneiske peplosen henger på, føres frem skiftvis av én vind, og så en annen. Hvorfor den skiftevis vinden? Kanskje, som Lyne foreslår, har det ikke annen motivasjon enn å skape bildet av flere enkelte vindpust som løfter opp i peplosen. Kayachevs parallell i Odysseen tror jeg er en bevisst allusjon, som passer til de reelle omstendighetene av dette prosesjonsskipet, og kanskje den utelukkende årsaken til bildet av *alterno Euro*. Lyne foreslår – men trekker straks tilbake forslaget – at vindene skulle indikere en bestemt årstid: Det hadde vært en gal årstid, nemlig våren, de da i så fall skulle ha representert (Lyne, 1978, s. 112). De panatheneiske lekene avholdes om sommeren i de fleste kilder, men i en enkelt av dem om våren; denne vårlige versjonen er kanskje særlig relevant, da det gjelder spesifikt den romerske varianten av festivalen, *Quinquatria* (DGRA, 1890, s.v. PANATHENAEA). Dessuten er Zefyros kanskje hovedsakelig assosiert med våren, men finnes også – f.eks. i Verg. *Georg.* 3.322-323 og Arist. *Meteor.* 2.364b.4 – assosiert med sommeren. Evros' årstid er vanskeligere å plassere; hos noen er han assosiert med vinteren (Arist. *Meteor.* 2.364b.4), andre med høsten (V. Fl. 357-366). Ellers bemerker vi i Nonn. *Dion.* 37.86ff at Evros assosieres med varme, og kanskje derfor ikke helt umulig i bildet av en sommervind; hos noen representerer Evros ikke bare østavinden heller, men *sør-østavinden*, hvilket kan sies å plassere ham tettere i assosiasjon med sommeren gjennom Notos, den sydlige sommervinden. Jeg tenker uansett ikke at bruken av Zefyros og Evros er helt så tidsmessig malplassert, som Lyne foreslår.

26 currum. Egentlig «vogn», men som sagt (se **21-35**) refererer den til et skip i den panatheneiske prosesjonen. Lyne (1978, s. 112) fremhever at *TLL* gir bare denne passasjen sammen med Catull. 64.9 som de eneste stedene, der *currus* brukes om et skip. Jevnfør Lyne brukes *currus* i Catull. 64 om verdens første skip, av hvilken grunn altså *currus* er motivert av en metapoetisk, språklig refleksjon (for hvem skulle ha kalt et skip «et skip» – *navis* – på det tidspunktet intet annet skip hadde eksistert?). Motivasjonen for bruken i *Ciris* må være litt annerledes: Kanskje *navis* hadde syntes utenfor sitt element, vekk fra sjøen? Kanskje *currus* skal få leseren til å tenke på noe mer mekanisk, noe mer spesifikt enn *bare* et skip ført frem i prosesjonen? Eller kanskje det er en oversatt gresisme fra ὄχος, «vogn», også brukt om skip (*LSJ*, s.v., A)? Jeg velger uansett å oversette det direkte, «vognen»: Jeg vurderer at dikterens intensjon er klar og idiosynkratisk, og av samme grunn er å prioritere over en mer klar beskrivelse av fartøyet som skip.

29 texuntur in ordine pugnae. *in ordine* av *ordo* kan umiddelbart leses i betydning av ‘på rad’, ‘i rekke(følge)’ (cf. *OLD*, *ordo* 8b), og min oversettelse følger denne lesningen. Det skal bemerkes at *ordo* opprinnelig har hatt en kognat som har gått forut for den (og kanskje etablert dets betydning) og som har vært brukt spesifikt om tråd på vevstolen (*OLD*, *ordo*) – hvilket er særlig passende i kontekst av passasjen og *texuntur* (cf. det norske «tråd» om en «sammenheng, sammenhengende linje» (*NAOB*, tråd 5.2), kanskje idiomatisk – men ikke etymologisk – beslektet). Jeg finner ikke andre passasjer til å støtte et argument for at dette er en bevisst etymologisk effekt – nærmest kommer *Ov. Met.* 15.249 (*idemque retexitur ordo*), hvor ordene finnes sammen, men da uten tydelig allusjon til veving i konkret forstand.

pugnae kan leses enten som kampene mellom Minerva og Titanene (cf. 30-34), hvor *in ordine* betyr «i rekkefølge» (kronologisk, cf. Lyne, 1978, s. 114; eller kanskje i den rekkefølgen de følgelig blir nevnt i l. 30-34), eller alternativt som slagglinjer – rekker av tropper – på geled, om vi tolker *ordo* i en militærteknisk retning (cf. *OLD*, *ordo* 2a og *L&S*, *pugna* II.b). Jeg tenker at tvetydigheten er intensjonell som en form for ordspill (mer spesifikt: polysemi).

29 Palladiae pugnae. *Palladiae* en adjektivisering av epitetet *Pallas* om Athene. Særlig relevant er det kanskje, da noen mytiske tradisjoner hevder at epitetet stammer fra giganten, Pallas, en av gigantene Athene drepte under kampen med gigantene (*RE*, s.v. *Pallas* A1b og B).

30 Giganteis tropaeis. *tropaeum* refererer til rustninger, våpen, eller andre gjenstander erobret fra en fiende, oppreist på en stang, som trofe etter en kamp (OLD og LDO, s.v. *tropaeum*). Det brukes også gjerne i overført betydning bare om seieren selv. Om det her brukes overført eller ikke, kan være vanskelig å vurdere: På den ene siden synes *ornantur* av *orno*, «utruster» eller «pryder», å gi god kontekst for en lesning av *tropaeis* som de egentlige seierstegnene, trofeene, enten fordi det spiller på trofeenes materiale (rustninger, våpen, etc.) eller på trofeer som prydgjenstander. På den andre siden har vi i l. 32, en ganske tydelig kontekst for en lesning av det avbildete materialet som seieren selv – *aurata deiectus cusptide Typhon*: Athenes falne fiende (eller er han? Se **32-34**). Den mer konservative oversettelsen er den bokstavelige, og da foretrekker jeg den – da får en eventuell overført betydning stå for seg selv, som produkt av den overbragte bokstavelige oversettelsen.

32-34 additur Typhon ... / Ossaeis conscendens saxis / ... Emathio ... uertice duplicarat Olympum. Til avbildningen av gigantomakhia tilføyes (*additur*, l. 32) titanen Tyfon. Som Lyne (1986, s. 91) foreslår, tror jeg også at *additur* benyttes av dikteren til å angi at vi nå beveger oss utover den vanlige gigantomakhia – for Tyfon er (i de fleste versjoner) ikke en gigant, men en titan; og ikke Athenes fiende, men tradisjonelt Zevs' (som overvinner ham), cf. Apollod. *Bib.* 1.6.3; Hom. *Il.* 2.781-783. Det finnes likevel versjoner, der Athene er tett knyttet til Tyfons fall: Lyne fremhever flere, herunder V. Fl. 4.236-238, hvor Athene kjemper mot Tyfon. Mest relevant er sikkert Hor. *Od.* 3.4.53-58: *sed quid Typhoeus [et alii] contra sonantem Palladis aegida possent ruentes?* Vi kan bemerke oss at Tyfon også spiller en essensiell rolle i pieridenes sang, Ov. *Met.* 5.321-358, som går forut for Athenes konkurranse med Arakhne, se **104**.

Emathio uertice referer til fjellet Pelion, *Emathius* om området Emathia, en del av Makedonia, og derfor brukt *pars pro toto* for Makedonia. *Ossaeis saxis* («de osseiske steinene»), jeg oversetter «Ossas klipper») brukes som metonym for fjellet Ossa. *Olympum* er Olympen, det høyeste fjellet og de olympiske gudenes hjem. Passasjen refererer til en mytisk tradisjon, der – oftest Poseidons sønner, Aloadene, Otos og Efialtes – forsøker å bestorme Olympen ved å stable opp Pelion og Ossa, cf. Hom. *Od.* 11.315-316, Verg. *Georg.* 1.281-283 (Otos og Efialtes gjør det, men er her beslektet med Tyfon), Prop. 2.1.19-20 (unevnt hvem som egentlig gjør det, men nevnes i forbindelse med titanene), og Ov. *Met.* 1.154-155 (Gigantene sies å gjøre det).

35 uelum. *uelum* kan bety både et seil (OLD, s.v., 1) og et hvilket som helst stykke vevet stoff (ibid., 5). I og med at peplosen både er peplos og seil på dette mekaniske skipet, tror jeg dikteren har intendert en paranomasia, et spill på ordets dobbelte betydning.

37-38 purpureos inter soles et candida lunae / sidera har jeg oversatt «mellom skinnende purpursoler og månens glinsende hvite himmeltegn». For oversettelsen presenterer det seg en vanskelighet i å gjengi nyansene til denne fargekombinasjonen av *purpureus* (: rød, eller purpur) og *candidus* (: hvit). I den hvite kvaliteten til *candidus* ligger det en konnotasjon til lys og lysets skinnende karakter (OLD, s.v. 1, cf. også *candeo* 1 og 2), mens *purpureus* er tett knyttet til solen og morgengryet (OLD, s.v. 3a) – se f.eks. *purpurae Aurorae* hos Ovid (*Met.* 3.184) – og tolkes av Lyne som «'gleaming', 'shining' [...] – but with an implication of redness». Det impliseres altså tilsynelatende en intens, nesten brennende, kvalitet i ordvalget – de modifiserte uttrykkene *soles* og *lunae sidera* plasserer dette aspektet i en passende kontekst: «skinnende soler» og «månens glinsende himmeltegn». Samtidig tilhører *purpureos* og *candida* ikke bare en kosmisk kontekst, men i like grad ekfrasens (beskrivelsen av den store peplosen, l. 21-39): Både *purpureus* (OLD, s.v. 1) og *candidus* (OLD, s.v. 4a) brukes om klær og stoff. For *purpureus* er dette særlig markert, da ordet tar betydning etter *purpura*, skalldyret som fargestoffet utvinnes av (OLD, *purpureus*; *purpura*, 1 og 2), parallelt med det norske «purpur».

Det kan være vanskelig å representere begge disse forholdene likeverdig i en oversettelse, der man samtidig forsøker å beholde originaltekstens kontrastforhold og enkelthet. «Purpursoler» er en semantisk (med en referent i fargestoffet) og leksikologisk (med felles etymologi) nøyaktig oversettelse, men ikke idiomatisk naturlig i motsetning til f.eks. «røde» eller «skinnende soler», som kommer det kosmiske perspektivet nærmer. «Månens hvite himmeltegn» er forsvarlig, men mangler intensiteten implisert i *candidus*, og om det finnes ett ord for «hvit» som egner seg særlig til beskrivelsen av klær, er det ikke meg bekjent. En løsning er å introdusere støtteord, f.eks. «skinnende» til «purpursoler» og «glinsende» til «månens hvite himmeltegn», men løsningen er ikke elegant: Den beholder originaltekstens semantikk og et aspekt av dens struktur, og er idiomatisk forsvarlig, men falder til den ordrike siden og oppgir å imitere sammensmeltningen av semantiske lag i en dobbelt kontekst.

Ordvalgets konnotasjonsrike dobbelthet synes bevisst, og vitner om dikterens geni: Enkelte elementer av linjen finnes også andre steder i kollokasjon (*purpureus* med *candidus*, *candidus* med *sidus* og *luna*, og *luna* med *sidus*), men samler seg om en meningsfull semantisk

syллеipsis. Kontrastforholdet er nettopp også viktig å beholde, ikke minst på grunn av dens markerte struktur.

Setningen *purpureos inter soles et candida lunae / sidera* (egen uthevning) har en nokså tydelig stringent oppbygning (selv om den ikke faller under en typisk gylden eller sølvlinje, som ellers forekommer hyppig i *Ciris*, se introduksjon 1.3, som balanserer fargeuttrykkene med og mot hverandre. Bruken av *intexere* (l. 39) får en metapoetisk betydning for dikterens produksjon – den uttrykker en poetisk metode, der ord og tråd samler seg i fremstillingen av det hedrende objektet. Ordene i fokus (markert med fet) «veves inn» mellom hverandre, i en sammensmeltning, hvor ekfrasen selv tar form etter verket som den beskriver: [...] *te uellem [...] purpureos inter soles et candida lunae sidera [...] naturae rerum magnis intexere chartis* (l. 36-39). Men det er to ulike ekfraser som blandes sammen i overgangen fra beskrivelsen av Minervas *peplos* (l. 21-35; evt. til og med l. 38) til beskrivelsen av det lukretiske idealverket (l. 37-39), for inntil linje 39, «naturae rerum magnis intexere **chartis**», står det uklart om det fortsatt er tale om peplosen eller ikke. Man kan overveie implikasjonene av denne sammenstillingen: Objektet for ekfrasen finner vi i henholdsvis *naturae rerum magnis chartis* (l. 39) og *magno peplo* (l. 21); mottakeren i *iuuenum doctissime*, (l. 36) Messalla, og *castae Mineruae* (l. 23); med begge ekfraser forankret i grunnhandlingen *intexens/intexere* (l. 21/39). Er sammenlikningen antitetisk eller syntetiserende? Er dette en lukretisk motivert avvikling av religionens status, erstattet av filosofien og mennesket i sentrum? Et avvik fra eposets myter (l. 29-35) til filosofiens «tingenes natur» (l. 39)? Kayachev (2016, s. 42-48) fremhever en mulig modell for peplos-ekfrasen i beskrivelsen av Jasons kappe i Appollonios' *Argonautika*, av noen forstått som en allegori for universet, som plasserer *Ciris*' panatheneiske peplos i «en tradisjon av kosmologiske ekfraser» (Kayachev, 2016, s. 47). Han påpeker dertil en repetisjon i linje 101-103 (*Sunt Pandioniis uicinae sedibus urbes/ Actaeos inter colles et candida Thesei/ purpureis late ridentia litora conchis;*»), der ordlyden av *orbem* (l. 38) avspeiler seg i *urbes*; og *inter soles et candida ...* i *inter colles et candida ...*, og selvfølgelig markert videre ved den gjenbrukte fargekontrast av *candidus* og *purpureus*. Han tolker denne repetisjonen til å sammenstille filosofiens kosmologiske materiale med den mytiske diktningens menneskebundne (Kayachev, 2016, s. 47). Av dette, og Minervas implisitte forbindelse til Visdommen (*Sapientia/Sophia*), konkluderer han at *Ciris*-dikteren impliserer en likeverdighet mellom mytisk og filosofisk diktning, utenom innledningens hierarkisering av det filosofisk-didaktiske diktet over det mytiske, som han leverer.

38 caeruleis ... bigis. *bigis* av *bigae* om to hester (eller andre trekkdyr) eller om en vogn ført av slike, et tvespann. Bildet av månen (eller solen), enten personifisert eller som guddom, i en slik vogn på sin reise henover himmelen, er vanlig mytologisk materiale, cf. *Ov. Fast.* 4. 374 og 3.110; *Rem. Am.* 258; og Nonn. *Dion.* 7.244 (*DGRBM*, s.v. *SELE'NE*). *caeruleus*, «blå-grønn», «mørkeblå» eller evt. bare «mørk» (OLD, s.v. *caeruleus* 1, 2, 9, og 10), er et naturlig epitet for månens vogn. Lyne (1978, s. 118) fremhever de liknende passasjene: *Ov. Trist.* 1.3.28 (*Luna ... nocturnes ... regebat equos*) og *Ov. Fast.* 4.446 *caeruleis ... equis* (om Hades' heste).

39 naturae rerum magnis ... chartis. Dikteren alluderer nå tydelig til Lukrets' epikureiske let naturlig epitet fremhever at kasusbruken i «*naturae rerum chartis*» er litt særegen (Lyne, 1978, s. 118). Vi finner en genitiv, som må tenkes enten å uttrykke noe kvalitativt om *chartis* – men dette gir selvfølgelig en ganske rar mening: «sider av tingenes natur» – eller også har dikteren «*Natura Rerum*» i tankene som en brukbar tittelangivelse på Lukrets' verk.

42-45 nunc primum nascimur artes / nunc primum teneros firmamus ... neruos / ... / ... iuuenes exegimus annos. Av dette avsnittet fremgår det at dikteren er en ung mann (eller var det mens han skrev diktet; *exegimus*, l. 45, gir oss et bilde av at hans *iuuenes annos* er overstått) og at *Ciris* må ha vært ett av hans første verker. Bruken av pluralis kan være motivert av metriske grunner i stedet for innholdsmessige – de tilsvarende pluralisformene tilføyer alle én fot (*nascimur* for *nascor*, *firmamus* for *firmitas*, *exegimus* for *exigo*) – og av samme grunn kan det være vanskelig å si om dette også retter seg på Messalla, eller bare dikteren alene. Relevant for tolkningen er beskrivelsen av Messalla som *iuuenum doctissime* (l. 36) og *mirificum decus futuris [atque] saeculis* (l. 12-13): Messalla ville i hvert fall passe ganske godt inn sammen med dikteren i l. 42-45. Dertil skifter dikteren tall fra pluralis til singularis i den umiddelbart etterfølgende linjen: *accipe dona meo multum uigilata labore* (l. 46). Kontrasten som skapes ved denne overgangen er ganske sterk, og forsterkes også med imperativen, som separerer dikteren i *meo* fra Messalla som det implisitte subjektet i *accipe*. På grunn av dette tror jeg at bruken av pluralis her ikke er poetisk pluralis, men reel.

54-91 *Ciris*-dikteren avslutter sin *recusatio* og fremhever at den Skylla-myten han vil beskrive ikke er den samme som den homeriske Skylla, selv om denne ofte forveksles med andre Skylla-karakterer. Han gir en lengre og lærd beskrivelse av de ulike versjonene, som er assosiert med den homeriske Skylla: Han fremhever to ulike opphav (Kratiaii, 66) og

(Hekate, 67); og to kontrasterende metamorfosefortellinger, først den uskyldige Skylla (l. 68-73), som straffes for Poseidons forgrepelse på henne, og så den prostituerte Skylla (77-88), som straffes for å ha unngått å gi offer til Afrodite. Han konkluderer endelig: «la ikke vår Skylla være en av mange jenter», og fremhever på en slik måte hans versjon av den megariske Skylla som særegen i en tradisjon full av sammenblandinger.

55 Polyhymnia. En av de ni musene, nevnt i romersk litteratur også hos Hor. *Od.* 1.1.33, Ov. *Fast.* 5.9 og igjen 5.53, og Mart. 4.31.7. Polyhymnia er ikke generelt assosiert med å særlig elske sannheten, men cf. Plut. *Mor. Quaest. conv.* 9.14.1, der Polyhymnias særrområde beskrives som «historien», τὸ ἱστορικόν, på bakgrunn av den etymologien som gis for hendes navn: Hun er nemlig μνήμη πολλῶν, «hukommelsen av mange ting» (avspeilet i det greske Πολύμνια, som *Polyhymnia* er avledet av). Bemerk også referansen til Hesiod som *historiae auctor*, «historiens mester», i l. 63.

56 perhibent. Et ord som er ladet med episk karakter cf. Cat 64.124 (og Godwin, s. 150).

56 longe alia mutata membra figura er i direkte oversettelse noe i retning av «lenge forvandlet i hennes kroppsdeler med en annen skikkelse». Dette er svært uidiomatisk på norsk og jeg oversetter i stedet «lenge forvandlet til en annen skikkelse». Problemet oppstår med den greske akkusativ *membra*, som angir den romslige strekningen til effekten av *mutata* (hun er endret «på [sine] kroppsdeler»). Den overordnede betydningen er selvfølgelig bare at hun er fysisk forvandlet; men kanskje originalen avspeiler et sterkere bilde av de mange hunder (i den homeriske Skylla-monstrum-fortellingen), som står igjen for Skyllas opprinnelige kroppsdeler.

57 Scyllaeum monstro saxum infestare uoraci. *infestare* oversetter jeg med «å gjøre til en trussel». Det kan være relevant å sammenlikne med det engelske «infest», tydelig etymologisk beslektet, og i betydning av et dyr (eller insekts) farlige tilstedeværelse ganske nærliggende: «shark-infested waters» er f.eks. en relevant pendant til Skylla og hendes havuhyrer ved denne *Scyllaeum saxum*, «den skylleiske klippen». Det tilsvarende norske ordet «infestert» har sterkere preg av en infestasjon av skadedyr, en kanskje litt svak parallell for Skyllas vesen her. Den skylleiske klippen identifiserer Kayachev (2020, s. 94) med en tradisjon om forberget i Messinastredet, som assosieres med myten om Skylla og Karybdis, cf. f.eks. Strab. 1.2.15-16.

58 Ulixi den latinske formen til Odysseus, den greske sagnkongen og helten, og protagonisten i Homers *Odysseen*. Hans møte med Skylla beskrives i Hom. *Od.* 12.234-260.

59-61 Sitat av Vergil

illam aerumnosi quam saepe legamus Ulixi
candida succinctam latrantibus inguina
monstris
Dulichias uexasse rates et gurgite in alto
deprensos nautas canibus lacerasse marinis.

Cir. 58-61

Quid loquar, aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates et gurgite in alto
a! timidus nautas canibus lacerasse marinis;

Verg. *Ekl.* 6.74-77

Linje 59-61 er ett av eksemplene der *Ciris* siterer (eller blir sitert av) Vergil linje for linje, nesten ord for ord (se også særlig **538-541**). Hvem siterer hvem? Dette diskuteres av Skutsch (1906, s. 32-34 og 139-142) og Leo (1902, s. 36; og 1907, s. 67-70), der Skutsch gir prioritet til *Ciris*, Leo til Vergils *Ekloger*, men også – kort – i Lyne (1978, s. 128) som også gir *Ciris* en sen datering. Argumentene mellom de ulike posisjonene dreier seg dels om diktets *stil* og i hvilken grad utsnittet passer godt inn i sin kontekst.

Leo (1902, s. 36) stiller frem flere argumenter: Først, og mest slående, så synes det tydelig at denne passasjen fra Vergil er inkludert i *Cir.* 59-61 som videreførelse av argumentet i og eksemplifisering av *Cir.* 54-57, se min kommentar *ad loc.* Det andre argumentet er av stilistisk karakter: Han fremhever at plasseringen av *Ulixi* i l. 58 underminerer eller gjør bruken av *Dulichias*-epitetet i l. 60 svakere (til forskjell fra Verg. *Ekl.* 6.74-77, hvor den kommer som en underspilt allusjon til den homeriske fortellingen om Skylla). Et tredje argument, som også går på stilistikk, er den kvalitative forskjellen på *deprensos* og *a! timidus*: Ifølge Leo (1902, s. 30, 1n) og Lyne (1978, s. 128) er *Ciris'* *deprensos* den mindre passende varianten – *deprensos* beskriver en «doven» (: egl. «*müßig*») lokal-spatial situasjon, mens *a! timidus* beskriver en situasjon som er «lidenskapelig» (sic Leo, 1902, s. 30, 1n, siterende en «Voss», trolig Johann Heinrich Voss, uten videre referanse).

Skutsch (1906, s. 32) vurderer at den første stilistiske kritikken er feilberegnet av to grunner – først, fordi at tilstedeværelsen av l. 59 mellom l. 58 og 60 er tilpass separerende til at repetisjonen er effektiv, og dernest, fordi selv uten denne linjen imellom, hadde repetisjonen, påstår han, ikke blitt ansett som et feilgrep, men som et poetisk virkemiddel dersom en annen – mer respektert – dikter hadde gjort det samme (og fremhever som eksempel *DRN* 1.643: *ignis Alexandri Phrygio sub pectore gliscens*). Den andre stilistiske kritikken mener Skutsch (1906, s. 32) er et spørsmål om smak. Kayachev (2020, s. 96) tilføyer til forståelsen her at

deprehensos inviterer til en rasjonaliserende forståelse av Skylla-monstrum (se kommentaren til 54-61) mens *a! timidus* kan argumenteres for å fortolke Hom. *Od.* 12.98 ἀκήριος.

Kayachev tolker da ἀκήριος i retning av «spiritless» (egl. «hjerteløse», cf. *LSJ*, s.v. ἀκήριος, B.II), i overført betydning «skrekkslagne» (men jeg er mer rede på å følge Murray i sin oversettelse av ἀκήριος i betydning av «uskadt», cf. *LSJ*, s.v. ἀκήριος, B.I, som også skriver opp akkurat denne passasjen som eksempel på bruken), hvilket skulle være mer forenlig med det originale homeriske motivet. *deprehensos* tolkes av Kayachev (2020, s. 96) og Leo (1902, s. 30, 1n) som «fanget» - ikke i gapene til Skyllas sjøhunder – men i klippeskaret eller på sjøen (likt sjømenn fanget i storm jf. Verg. *Georg.* 4.421 og *DRN* 6.429).

Vurdert ut fra den metapoetiske kommentaren, *Cir.* 59-61, som bevisst siterer en «stor poets» (sc.: Vergils) versjon av Skylla-monstrum-fortellingen, forankret i linje 54: *complures magni poetae*, synes det logisk å gi prioriteten til eklogepassasjen. Linje 58 *saepe legamus*, som utløser akkusativ-med-infinitivskonstruksjonen som sitatet utgjør, impliserer at denne versjonen – kanskje iblant andre – er en gjengs og utbredt versjon; herav tenker jeg at vi må gi prioriteten til Verg. *Ekl.* 6.75-77. Dette gir oss også en viss *terminus post quem* for forfatningen av *Ciris*.

60 Dulichias, adjektivering av *Dulichium*, en øy i Det Ioniske Havet sør for Ithaka, assosiert med Odysseus. Effekten av *Dulichias rates* er trolig å tydeliggjøre tilknytningen av skipene til Odysseus. Jeg følger både Kayachev (2020, s. 74) og Fairclough (1918, s. 451) i å oversette med «ithakiske» for *Dulichias*, motivert av den for en moderne leser mer gjenkjennelige allusjonen til Odysseus gjennom et geografisk epitet. Se foregående kommentar for en vurdering av effekten av *Dulichias* som epitet følgende *Ulix* (l. 58).

62 Maeoniae chartae. «Maioniske papyrer» en metonymi for «homeriske skrifter» gjennom Homers fødested, Maionia, cf. *OLD*, s.v. *Maeonius* og *Maeonia*. I motsetning til de «mange store dikteres» versjoner, der den homeriske Skylla (monsteret) kontamineres med den megariske Skylla (*ciris*), fremhever dikteren Homers versjon (cf. *Od.* 12.85-126 og 12.234-260) som en autoritet for den ukontaminerte fortellingen.

63 magis historiae dubiis erroribus auctor. Denne linjen er svært korrumpert, og hverken Lyne eller Kayachev er overbeviste om deres gjengivelse av teksten. Jeg følger Kayachev i å skrive *magis historiae* i stedet for Φ's *malus istorum*. Adopterer vi *malus* må vi forstå teksten slik at dikteren stiller opp en kontrast mellom Homers versjon og de kontaminerte: «[hverken Homer] eller disses dårlige forfatter [tillater oss å tro] på de

tvilsomme feilene», og impliserer da at de kontaminerte fortellingene skulle røpe deres egne problematiske forhold til Skylla-fortellingen. Dikteren er ellers gjennomgående i sin bruk av flertall for disse «complures poetae» (l. 54) eller «alii» (l. 64), og det kunne forventes at *malus auctor* derfor skulle ha vært *mali auctores*. *malus* er sikkert korrumpert (cf. Lyne, 1978, 128), og *istorum* kritiseres av både Kayachev (2020, s. 96) og Lyne (1978, s. 128), cf. Axelson (1945, s.72), for å være upoetisk. Man kunne argumentere for å beholde *istorum*, dersom vi emenderer *malus* til *malis* (cf. Apul. *Met.* 11.20.21 *malis ... erroribus*), men det dobbelte, asyndetiske attributtet (*malis* med *dubiis*) til *erroribus* blir ganske tungt – og *dubiis* er omtrent like sikkert å trykke som et emendert *malis* (parallellen med Plin. *Nat.* 35.58 *errore ... dubio* er sterkere enn den apuleiske). Kayachevs *magis*, i stedet for *malus* eller *malis*, er på den andre siden idiomatisk på sin plass med *nec*, og *historiae* i stedet for *istorum* virker plausibelt: Kayachev (2020, s. 96-97) identifiserer denne *historiae auctor* som Hesiod (gjennom en referanse til ham i et fragment av Hermesianax, som kaller ham *πάσης ἥρανον ἱστορίης*, «all histories beskytter»). En referanse til Hesiod her gir god mening – dels side om side med Homer, dels, om vi aksepterer Kayachevs *Persea* i l. 67, fordi vi finner en logisk rekkefølge i den følgende teksten: Homers versjon først (l. 66, Krataiis som moren), Hesiods deretter (l. 67, *Persea* dvs. Hekate som moren; Hekate var derutover også av og til forvekslet med Krataiis, cf. Ap. Rhod. *Arg.* 4.829). Om *Polyhymnia* faktisk har vært assosiert med *historia* (cf. 55) styrkes denne tolkningen, og både emendasjonen til *Persea* i l. 67 og *historia* for *istorum* i denne.

65 **quae Scyllae addicantur Homero.** *quae* må forstås finalt med *addicantur*, «for at de Skyllaene kan tilføyes til Homer», der *Scyllae* inngår i subjektsfrasen (enten som subjektsapposisjon, «de, Skyllaene, ...» eller predikativt, «som Skylla»), og vi tar *Homero* som indirekte objekt.

Lynes emendasjon av *addicantur* for Φ 's *dicantur* synes berettiget, for mens *dicantur* også produserer en funksjonell setning, nå med *Homero* til å uttrykke agens i dativ: «[jenter], som kan kalles Skylla av Homer» er meningen med denne mindre passende (uansett hvordan man tolker konjunktiven): Dikteren har allerede etablert at Homer *ikke* kontaminerer fortellingene, og setningskonstruksjonen tillater ikke tolkningen å være at de andre dikterne prøver å gjøre Homer medskyldig i en slik kontaminasjon.

Jeg lurar på om ikke Dominicys emendasjon, *Colophoniaci Homeri*, med *addicantur* produserer den mest leselige versjonen, der vi tolker *Scyllae* som singularis dativ: «[jenter]

som kan tilføyes til den kolofonske Homers Skylla». Her forstås det at ulike folk har funnet på ulike jenter (beskrevet i det følgende avsnittet, l. 66-88), som (potensielt) kan forveksles med Skylla-*Monstrum*, det opprinnelige homeriske monsteret.

Colophoniaco Homero. Kolofon betraktes av noen for å være Homers fødested, cf. Cic. *Arch.* 9.14: *Homerum Colophonii civem esse dicunt suum* («folkene fra Kolofon sier at Homer er deres borger»). Kanskje epitetet også alluderer til andre kolofonske forfattere – Xenofanes, Antimakhos og Nekander assosieres alle med Kolofon.

66 Crataeis. Krataiis, gudinne over sjøen og sjøuhyrer spesifikt, også kalt Keto, cf. LSJ, s.v. *κῆτος*: «havuhyre, stor fisk». Homer angir Krataiis som moren til Skylla (Hom. *Od.* 12.124-125), cf. **62** og **65**.

67 monstro bifirmi. Det er tale om Forkys, en urtidshavgud, kjent hovedsakelig for å fedre ett stort antall av havuhyrer og vesener, heriblant Skylla (RE, s.v. *Phorcys*), av og til avbildet som halvt fisk, halvt mann (cf. Ap. Rhod. *Arg.* 4.828).

Persea. Et epitet som dekker over Hekate som datter av Persa, cf. OLD, s.v. *Perseis*¹. Ifølge Schol. Ap. Rhod. 4.828 (fr. 262 MW) identifiseres monsteret Skyllas foreldre med Forbas og Hekate i Hesiods tapte *Megalai Ehoiai*. Det er denne tradisjonen som samles opp i Ap. Rhod. 4.828, der Hekate er moren, men faren er Forkys; en assimilasjon av den videre tradisjon for Forkys som Skyllas far, men med Krataiis som moren (cf. Kayachev 2020, s. 98; Hopman 2012, 201-203). Se også **63**.

70 speciem est mutata uenenis, egentlig «ble forvandlet i henhold til utseendet med gifter, kastet på henne», hvor *speciem* er enda en gresk akkusativ, cf. **56**. Dette likner på Arakhnes metamorfose i Ov. *Met.* 6.139-140

73 Amphitrites. Poseidons kone, havets dronning, tilsvarende den romerske Salacia. I denne *Ciris*' versjon av Skylla-myten påtar hun seg en overraskende stor rolle: Hun står bak Skyllas metamorfose til *ciris*-fuglen i l. 481-509.

75 dux Ithacus. sc. Odyssevs, assosiert med sitt kongerike, Ithaka. Se evt. **58** og **60**.

78 quaestu popularet amantes, «hun berøvet sine elskere som jobb», dvs. hun var en prostituert.

92 cantus uestros. *uestros* er emendert av *Némethy* fra det korrumperte *cocos*. Jeg tror dette er sant – og å foretrekker over Kayachevs *dulces* – på bakgrunn av den gjennomførte allusjonen til Ovids 5. bok, og den metapoetiske parallellen som kan trekkes dit, se **94**.

94 Pierides. Epitetet refererer enten til pieridene, døtre av Pieros, eller til musene (*OLD*, s.v. *Pieris*). De er forbundet med musene gjennom en sangkonkurranse, der musene vant og pieridene ble forvandlet til fugler, cf. *Ov. Met.* 5.294-678. Det kan tenkes at bruken av epitetet her har en dobbelt funksjon: Musene er såklart det tradisjonelle objektet for en musepåkallelse, men i lys av allusjonen til pieridenes fortelling (cf. **30**), og igjennom denne til Athenes vevekonkurranse med Arakhne (*Ov. Met.* 6.1-145), og den gjennomførte *texo*-metafor (se **37-38**) for dikterens eget verk, synes dikteren å leke med en nesten hybris-liknende metafor for sitt eget dikt: Han vil veve en peplos for Messalla på nivå med den panatheneiske peplosen (Athenes), og til dette påkaller han ikke de egentlige musene, men deres konkurrenter. Meg bekjent er Ovids versjon av Arakhne-myten også den eneste som på denne måten kan sies å være kjedet sammen med pieridene – det synes sannsynlig at *Ciris* tar inspirasjon fra nettopp den ovidianske versjonen – enda et tegn på en post-vergiliansk datering.

94-95 quarum castos altaria postes / munere saepe meo inficiunt oversetter jeg «hvis hellige stolper alteret ofte farger med mitt offer». Vi kan spørre: Hvilke stolper tales det om her? Vi har da flere muligheter. Kayachev (2020, s. 74) oversetter *castos postes* med «sacred portals», og synes altså å forstå *postes* som metonym for «dører», cf. *OLD postes*, 2b. Jeg synes ikke det er passende i konteksten av bildet å metonymisere «stolpene» - om disse dører er tempelets, hadde det vært rart om de ble særlig berørt av offeret ved alteret. Dessuten blir uttrykket noe anstrengt balansert med *foribusque hyacinthi / [et cetera] deponunt flores* i følgende linje (95-96). Skulle vi akseptere denne oversettelsen, ser jeg det nærmest nødvendig å tolke det allegorisk med «portalene» som kontaktflater til guddommene, der handlingen å stenke dem ved hjelp av offeret på alteret skulle sette dikterjeget i særlig nær kontakt med dem. I stedet tror jeg vi må forstå enten *postes* som alterets stolper, f.eks. ortostatene som holder alterflaten oppe, eller alternativt se *postes* som tempelets stolper, dvs. søylene – slik også Fairclough (1918, *ad loc*) tolker det. Begge deler kan forestilles: Om offeret er av flytende natur, f.eks. vann, melk, honning, eller liknende, skal det lett kunne 'farge' (egentlig i grunnbetydning: påvirke) de alterbærende ortostater; og omvendt ved oppbrenning av offer synes det plausibelt at ilden skulle kunne svidde nærstående søyler.

Oversettelsen min forholder seg nøytral til evalueringen av disse to muligheter, men ekskluderer uansett tolkningen av *postes* som metonym for en dør eller «portal».

101-109 Megara og Attika.

Sunt **Pandioniis** uicinae sedibus urbes

Actaeos inter colles et candida **Thesei**

purpureis late ridentia litora conchis;

quarum non ulli fama concedere digna

stat **Megara**, **Alcathoi** quondam murata labore

unde etiam citharae uoces imitatus acutas

saepe lapis recrepat **Cyllenia** murmura pulsus ...

Cir. 101-109

Dikteren plasserer vår fortelling i Attika ved hjelp av et antall av referanser til attiske konger, de fleste i form av navne-epiteter (101: *Pandioniis sedibus*, 102: *Actaeos colles* og *Thesei litora*), Alkathoos i forbindelse med myten om oppførelsen av Megaras murer (se **105-109**). Megara står over resten av Attikas byer (utover Athen) i ry – understreket gjennom plasseringen av *stat Megara*, som både avslutter perioden og som er plassert forrest i sin verslinje. Perioden danner også en litterær kontrast med **111-115**, se min kommentar *ad loc.*

101 *Pandioniis*, adjektivering av *Pandion*, kan referere til enten Pandion I eller Pandion II, begge konger av Athen. Pandion I er far til Erechtheus (se **22**) og Butes (*DGRBM*, s.v. *Pandion 4* 1873) og ifølge noen tradisjoner er han også far til Prokne og Filomela (se **200**), heriblant Apollod. *Bib.* 3.14.8. Pandion II er sønn av Kekrops II (sønn av Erechtheus), og far til Nisos, Pallas, Aegeus, og flere. Ifølge Pausanias er det denne Pandion som er faren til Prokne og Filomela (Paus. 1.5.4). Det er dertil mulig at enten den ene eller den andre Pandion er oppfunnet for å dekke et kronologisk behov i den antikke historiografien (Harding, 2008, s. 42), hvilket kan forklare forvirringen rundt farskapet til Prokne og Filomela. *Pandionius* er ikke et unikt epitete hos *Ciris*, men brukes også i Prop. 1.20.31; Ov. *Met.* 15.430; *Culex* 251; [Sen.] *Octavia* 8 (om Prokne og Filomela); og Stat. *Theb.* 2.720 og 8.616 (Lyne, 1978, s. 144).

Pandioniis sedibus «Pandions seter» refererer til Athen, cf. **101 Pandioniis**.

102 *Actaeos*, adjektivering av *Actaeus*, den første sagnkongen av Attika (og altså ikke sønnen til Kekrops II), som Kekrops I overtok tronen fra, cf. Paus. 1.2.6. Hos Apollodoros blir Actaeus ikke fremstillet som den første kongen, men Kekrops i stedet, som overtar «landet tidligere kalt Akte, og oppkaller det Kekropia etter seg selv» (Apollod. *Bib.* 3.14.1, oversettelse på bakgrunn av Frazer 1921).

105-109 **Myten om Alkathoos og Apollon.**

Alkathoos: en konge av Megara, og ifølge Pausanias, i svigerfamilie til Nisos (Paus. 1.41.6). Myten om Apollon, som oppfører Megaras murer går minst tilbake til Theognis 1.773-774: «Φοῖβε ἄναξ, αὐτὸς μὲν ἐπύργωσας πόλιν ἄκρην, / Ἀλκαθῶφ Πέλοπος παιδὶ χαρίζομενος» («Lord Phoebus, since it was you who built the towering citadel, as a favour to Pelops' son Alcathous: », tr. Gerber, *Loeb*). Myten om murenes gjenlyd finner vi presentert, foruten i *Ciris*, også i Ov. *Met.* 8.8 og 14-19 og Paus. 1.42.2. Hvor Ovid skriver *lyram* for instrumentet som murstenen etterligner, skriver *Cir.* 107 *citharae* i likhet med Pausanias' *κιθάρα* (1.42.2). *lyra* og *cithara* refererer til to ulike, men beslektede instrumenter, og oppfinnelsen av sitaren attribueres til Apollon av bl.a. Pindar (*DGRA*, s.v. LY'RA). Det er mulig at *Ciris*' og Pausanias' linjer avspeiler en spesifikk tradisjon, der akkurat sitaren assosieres med Apollon i oppbygningen av Megara; men det er også like mulig at tradisjonen ikke har noe skarpt krav til spesifisitet hos instrumentet, og at Ovids valg av *lyram* er basert på metriske grunner.

110-111 **hanc urbem / fecerat infestam populator remige Minos.** *infestam* har både en aktiv og passiv betydning: enten «angripende, truende, farlig» (aktivt) eller «utsatt for fare, truet» (passiv), men her må vi nødvendigvis forstå den passivt fra konteksten: Megara trues av Minos og hans hær. *remige* innskjerper bildet av Minos' på jakt etter Polyidos (se **112**), som flykter over «det karpatiske havet» og elven Kairatos, se videre min kommentar til **111-115**.

111-115 **Minos fra Kreta.**

fecerat infestam populator remige **Minos**,
hospitio quod se Nisi Polyidos auito
Carpathium fugiens et **flumina Caeratea**
texerat: hunc bello repetens **Gortynius** heros
Attica **Creataea** sternebat rura sagitta.

Ciris 111-115

Gjennom disse linjene får leseren en kontekst til beleiringen av Megara og får Minos plassert mot sin kretiske bakgrunn ved hjelp av fire referanser (alle egennavnsepiteter) til Kreta.

Carpathium refererer til «det karpatiske havet», forstått vannet imellom og ut for Kreta og Rhodes (OLD, s.v. *Carpathium*) og **flumina Caeratea** refererer til elven Kairatos på Kreta som opprinnelig ga navn til byen Knossos (*DGRG* s.v. CAERA'TUS), og som derfor er tett assosiert med denne hjemstaden til Minos. Hverken *caeratus* eller *καίρατειος* finner man ellers attestert i gresk-romersk litteratur, men *Καίρατος* er attestert i Strab. 10.4.8 og Kallim. *hymn* 3.5.44.

Minos i *Ciris* står i sterk kontrast til den versjon av ham presentert i *Ov. Met.* 8.1-151. I *Ciris* er bildet av Minos ambivalent: Han beskrives som en *populator* («en plyndrer», «røver», nesten «viking»), hvilket straks gir oss en forståelse av angrepet på Megara som urettferdig i kontrast til Ovids *iusta bella* (*Met.* 8.58) – hvor krigen er hevn (mot Athen, egentlig) for mordet på hans sønn, Androgeos; Minos utnytter Skylla i *Ciris* (se **186**) og avviser hende absolutt og totalt i *Ov. Met.* 8.95-101 (og står i sterk moralsk kontrast til hende, som er *nostris infamia saeculi*, «vår tids skjendsel», *Met.* 8.97); og ganske markant, straffer han ikke Skylla ved å binde hende til sitt skip (cf. **389**, 403, 416-417, og 479).

112 **Polyidos** søker tilflukt i Megara fra Minos. Denne Polyidos må vi trolig identifisere som den synske mannen fra Korinth, kjent fra ulike fortellinger. Lyne (1978, s. 148) nevner den tradisjonelle versjonen (fortalt i Apollod. *Bibl.* 3.3), der Polyidos vekker Minos' sønn Glaukos til live etter hans død. Glaukos ber ham lære ham trollkunst, men Polyidos narrer ham. Mer fortelles ikke om hans skjebne, heller ikke om at han skulle bli katalysator for Minos' angrep på Megara. Lyne fremhever i stedet en annen veletablert tradisjon for Minos' angrep på Megara, hvor motivet er hevn (på enten Athen med Megara av sekundær betydning, eller Megara spesifikt) for mordet på hans sønn, Androgeos (Lyne, 1978, s. 148). Lyne kaller samlingen av disse historier en «conflation of two traditionally *distinct* Minos stories». Dikteren kan ha hatt en tredje – enten uavhengig eller allerede sammenblandet – Polyidos-fortelling i tankene, for Polyidos *blir* nevnt i sammenheng med Megara i Paus. 1.43.5, om enn ikke i forbindelse med Minos. Her kommer han for å rense (καθῆραι: i rituell forstand, cf. engelsk 'purify') Alkathoos (se **105-109**), som har drept den ene av sine sønner ved et uhell. Den pausianske fortellingen beror tilsynelatende på lokal muntlig tradisjon og historiske monumenter. Det er mulig at denne samme tradisjonen – kanskje også reflektert i nå tapte modeller – er til grunn for *Ciris*' bruk av Polyidos som årsak til krigen, cf. **112**.

Om nettopp Pausanias' versjon må likevel noteres et antall ulikheter: Den Alkathoos, som oppfører muren med Apollon (se **105-109**), er hos Pausanias en arvtager av Nisos, og bygger opp muren *etter* den kretiske beleiringen. Kronologien synes også å være representert forskjellig: I *Ciris* er kronologien trolig motsatt: **quondam** (l. 105) og **ueterem honorem** (l. 109) antyder murens oppførelse som kronologisk forutgående for krigen, men (dikteren kunne beskrive geografien anakronistisk). Ett sterkt argument for at det i *Ciris* er en fast kronologi, der Alkathoos går forut for Nisos, er versjonen av Skylla-fortellingen i *Ov. Met.* 17-18, *saepe solita est ascendere filia Nisi et petere exiguo resonantia saxa lapillo* («ofte pleiet Nisos' datter å klatre opp [på tårnet] og sikte etter stenene, som ga igjen lyd, med en liten småstein»), der Alkathoos' syngende murer er etablerte.

Pausanias besøker Polyidos Alkathoos, ikke Nisos, men dette kan være forenelig med *Ciris'* versjon av tradisjonen, se **112**. Jeg kan neppe tro at Pausanias skulle ha vært modell for *Ciris* (da hadde *Ciris* også fått en ganske sen datering – kanskje i overensstemmelse med Lyne), men det synes relevant å underforstå en felles mytisk tradisjon, der Polyidos reiser til Megara (eller mer radikalt kan *Ciris* forestilles å ha påført en forhenværende tradisjon denne detalj).

112 hospitio auito. *hospitio*, gjestevennskap, modifiseres av *auito*, «som tilhører bestefaren» og må forstås sikkert mer generelt et slektsnedarvet forhold mellom Polyidos og Nisos – hvis Alkathoos var konge før Nisos, og Polyidos besøkte ham (se **112**), kan denne *hospitio auito* kanskje refererer til denne forbindelsen? Alkathoos nevnes ikke som forfar til Nisos i noen versjon, men i Skylla-fortellingens kronologi antydes det at Alkathoos var en tidligere konge: Det synes derfor relevant å tolke *hospitio auito* til å reflektere denne Polyidos-i-Megara-tradisjonen.

114 Gortynius. «kretisk» etter Gortyn, som ligger på Kreta. Cf. også Catull. 64.75, *iniusti regis Gortynia templa* om Minos' templer.

117 turmas av *turma* kan bety mer generelt et kompani av soldater, men brukes gjerne særlig om kavaleri (cf. OLD, s.v. *turma*,). Jeg oversetter det med det militærtekniske «eskadroner», dvs. et kavaleristkompani. Denne lesning forekommer meg støttet av *uolitantes ad muros* (l. 117), «flygende mot murene», som også hos V. Fl. 4.607-608: *volitans ... turma ... exultat ... equis*, hvor *equis* understøtter lesningen som kavaleri.

120-128 En allusjon til Catull. 64

Det alluderes i denne passasjen sikkert til Catull 64.303-322. Likheten er svak på den innholdsmessige siden, men de deler en overfladisk likhet i diksjon. Sammenlikn: *Parcae* (Catull. 64.306; *Cir.* 125); *candida* (Catull. 64.308; *Cir.* 121); *roseae residebant uertice...* (Catull. 64.309) med *roseus ... uertice* (*Cir.* 122) og *residebant* (*Cir.* 126); *rite* (310) og *ritu* (*Cir.* 127) og endelig *dens* (Catull. 64.315) og *dente* (*Cir.* 128). *Ciris* benytter seg generelt av mange allusjoner til Catull, særlig 64. *Cecropiae* (se **128**) har likeledes en forgjenger i Catull 64(.79, .83, .179), hvilket støtter teorien. Selvfølgelig må det foregripes at det kan være hendelig tilfelle – noen av ordene er såpass vanlige i genren, hvis ikke enda litteraturen generelt, at tilfelle ikke kan utelukkes; særlig ikke, når det gjelder så overfladisk en likhet over likevel mange vers (9 av *Ciris*' vers, 19 av Catulls). Men om dette er en allusjon til Catull, kan det ha innflytelse på prioritetsbestemmelsen mellom Verg. *Ekl.* 4 og *Ciris* (se **125**); se også Skutsch (1906, s. 36-39) og Leo (1907, s. 41-42).

121-122   **candida ... roseus.** En yndet fargekontrast, se også l. 37 *purpureos ... candida*. Catull 64.308-309 (potensielt alludert til, se **120-128**) har en liknende, men enda sterkere (dobbelt), fargekontrast: *candida purpurea* (l. 308) og *roseo nivea* (l. 309).

125   **concordes stabili firmarant numine Parcae.** *Parcae* er det romerske navn for de tilsvarende greske moirene: skjebnens gudinner. Denne linjen er en av våre vergilianske paralleller: *concordes stabili fatorum numine Parcae* (Verg. *Ekl.* 4.47), cf. **59-61** og har enda engang vært arena for Skutsch og Leos dateringsdebatt. Skutsch (1901, s. 118; 1906, s. 36-39) argumenterer for at Vergil er imitatoren, mens Leo (1907, s. 41-42), Helm (1937, s. 87) og Lyne (1978, s. 152-153) argumenterer for det motsatte.

128   **Cecropiae cicadae.** Sikader som smykker var en athensk skikk. Lyne, 1978, s. 153 fremhever følgende passasjer, hvor sikadens brukes slik: Tuk. 1.6.3; og gjennom *TLL*, s.v. *cicada*: Tert. *Virg.* 10; og Isid. *Etym.* 19.30.3, ifølge hvem det skikken assosieres spesifikt med de kongelige; hos Tukydid hører det til de eldre, rike athenske mennene. Det kan overveies om Isidorus trekker sin konklusjon på bakgrunn av *Ciris* 127-128. At sikaden er kekropisk er ikke upassende – Nisos var, som sønn av Pandion, vel å merke en athensk prins forut for en megarisk konge.

132   **cupidis inhiasset ocellis** oversetter jeg «hadde forgapt seg med forelskede øyne». *inhio* betyr «å gape etter», her i den overførte betydning «å lenges etter» (*OLD*, s.v. *inhio* 2); cf. det semantisk parallelle norske uttrykket «å forgape seg i» («å bli heftig forelsket, inntatt (i)», *NAOB*, s.v. *forgape*). *inhio* med adverbialt *ocellis* finner man ikke ellers i den romerske

litteraturen, men cf. *DRN.* 1.36, *pascit amore ... inhians in te ... uisus* («han forer sine blikk med kjærlighet, idet han gaper etter deg»), der *inhio* brukes i nær forbindelse med det å se kjærlig på en elsker. Cf. Lyne (1978, s. 156) brukes *cupidus* om øynene bare i denne passasjen og i Catull. 64.86, *cupido lumine*.

133-162   Skyllas «syndefall».

Her får vi en forutgående detalj om Skyllas fortelling: Hennes forelskelse i Minos, det som f.eks. i Ovids fortelling er den skjebnedefinerende handlingen, settes til side, idet *Ciris*-dikteren skaper en alternativ forklaring for Skyllas forbrytelse og straff: Vekten av hennes handlinger plasseres på denne måten i mindre grad på henne selv og i høyere grad på den guddommelige og religiøse sfæres inngripen. Dette må synes i stil med dikterens gjennomgående forsøk på skildre en sympatisk heroine-figur; ikke en som er fullstendig *in culpa*, men likevel sympatisk beskrevet, drevet av uskyldige lek og barnslig forseelse.

133-137   malus ille puer, «den onde gutten» om Amor. For Amor som «mektigere» enn Jupiter og alle andre, cf. Ov. *Met.* 5.365-370 i kontekst av pieridene og musenes sangkonkurranse, som kanskje har vært *Ciris*-dikteren på tanke (cf. **30**).

145   Aquilone. Svarende til den greske Boreas, nordavinden, cf. Gell. 2.22.9 og Plin. Nat. 2.46.

163-205   Skylla *furens* og frempek mot metamorfosen

Skylla blir rasende (*uenis hausit ignem* 163, *concepit furorem* 164) og styrter (*bacchatur*, 167) rundt i hele Megara. I sin ville forelskelse opprettholder hun hverken sin overfladiske (168-170) eller huslig-moralske (177-179) beskaffenhet. Manien utvikler seg til sykdom (181-182), og hun avtaler med Minos å overrekke ham Nisos' hårløkk (185-187). Dette følges opp med en metapoetisk kommentar, først i form av parentetiske uttrykk (188-190) og deretter en appell fra dikteren selv til karakterer innenfor det litterære, mytologiske universet. Passasjen konkluderes med et frempek mot Skyllas metamorfose i form av en apostrofe til Nisos (191-194) og til jordens fugler (195-197), inklusiv de som selv – i parallell med Skylla – har undergått en liknende metamorfose, spesifikt Prokne og Filomela (200-203). De avsluttende linjene løfter metamorfosen fra straff til hedring (*ad superum sedes* 204, *concessos ascendat honores* 205).

165   saeua uelut gelidis Edonum Bistonis oris. En vakker sammenlikning der Skyllas rasen sammenliknes med menadene – *Edonum*, om edonerne, et thrakisk folkeferd, refererer

til bakkantinnene gjennom deres forhold til Thrakia, *Bistonis*, om et annet thrakisk folk, bistonene, også assosiert med bakkantinnene. Linjen synes inspirert av Calvus fr. 23, *frigida iam celeri superatur Bistonis ora*, med *frigida* semantisk beslektet med *gelidis* om kystene (cf. Hollis, 2007, s. 66).

168 styrace Idaeo ... compta capillos. *styrace* her skrevet etter sin greske form *στύραξ*, på latin oftest *storax* (Lyne, 1978, s. 70), er en velduftende harpiks fra et styrakstre (cf. OLD, s.v. *styrax*), brukt til parfymer og kanskje, i lys av *compta capillos*, til å sette håret med som en form for hårvoks. *Idaeo* må referere til ett av Idafjellene, enten det på Kreta eller det i Frygia, men ingen er umiddelbart opplagt for forståelsen.

169 coccina Sicyonia. *Sicynoia* er et sjeldent brukt ord på latin, men finnes i litt videre utstrekning på gresk og har bærer kanskje prek av enten en neoterisk-aleksandrinsk litterær diksjon, eller bare gresk evt. teknisk terminologi (Lyne, 1978, s. 171 og 175). Dikteren har kanskje *DRN* 4.1121-1125 (om den voldsomme forelskelse; som bl.a. fører til uvirksomhet) i tankene.

172-175 Skylla kigger ut fra Megaras murer

Skylla ser ut fra toppen av byens murer for å se ned over fiendens hær og selvfølgelig for å betrakte Minos. Dette er et klassisk litterært motiv, *teikhoskopia*, også kjent fra mange andre antikke verk, f.eks. Hom. *Il.* 3.121-244, hvor Helena ser ned fra Trojas murer; men også, enda mer relevant, Ap. Rhod. fr. 12.6-9 (Peisidike forelsker seg i Aeneas), Parth. *Amat. narr.* 21.2 (også Peisidike, mer spesifisert *tekhoskopia* med murene nevnt), Prop. 4.4.19-20 (Tarpeia, som ser og forelsker seg i Romas fiende, Tatius), og Hor. *Od.* 2.2.6-12. Se også Ovids versjon, Ov. *Met.* 8.17-22, der Skylla – av vane fra før krigen – drar opp i tårnene for å leke med kaste småstein etter den «syngende» stenen (cf. **105-109, 112**). *Ciris*-dikteren har kanskje denne ide i tankene for l.172, *facit causam se uisere turres* («hun finner på en grunn til å besøke tårnene)?

184 horribili praeceps impellitur oestro. Sudhaus (1907, s. 482) foreslår at linjen er tatt fra den tapte *Io* av Calvus. Fortellingen om *Io*, hvor hun jaktes rundt av en bremse (sent av Hera) finner vi først i Aiskh. *Prom. Des.* – bremsen nevnes gjentatt i passasjene 561-695 og 823-886 – og nevnes også i Aiskh. *Hik.* 307; cf. Apoll. *Bibl.* 2.5-2.9 og Nonn. *Dion.* 3.257-283. Det overførte bildet er bemerkelsesverdig og finnes ikke parallelt i den eksisterende romerske litteraturen: Skal bremsen i *Ciris* tas som ett bilde for kjærligheten? Eller skjebnen (cf. 183-184 *fata / fertur ... et impellitur oestro*)? *Io* og *Skylla* er ikke akkurat parallelle

figurer, men deres fortellinger tar utgangspunkt i en krenkelse av Juno – det er mulig at allusjonen til Io-fortellingen er motivert av dette. For *oestrus* i en ikke-metaforisk forstand, se Verg. *Georg.* 3.146.

186 **arguto hosti**, «den veltalende fienden» om Minos. Jeg finner ingen paralleller for å beskrive Minos som særlig veltalende, i hvert fall ikke i romersk litteratur. Jeg tror at det i *arguto* ligger en tradisjon som ikke avspeiles i den annen hodekilde til Skylla-fortellingen, Ov. *Met.* 8.1-151: Navnlig, en tradisjon hvori Minos overbeviser Skylla med enten gaver (eller ord?) eller kjærlighetsbevis; at det rett og slett foregår en form for forføring. Den tidligste referansen vi har til Skylla-*filia-Nisi*-fortellingen er Aiskh. *Khoef.* 612-622, hvor Skylla blir *πιθήσασα* (l. 617; «overbevist») av Minos ved hjelp av *χρυσεοδμήτοισιν ὄρμοις* (l. 616; «gullkjeder») til å kutte av Nisos' hårlokk (vi kan notere oss likheten med *Cir.* 185-187). *πιθήσασα*, generelt om å overbevise eller overtale (retorisk), bærer assosiasjoner til erotikk og kjærlighet spesifikt: Gudinnen *Πειθώ*, den personifiserte «Overbevisningen» hadde opprinnelig et mer snevert domene, nemlig den erotiske overbevisningen og var assosiert med Aphrodite, Eros, m.fl. (RE, s.v. *Peitho 1*). I Hes. *Erg.* 73-74 finner vi en forbindelse mellom gullkjedet og *Peitho* (cf. også Hom. *Od.* 295-296, der en av Penelopes beilere gir hende et slikt kjede). Jeg tror at vi må forstå *arguto* i en slik kontekst: Minos, nesten som en beiler, har forført Skylla til å forråde Nisos. Dette står i kontrast til Ovids versjon, der Minos reagerer med stor overraskelse (han er enda rystet: *turbatus*, (Ov. *Met.* 8.96), når Skylla bringer ham den avskårne hårlokken, hvilket jeg derfor tenker er Ovids eget originale innspill.

199-200 **puellae | Dauliades**. *Daulias*, fra gresk, Δαυλιάς, er et epitet til (oftest) Prokne, men også hennes søster, Filomela, som ble forvandlet til fugler: en nattergal og en svale (OLD, «Daulias», og LSJ, «Δαυλιάς»). I *Ciris* kalles de *cognatos*, slektninger til Skylla og Nisos. Søstrene er døtre av Pandion, konge av Athen, av hvem Nisos er enten barn eller en senere etterkommer. Allusjonen til myten om Prokne og Filomela, som dessuten gjentas tydelig i *Cir.* 408 og mindre tydelig i 469, etablerer ikke bare plassen til denne myten om den megariske Skylla i en større mytisk kontekst, men fremhever parallellene mellom Skylla-figuren og figurene til Prokne og Filomela. De to historier synes også forbundne ved kollokasjonen, side om side, i Silvanus' sang i Verg. *Ekl.* 6.76-81, selv om det bør noteres at Vergils megariske Skylla er slått sammen med den homeriske Skylla (monsteret) i motsetning til *Ciris*-dikterens; se mine kommentarer til **54-91**. Det vitner uansett om muligheten for

enten en kulturell kontekst, hvor de to mytene har hatt antydninger til å være beslektet, eller eventuelt en innflytelse på *Ciris*-dikterens valg av alludert materiale.

Skyllas forvandling deler også en narrativ likhet med Prokne og Filomelas; jentefuglene blir forfulgt av en mannlig slektning, også forvandlet til fugleform – Terevs som en «hærfugl», *epops*, (Ov. Met. 6.674) og Nisos som en havørn, *haliaetos* – og dette i etterkant av et angrep på et familiemedlem – på henholdsvis Itys, Proknes sønn, og Nisos, Skyllas far; og videre synes det bemerkelsesverdig at kvinnenenes handlinger avspeiler seg i deres nye skikkelser i form av røde fjær – hos Prokne, «[...] signataque sanguine pluma est» (Ov. Met. 6.670), og hos Scylla, en «puniceam [...] in vertice cristam» (*Cir.* 501). For så vidt sammenknytningen av disse mytene er *Ciris*-dikterens oppfinnelse, er det kanskje denne likhet, som har inspirert ham til å veve disse mytene sammen. Eller, videre, er det kanskje av inspirasjon fra Prokne-svalen, at Skylla-ciris blir gitt den røde toppen som attributt – Jeg finner den ikke bevitnet i noen annen mulig modell for *ciris*-myten, verken i Ov. *Met.*, i Verg. *Georg.* og *Ekl.*, eller i de greske modeller sitert i Lyne (1978, s. 8): Schol. Dion. *Per.* 420 og Dion. *De avibus* 2.15. Se også l. 500-501.

204-205   **superum sedes**

*qua nouus ad superum sedes haliaetos et qua
candida concessos ascendat ciris honores*

slik at den nye havørnen og den glinsende hvite *ciris* kan stige opp
til de høyestes seter, overlatt til dem som æresposter.

superum sedes kan tolkes som de himmelske plasser – forstått enten som plassene til gudene, eller mer spesifikt, til stjernetegnene og de himmelske legemer i linje med katasterismos-motivet (cf. de siste førti linjene av diktet og kommentarene til disse). Katasterismos-motivet synes også reflektert i *ascendat*, øyensynlig aldri brukt om fugler, som flyver, men gjerne brukt om kosmiske bevegelser (solen, månen, stjernene som reiser seg; cf. Lyne, 1978, s. 184-185). *haliaetos* beskrives som *nouus* – dette må forstås enten som en etiologisk påstand («den nye havørnen, som ikke har eksistert før») eller med referanse til Nisos' nylige metamorfose («den nylig transformerte havørnen»). Fortellingen har etiologisk karakter, støttet av f.eks. l. 534-541, hvor Nisos og Skylla sammenliknes med Skorpio og Orion; men samtidig kan etiologien svært tenkes å være veldig seriøs – det er blant annet veldig diskutabelt om det har eksistert en egentlig *ciris*-fugl (se mitt forslag til fuglens identitet **199-200**).

206 **deuinctus lumina somno** oversetter jeg «bundet på øynene med søt sovn». *lumina* er en gresk akkusativ. Det er bemerkelsesverdig at *lumina* brukes over f.eks. *ocellos – lumina* fremhever en kontrast mellom lyset, metaforisk for øynene, og mørket, søvnen og natten; men kanskje effekten er mindre sterk og mer preget av idiomatisk bruk, cf. e.g. Verg. *Aen.* 4.185 og Stat. *Theb.* 7.463. *deuinctus lumina somno* speiler dertil Catull. 64.122 *deuinctam lumina somno* om Arakhne som forlates av Thesevs på stranden.

207-208 **uigilumque ... custodia ... / excubias ... tractabat.** Dette kan være vanskelig å gjengi presist på norsk, ikke minst på grunn av dets pleonastiske uttrykk: *custodia* refererer til en bevoktning (generelt) eller ofte mer spesifikt, de som utfører den (: vaktholdet) eller det stedet den utføres (: vaktposten). *uigilum* er genitiven til det substantiverte *vigil*, «de våkende», som i det augusteiske Roma bruktes spesifikt om nattevokterne eller brannvernet (OLD, s.v., *vigil*). *excubias* av *excubiae* refererer til handlingen å holde vakt, egentlig *excubo*, «å ligge utenfor», og som direkte objekt for *tractabat* får vi noe i retning av «holdt vakt». Ergo: «vaktholdet av de våkende (: vakter) holdt vakt». Dette er såpas idiomatisk dårlig på norsk at jeg avstår fra å beholde pleonasmen – i hvert fall i samme grad, som vi ser den i originalen. Likevel er det verdt å reflektere over verdien bak pleonasmen: Den skaper en markert ironisk kontrast til den egentlige effekten av alt denne overvåkenhet; for Skylla – den egentlige fienden! – sniker seg ubevoktet mot Nisos' sovekammer mens vaktene står langt vekk (*procul primis foribus*, l. 207-208), opptatt til ingen verdens nytte (*studio inani*, l. 208).

220 **Ogygii Phoenicis Carme.** Karme, moren til gudinnen Britomartis (se **295**), her plassert i rollen av Skyllas amme. Her og i Ant. Lib. 40 (i motsetning til Paus. 2.30.2) beskrives Karmes far som Foiniks, hvilket gjør hende – alt etter tradisjonen – beslektet med Europa, som er moren til Minos. *Ogygius* er et epitete som brukes i assosiasjon med Theben (OLD, *Ogygius*) gjennom sagnkongen Ogygos som regjerte Boiotia; men Foiniks er ikke thebensk, så *Ogygius* er en vanskelig epitete. Lyne (1978, s. 191) fremhever at Foiniks' bror Kadmos grunnlegger Theben, og at dette kanskje for *Ciris*-dikteren, som er veldig glad i egenavnsepiteter (cf. **3** *Cecropius hortulus*, **22** *Erechtheis Athenis*, etc), var tilstrekkelig motivasjon.

221 **surgere sensit anus sonitum fecerat illi.** *illi* i dativ kan referere både til (fordel for) Karme og til (ulempe for) Skylla. Jeg følger Lyne i å tolke pronomenet i referanse til Skylla – «den laget en lyd for hende». Ammen som vekkes av heltinnen, som beskjefter seg med en

forseelse mot sin far om natten er parallelt med scenen i Myrrha i Ov. Met. 10.382-383. Enda en grunn, cf. Lyne (1978, s. 191) til å mistenke verset for å være lånt – enten fra Ovid eller fra Cinnas *Smyrna*.

224-240 Ammens mistanke: Skylla og Myrrha. Karme skisserer Skyllas fysiske og psykiske forfall og sier hva hun frykter ligger til grunn for den. Strukturen er stringent – og formfullendt, vil jeg mene, også etter moderne standarder: Etter en direkte appell, *o nobis sacrum caput alumna* (224), innleder Karme sin anklage med en enfatisk litot, *non neququam* (225), og beskriver sykdommen både som den kommer til uttrykk i Skyllas fysiologiske tilstand (225-228) og hendes handlinger (229-233). I 229-233 innføres også, som opptrapping imot replikkens klimaks, et repetert spørsmål: *qua causa* (229, 231) – «av hvilken grunn»? Karme uttrykker parantetisk en mistanke om svaret allerede i 228: (*aut fallor: quod ut o potius, Rhamnusia fallor*) – hun foregriper grunnens alvor, for hun har allerede en i tankene, som likevel er for alvorlig til å nevne ennå. 237-240 utgjør klimakset: Hun mistenker Skylla for å være forelsket i sin egen far, Nisos, i likhet med prinsessen Myrrha (se **238 Arabis Myrrhae**) – enda engang med en forsvergende og enfatisk parentes: (*quod nec sinatAdrastea*), l. 239.

Lyne (1978, s. 197) påstår at Karmes umiddelbare mistanke er merkelig i konteksten – at antagelsen om incest kommer abrupt og med bare en svak foregripelse av konklusjonen, navnlig 235-236: *maesta parentis / formosos circum uirgo remorere capillos*. Hans argument er at Skyllas interesse for sin fars hår ikke er tilstrekkelig til å foranledige en antakelse om en romanse. Denne fortolkning har en vis fortjeneste, dersom vi ser bare på replikken opp til l. 240, hvor det fortsatt er usikkert om sykdommen Karme beskriver bare kan tilskrives en romantisk dimensjon (for *cura* i l. 227 kan referere til en annen sorg eller bekymring enn akkurat kjærlighetssorger), men l. 241-242 kjenner vi betydningen skjerpet og forstår at Karme hele tiden har kjent «kjærlighetens symptomer» igjen hos Skylla. Herfra er det ikke noe markant sprang i logikken, når Karme gjentatte ganger (cf. *saepe* l. 234) finner Skylla samtidig våke over Nisos om natten (l. 234-236), og tror at hun skulle være forelsket i ham. Med dette argumentet erklærer jeg meg ikke uenig i forslaget om at Cinnas *Smyrna* er modell eller inspirasjon til denne passasjen, men bruken av passasjen, dersom den er hentet fra Cinna, vurderer jeg er passende; i hvert fall ikke en slik grad upassende, som det fremgår at Lyne (1978, s. 185, 197) finner den.

- 228 Rhamnusia.** Et egennavnsepitet for Nemesis, som hadde et kultsenter i Rhamnous, cf. Pausanias 1.33.2 og 7.5.3. Formen (brukt om Nemesis) er sjelden og forekommer bare i romersk poesi hos Catull. 66.71 og 68.77, Ov. *Met.* 3.406, *Trist.* 5.8.9, Stat. *Silv.* 2.6.73 og 3.5.5, og dertil i Apul. *Met.* 11.5.15. En appell til Nemesis er motivert av Skyllas potensielle forbrytelse, som Karme frykter Nemesis skal straffe henne for. Cf. også **239**.
- 229 dulcis pocula Bacchi.** «Dionysos' begre», metonymi for vin. *dulcis* beskriver i virkeligheten nok vinen nærmere enn Dionysos som en form for hypallage.
- 230 Cereris fetus.** «Demeters grøde», dvs. korn i metonymi for brød.
- 238 Arabis Myrrhae.** Myrrha (eller Smyrna), moren til Adonis, kjent for sitt incestuøse forhold til sin far, hvoretter hun flyktet til Arabia og ble forvandlet til et myrratre. Hendes fortelling behandles bl.a. i Cinnas *Smyrna*, en mulig modell for denne episoden av *Ciris*, og dertil også i Ovids *Metamorfoser*. Epitet *arabus* – hvilket Myrrha vel å merke ikke var – kan tenkes å enten nedarves fra tradisjonen generelt, der hun flykter til Arabia, eller spesifikt Ov. *Met.* 10.478 «*per agros palmiferos Arabas Panchaeaque rura relinquit*».
- 239 Adrastea.** Et annet egennavnsepitet for Nemesis, cf. **228**. Navnet synes å komme fra en mindre kretisk gudinne – eller kanskje aspekt av Nemesis – (*RE*, s.v. *Adrasteia* 3), som fikk sitt alter oppført av en Adrastos (*DGRBM* s.v. *Adrasteia*).
- 242 Amathusia.** Epitet for Afrodite basert på byen Amathous på Kypros, ett av de tidligste kultsteder for Afrodite (*DGRBM*, s.v. *Amathusia*).
- 245 Dictynnae numina,** se **301-305**.
- 250 se uelaret amictu og iniecta circumdat ueste.** Kayachev (2020) følger Luppe (2008, 64) i å skrive *uelaret* for Φ 's *uelauit* på bakgrunn av to overveielser: Dels at hvis *ut*-setningens verbal (*uelauit*) står i indikativ (og *ut*-setningen da enten må forstås kausalt eller temporalt) ville det være upassende å beholde verbet i perfektum («fordi hun har dekket seg selv med et mykt klede») over pluskvamperfektum («fordi hun hadde dekket seg selv med et mykt klede»); dels at vi ikke bør forvente en logisk-kausal forklaring av Karmes handling (Kayachev 2020, s. 133). Kayachev foretrekker i stedet å trykke konjunktiven, *uelaret*, med den finale *ut*-setningen: «for at hun (Skylla) kunne dekke seg». Asztalos (2023, 100-101) forsvarer Φ 's *uelauit*: For Kayachevs første innvending – innvendingen om pluskvamperfektum i stedet for perfektum – gjelder det at *circumdat*, hovedverbalet, står i presens, av hvilken grunn perfektumsformen *uelauit* fortsatt uttrykker en passende tid og

aspekt til å gi mening som kausal modifikasjon til verbalet. Mot den annen innvendingen – innvendingen mot bruken av en kausalsetning frem for en finalsetning – henviser Asztalos (2023, s. 100) til Verg. *Aen.* 5.388, hvor *ut* brukes med *consederat* for å angi en omstendighet under hvilken Akestes irettesetter Entellus (cf. OLD, s.v. *ut*, B24).

I oversettelsen min trekker jeg hovedverbalet frem i setningen (*circumdat*, «hyller») med dens tilhørende objekts- og adverbialfraser (*frigidulam puellam, quae prius in tenui steterat succincta crocota* og *iniecta ueste*), og skriver den finale leddsetningen til sist, for å bevare nærheten mellom *puellam* og relativsetningen, *quae ... crocota*.

254 tabis. Genitivsformen er svært sjelden i augusteisk språk, men Charisius beskriver det å være brukt av Cinna i *Smyrna* (Lyne, 1978, s. 206). *Ciris'* bruk av Cinnas versjon av Myrrha-fortellingen synes derfor umiddelbar meget sannsynlig.

263 in quo falsa tamen lateat pietatis imago kan være vanskelig å tolke og oversette. Setningen modifierer *nil* (l. 262), «[jeg] elsker intet, i hvilket ...» asyndetisk med *quod*-setningen (l. 262). *pietas* betegner en spesifikk dyd: en følelse av den moralske forpliktelsen over for enten guder, staten, eller familieforhold (OLD, s.v. *pietas*) – «pliktskyldighet». Ofte, men ikke alltid, bærer den religiøs-moralske konnotasjoner, herav opprinnelig min oversettelse, «fromhet», men mer relevant er det kanskje å forstå dette med spesifikke undertoner av plikt over for familien. Ofte når det dreier seg om forholdet mellom barn og foreldre, kan vi tenke plikten lik med lydighet, men det passer dårlig inn her – om noe er kanskje «kjærlighet», spesifikt om kjærligheten til familien, den mest nøyaktige oversettelsen, men i konteksten kan dette lett forvirres med en erotisk eller romantisk kjærlighet (i likhet med *amoris* eller *cupidae*) i stedet, ikke minst i kontekst av referansen til *Smyrna* (238; her *Myrrha*). Men det er kanskje et element av dobbeltbetydning også i originalteksten?

I etterkant av Karmes anklage (se 224-240) er det vanskelig ikke å tenke dette må alludere til Cinnas *Smyrna*. Utover veldig små fragmenter er *Smyrna* tapt, men gitt *Ciris'* genre og neoteriske stil, foruten den sjeldne bruken av *tabis* ellers attestert i poesien bare i *Smyrna* (cf. Cinna fr. 8; se også min kommentar til 254 *tabis*), virker det opplagt å underforstå allusjoner til det tapte diktet (cf. Lyne 1978, s. 185-186, 208, 212; foruten Sudhaus 1907, s. 489). Ov. *Met.* 10.298-502 behandler også *Smyrna*-fortellingen, og kan tenkes enten å være en av *Ciris'* modeller eller et formidlende vitne til Cinnas *Smyrna*. Vi kan notere oss den fremhevede plassen *pietas* har der, særlig *Met.* 10.321-324, 10.333, 10.345, og 10.365-367: Ovid leker

tydeligvis med den overfladiske likheten mellom incest og forelderkjærighet (hva Lyne tilskriver å opprinne fra Cinnas *Smyrna*).

Lyne (1978, s. 212) sier at meningen med *falsa lateat pietatis imago* er vanskelig og malplassert i *Ciris*: Hvis vi forstår Skyllas replikk her til å være et argument for at det i et incestforhold i det minste hadde vært en form for dyd (familiekjærighet, om enn pervertert), i motsetning til den kjærighet hun føler overfor Minos, er hennes bruk av *falsa imago* rar – for da har hun allerede erkjent at dette nettopp ikke er et akseptabelt argument. Kayachev (2016, s. 115; også 2020, s. 78, 134) tolker det som om at Skylla ikke er bevisst om den incestuøse dimensjonen, og i stedet taler om *pietas* i en generell forstand, «plikt»: «[I love] nothing that ought to be loved, that might contain at least some semblance of duty» (Kayachev, 2020, s. 78).

286 – 339 Karmes svar.

Karme svarer fortvilet Skylla med en lang, dramatisk og retorisk utførlig monolog, hvorigjennom fortellingen om Britomartis føyes inn til avveksling for epylliets hovedplott – ett kjent litterært . Relevansen for inklusjonen i Skylla-fortellingen ligger i Minos som fellesnevner: Det er likevel en svak kontaktflate mellom fortellingene, ikke minst da Minos egentlig ikke er en drivende agent i *Ciris*, slik han er det i fortellingen om Britomartis. Hvor *Ciris* presenterer Skylla som narrativ agent for egen ødeleggelse (hva enten det er igjennom en form for hybris mot Hera/Amor, se 134-162, eller vi forestiller oss hendes handlinger som autonome) er Britomartis objektet for Minos' agens.

286-296 innbefatter en utførlig mengde av repetisjoner og poetiske virkemidler: Anaforer, både innenfor og på tvers av verslinjene; antitetiske repetisjoner (*tam... tam... tam... iam iam ... iam*); og en tredelt polyptoton (*uiivere... uiuit ... producere uitae*); kiasme (*natae ... alumnae*).

‘o mihi **nunc iterum** crudelis reddite **Minos**,
o iterum nostrae **Minos** inimice senectae,
te propter mi olim **natae**, **te propter** eundem
nunc amor insanae luctum portauit **alumnae**.
tene ego **tam** longe capta atque auecta nequiui,
tam graue seruitium, **tam** duros passa labores,

effugere, o bis **iam** exitium crudele meorum?
iam iam nec nobis aueo senioribus ullum,
uiuere uti cupiam, **uiu**it genus. a, quid ego amens
te erepta, **Britomarti**, meae spes una senectae,
te, **Britomarti**, diem potui producere **uitae**?

Den samlede effekten er bemerkelsesverdig: Tempoet er sterkt betonert av repetisjonene, som dels gir en stakkatolignende rytme, dels gir Karmes svar en haltende, nesten stammende kvalitet, som avspeiler hendes opprørte sinnsstemning.

290 tene, ikke å forvirre med *tene* av *teneo*, er *te* med den enklitiske spørrepartikkelen *-ne* etterhengt. Samme gjelder for l. 313, 314, 443, 444, 456 og 457.

295 Britomarti. Britomartis, fra gresk *Βριτόμαρτις*. Datter av Karme og Zevs.

Opprinnelig en kretisk gudinne eller nymfe, også kalt Diktyinna (cf. **305**), assosiert med Artemis. Det har opprinnelig eksistert to beslektede gudinnetradisjoner, den øst-kretiske (jakt-gudinnen, senere assimilert inn i Artemis) og den vest-kretiske (en nymfe, Diktyinna, elsket av Artemis), cf. RE s.v. *Britomartis*. Britomartis har vært assosiert med jomfrudom (se 301), jakt (som det fremgår av 297-309) og den ville naturen, hvilket forklarer hvordan hun assimilerte inn i en Artemis-synkretisk kultidentitet.

295-296 te ... Britomarti, meae spes una senectae, / te, Britomarti. Dels en del av den gjennomgående repetisjonsfiguren (se **286-296**), dels sin egen effektive retoriske figur. Repetisjonen av *te Britomarti* omslutter apposisjonsuttrykket til *Britomarti*, og gjennom *hyperbaton* i apposisjonen vendes *meae ... senectae* inn mot det fremhevede *spes una*. Effekten er følelsesladet og dramatisk: Det var bare det «ene håpet» i hele «min alderdom», håpet utgjort (totalt) av Britomartis, gjentatt passende emfatisk. Dette følger emendasjonen av Heinrich (1794, s. 47) adoptert i Kayachev (2020, s. 60 og 138), *mea spes una senectae* for *mei spes una sepulcri* (Lyne, 1978, s. 81: *mei* fra *H*, *sepulcri* fra *Hp*) dels på grunn av dens støtte i Verg. *Aen.* 12.57-58, dels støttet av repetisjonen i 314 *sola meae uiuendi causa senectae* (men det kan argumenteres for at variasjon hadde vært mer passende).

Manuskriptene *AR* skriver *salutis* – tror jeg – idet de følger det veletablerte *una spes salutis* («eneste håp om frelse», cf. Caes. Gal. 3.5; Fron. Str. 1.5.3.1; Luc. Phars. 2.113 og 5.636;

Tac. Hist. 4.49.14). De alternative lesninger blir da: (*mei spes una sepulcri*) «deg berøvet, Britomartis, min gravs eneste håp» (forstått: du som skulle ha gitt meg en verdig begravelse) og (*mea spes una salutis*) «deg berøvet, Britomartis, mitt eneste håp for frelse» (men frelse fra hva? Skal vi lese *salutis* mer generelt, «om velbehold», kanskje?). En videre grunn til å følge Heinrichs emendasjon med Kayachev er basert på struktur. Det forekommer meg at vi har en rekke tråder som kan trekkes mellom de tre passasjer:

‘o mihi nunc iterum crudelis reddite Minos ,	286
o iterum nostrae Minos inimice senectae ,’	287
te erepta, Britomarti, meae spes una senectae ,	295
te, Britomarti, diem potui producere uitae?	296
tene etiam fortuna mihi crudelis ademit	313
tene, o sola meae uiuendi causa senectae ?	314

De to første er tydeligvis forbundne gjennom det felles dobbelte anrop: «*Minos / Minos*», «*Britomarti / Britomarti*». Alle tre seksjoner deler liknende konstruksjoner av apposisjonsuttrykk: *senectae* med ett eiendomspronomen (som refererer til Karme – vi kan bemerke at *nostra* her foretrekkes over *mea* for dativbruken) som dativ objekt eller genitivsattributt for apposisjonens kjerne. *mihi ... crudelis* gjentas i 286 og 313, mens 295 og 314 er semantisk utrolig like: *una* og *sola*, *spes* (hvis betydning opplyses gjennom 296: *diem potui producere uitae*) og *uiuendi causa* – begge dreier seg om barnet som det totalt meningsgivende i alderdommen.

De tre passasjene er også knyttet sammen i verspar ved hjelp av anaforer (*o – o*, *te – te*, *tene – tene*) – ett virkemiddel vår dikter er svært glad i (se 18-19: *non – non*; 67-68: *sive – sive*; 129-130: *nec – nec*; 146-147 *necdum – necdum*; trippelbinding i 397-399: *tum – tum – tum*; 428-429: *tene – tene*; 443-444: *mene – mene*; 456-457: *uel – uel*; 507-508: *et – et*). Det har likevel kanskje en større effekt, da ingen av anaforene her er basert på syndese mellom setninger, men asyndetisk repetisjon (med samme effekt som i l. 443-444 og 457-457).

297-298   **atque utinam celeri nec tantum grata Dianae / uenatus esses uirgo sectata uiriles**: «Og om bare du ikke var en jente, som traktet etter mannlige jakter, / en jente, som var så elsket av raske Artemis». *esses* er setningens verbal og forbinder det implisitte subjektet med predikativet *uirgo*, som er kjernen i en dobbelt nominalfrase: [*uirgo*] *celeri ...*

tantum grata Dianae («[en jente], i så stor grad elsket av den raske Artemis») og [*uirgo*] *uenatus sectata uiriles* («[en jente], som traktet etter mannlige jakter»). Frasene er forbundet asyndetisk, men for lesbarhetens skyld benytter min oversettelse seg av en gjentakelse av frasenes kjerne (*uirgo*).

298 **sectata** av *sector*, en frekventativ avledning av *sequor*, herav en betydning i retning av «følger idelig», dvs. «jakter» (OLD, s.v. *sector*, 2a, b) eller «trakter etter» (OLD, s.v., 4). Ordet brukes særlig i forbindelse med jakt, men – også nevnt av Lyne (1978, s. 227) – i reglen med sitt direkte objekt i enten det som jaktes (e.g. Verg. *Ekl.* 3.75; Hor. *Sat.* 1.2.106, 2.2.9) eller hundene som følges på jakt (e.g. Prop. 3.14.16); her er det selve jaktene (*uenatus*) som blir «jaktet». Vi må nesten forstå dette i overført betydning («trakter etter»), men det er verd å medtenke bildet av at hun eventuelt har fulgt de mannlige jegere – eller sine egne jakthunder – på deres jakter.

299 **Cnosia spicula**. *Cnosia* fra *Cnosius*, adjektivisering av *Gnossos* eller *Cnosos*, hjemstaden til Minos og Kretas hodestad. *spiculum*, egl. en «spiss», men står metonymisk for en pil. Kreta er særlig assosiert med bueskyting, cf. *Cir.* 115; men også e.g. Hor. *Od.* 1.15.17 og Prop. 2.12.10. Hele linjen synes påvirket av Verg. *Ekl.* 10.59-60, *libet Partho torquere Cydonia cornu/ spicula* («det er en glede å skyte kydonisk pil med partisk bue»; egen fremhevning). *Cydonia* er en referanse til Kreta gjennom byen Kydonia tilsvarende *Cnosia*.

Partho cornu. *Partho* av *Parthus*, «partisk» dvs. relatert til riket Partia. *cornu* betyr «horn», og står som poetisk metonym for «en bue» gjennom en referanse til dens materiale. Partia er – likesom Kreta – assosiert med bueskyting: cf. særlig Verg. *Ekl.* 10.59-60, *libet Partho torquere Cydonia cornu/ spicula* (egen fremhevning) og Ov. *Rem. am.* 157.

301-305 **Britomartis-Diktyнна.**

I Kallim. *hymn. Art.* (så vel som Paus. 2.30.3 og Ant. Lib. 40) får vi gitt en versjon av Diktyнна-fortellingen, der Britomartis, en kretisk nymfe, jaktes av Minos i ni måneder gjennom det kretiske fjellandskap, inntil hun – for å beholde sin jomfrudom – springer fra en klippe, navngitt *Dikte* etter hende (l. 307, *uertice Dictes*), ut mot havet, og der blir reddet i nettene til noen fiskere. På grunn av dette ble hun kalt Diktyнна, av det greske *δίκτυον* («nett»), og kreterne oppkalte Artemis, spesifikt i hendes aspekt som Månen, etter hende, cf. **305**.

303-304 et nomen Aphaeae / uirginis assignant : «og tildeler [deg] jomfru Afaias navn». Jeg beholder Scaligers (1572, s. 330) *nomen* over det av Kayachev (2020, s. 60) trykte *numen*. *nomen* synes velmotivert av konteksten, også i parallell med l. 305 (*dixere tuo de nomine Lunam*): Det er akkurat to ulike tradisjoner for Britomartis' *epiteter*, som den lærde dikter gjerne vil presentere igjennom Karmes tale.

Afaia var en mindre gudinne tilbedt særlig på øyen Aegina (RE, s.v. *Aphaia*). Hun er nevnt – foruten her – både i Paus. 2.30.3 og Ant. Lib. 40 i samme tradisjon forbundet med Dictynna-Artemis (se **305**). I Ant. Lib. 40 fortelles Britomartis å ha flyktet til Aegina i båten til en fisker, som også forsøkte å legge hånd på hende. Hun sprang ut, flyktet til en grotte og forsvant; grotten ble gjort til et hellig sted, og aeginerne kalte hende Aphaea «hun som forsvant». Hvis vi ikke gir *Ciris* en uforholdsmessig sen datering, er det mulig at den (eller dens mulige modell, e.g. Val. Catos *Diana*) har påvirket Pausanias' og Antoninus Liberalis' vitner til fortellingen.

305 Dictynnam dixere tuo de nomine Lunam

Månen fortelles å være gitt navnet til Britomartis (se **295**), Dictynna, av kreterne i Kallim. *hymn. Art.* (og Paus. 2.30.3; Ant. Lib. 40):

Οὐπι ἄνασσ' εὐῶπι φαεσφόρε, καὶ δέ σε κείνης
Κρηταέες καλέουσιν ἐπωνυμίην ἀπὸ νύμφης. (Kallim. *Hymn. Art.* 204-205)

And Queen Upis of the **radiant** face,
the Cretans name you too after the nymph. (ovs. Clayman, 2022)

Kallimakhos' linjer impliserer at det dreier seg spesifikt om Artemis-som-månen gjennom *φαεσφόρε* (et vanlig epitet for månen, cf. Nonn. *Dion.* 302: *φαεσφόρε ... Σελήνη*). Lyne (1978, s. 230) foreslår at det er gjennom Val. Catos tapte *Diana* at *Ciris* alluderer til *Dictynna-Artemis/Selene*, men medgir at Val. Catos egen modell kan ha vært Kallimakhos' hymne.

307 uertice Dictes. Fjellet Dikte, oppkalt etter Dictynna, se **301-305**.

308 Hyrcanos comites må referere til Britomartis' jakthunder. Hyrkania er åpenbart kjent for dets hunder, cf. Cic. *Tusc.* 1.108: *in Hyrcania plebs publicos alit canes, optimates domesticos: nobile autem genus canum illud scimus esse* («I Hyrkania holder det alminnelige folk offentlige hunder, adelen private: den ved vi jo er en berømt art av hunder»). For *comites*

om jakthunder (eller dyr) gir *TLL* oss Varro . Kayachev (2020, s. 61 og 143) skriver *catulos* for *comites* på bakgrunn av argumentet, at *comites* om jakthunder i andre paralleller brukes predikativt (e.g. Colum. 7.12.1, *quis fidelior comes?* («hvem er en bedre ledsager [enn en hund]?»)), og derfor svakt kan forsvares – i hvert fall ikke alene på bakgrunn av de parallellene. Lyne (1978, s. 231) foreslår at *comites* er løftet ut av en annen modell, f.eks. Valerius Catos tapte *Diana*, hvilket kunne forklare hvorfor den leses litt rart i konteksten.

315 saepe ego tum dulci nequiquam capta sopore. *capta* som attributt til *ego*, subjektet for *negauī* i l. 316, resten av l. 315 modifierer *capta*. Alternativt kunne vi forstå ett elliptisk *est*, slik vi får *capta* som predikat til *ego*, og lese inn ett implisitt subjekt i *negauī*: Denne modellen må vi uansett bruke til den norske oversettelsen, for å beholde linjenes rekkefølge.

capta står her i betydning av å være «betatt av» noe, cf. OLD, s.v. *capio* 17, 18, og 21b: Karme forklarer at hun ofte har lengtet etter døden, under metaforen «den søte søvnen», etter Britomartis' død, men «til ingen nytte», da hun først vil ha sørget for at Skylla ble gift. Vi gis med dette Karmes motivasjon for hendes videre tilstedeværelse i handlingsforløpet (som er parallelt med ammen i Ovids fortelling om Myrrha, *Met.* 10.356-430, men ikke Skylla-episoden), når hun hjelper Skylla i hendes forsøk på å anskaffe seg Minos.

317 Corycio luto. *lutum*, en plante man brukte til produksjonen av gul farge, og herav også selve fargen; OLD, s.v. *lutum*¹ angir denne planten som fargereseda (også kalt *reseda luteola*). *Corycius* refererer til byen Korykos i Kilikia, en region i Lilleasia, som er kjent for dets særlig fine safran (cf. Strab. 14.5.5) – og safran ble brukt til farging av bryllupskjoler i den greco-romerske antikken (García, 2022, s. 17-18). Som epitet modifierer *Corycio* altså enten *luto* ved referanse til fargens kvalitet (resedaen gir en safransfarge) eller også skal vi se *Corycio luto* som en metonymi for den egentlige safranen brukt til innfarging av stoffet.

324-326 Karmes bønn til Skylla

Et fallende, asyndetisk trikolon over tre linjer, understreket med anaforen, *per*. Det først leddet, *per te, mea alumna, tuumque / expertum multis miserae mihi rebus amorem*, er tungest, mens de to resterende leddene er avbalanserte og hviler på hver sin side av linjens cæsur, *per pia sacra precor, || per numina Ilithyiae*. Det første leddet er fullt av varmt, personlig patos, mens de siste to leddene påtar seg en mer høytidelig karakter. Assonansen styrker også dette kontrastforhold med myke mumlende lyder i *me' alumna tuumque / expertum multis miserae mihi rebus amorem* og en skarpere klang i *per pia sacra precor, per numina Ilithyiae*.

På norsk kan det være vanskelig å gjengi perioden på en naturlig måte. Karme bønnfalder Skylla ikke bare ved en guddommelig makt eller referanse til religion, men ved Skyllas egen person; Karme bønnfaller altså Skylla til ikke bare å lystre for gudenes skyld, men også for sin egen, cf. Lyne (1978, s. 237-238).

326 Ilithyae, av *Ilithya*, gresk: *Eileithya*, en eller (når det er skrevet i flertall) flere gudinner assosiert med fødsler og jordmødre. *Eileithya* er også særlig assosiert med Kreta, hvor en av hendes hovedkulter var plassert. Ifølge en av de kultiske legender sies hun å være født på Kreta i *Eileithyas Hule*, datter av Hera og Zevs. Dette gjør hende dessuten til en søster av Britomartis gjennom Zevs, cf. **220** og **295**.

331 penates, de romerske husholdningsgudene, skytsguder for individuelle private familier, foruten de offisielle penatene, statens skytsguder. Her står de som metonymi for hus, hjem, evt. fremtidig familie

335 ista, *sc.* de handlingene Skylla hadde til hensikt å utføre, inntil Karme stanset hende. Som Lyne (1978, s. 242-243) fremhever, er bruken av 2. persons deiksis med *ista* veldig passende i scenen: Det er både emfatisk og likevel indirekte.

336 cum tanti causam tempusque doloris habebis. *tempus* her i betydning av «den rette tiden» (cf. OLD, s.v. *tempus*, 9a). Kayachev (2020, s. 148) foreslår at vi tolker *causam tempusque* som en form for hendiadys, og dette virker plausibelt – og retorisk vakkert i lys av den omsluttende genitiven, *doloris tanti*, som grammatisk modifierer *causam*, men gjennom hendiadysen også *tempus* i det samlede uttrykket. Det kan vanskelig gjengis på norsk, men vi kommer det kanskje nærmest, dersom vi assimilerer betydningen av *causam* inn i *tempus* ved å gjøre den adverbial i oversettelsen, f.eks.: «når tiden er den rette på grunn av en så stor smerte». Ett mer konservativt budd, der den latinske setningsstrukturen i høyere grad bevares er da «når du vil ha grunn til så sterk en smerte og tiden er rett», som fulgt i min oversettelse.

350 ueniente igni. *igni* refererer her til en stjerne(s lys), navnlig Venus, cf. **352**. *ueniente* betyr ganske klart her «frembrytende» i forstand av en stjerne som står opp, men ordlyden spiller kanskje enda på stjernens identitet som Venus?

gelida Oeta.

352 Hesperium ... Eoum. Hesperos (også kalt Aftenstjernen) og Morgenstjernen, to ulike navne på den samme stjernen, Venus. Cf. Catull. 64.328.

374 nigro Ioui. Emendert av Kayachev som passende kult-epitet for et aspekt av Jupiter med støtte i [Sen]. *Herc. Oet.* 1705, *Stat. Theb.* 2.49 og *Sil.* 8.116. Den «svarte» Jupiter, tilsvarende *Ioui Stygio*, den «stygiske Jupiter», (Verg. *Aen.* 4.638) kan identifiseres med guden over dødsriket, Pluton.

387-389 tum... / tum... / tum... En polyptoton som oppsummerer – nesten elliptisk – handlingsforløpet på en overfladisk måte, for å kunne vende tilbake til de dramatiske intime scenen, f.eks. Skyllas appell til Minos (l. 404-458). Cf. *Catull.* 64.19-21.

389 suspensa nouo ritu de nauibus altis. Skylla blir hengt opp fra skipet. *nouo ritu*, «på en ny måte» må forstås nærmer i betydning av «rar, merkelig, fremmed» måte. Bildet er at Minos straffer Skylla på en uhørt måte, som aldri var sett før på tidspunktet. Lyne (1978, s. 389) uttrykker en tvil om hvordan Skylla må forstilles straffet: enten oppreist, som bundet til en pæl, eller i tov fra skipet. Han tilføyer at dikteren kanskje enda ikke fastholder ett solid bilde i løpet av teksten, med referanse til l. 417, 449 og kanskje 389 (denne kritikk var opprinnelig ført av Ehlers, 1954, s. 65). 417, *uincta tot assiduas pendebō ex ordine lucēs* («jeg skal henge fastbunnet i så mange uopphørlige dager på rad»), synes ikke å være et sterkt argument imot bildet av Skylla, som trekkes igjennom vandet; *pendeo* trenger ikke å være så spesifikt om en bestemt form for straff (om slaver hengt opp i døren som straff, c.f. *LDO*, s.v. *pendeo*) som Lyne synes å tolke det; 449, *caput inflexa lentum ceruice recumbit* («mitt trege hode synker ned på min krumme nakke»), kan gi en vis styrke til argumentet, men det synes likevel plausibelt å forestille seg Skylla ha holdt sitt hode over vannets overflate, og nå – utmattet – la det falle; ved 389 forventer jeg at Lyne kanskje finner grunn til å overføre høyden av *altis* til Skyllas posisjon, slik hun henger «fra det høye skip» i nær forstand (nesten «på det høye skipet»). Nærmer tror jeg at *altis* har til formål å øke kontrasten i bildet, den samme kontrasten vi finner i 479, *cumba uelut magnas sequitur cum paruula classes* («likesom en liten båt når den følger en stor flåte»): Skylla en forholdsvis lille skikkelse, og Minos' skip er stort og fryktinngydende.

390 Niseia uirgo. Egennavns epitet for Skylla, også brukt i *Ov. Met.* 8.35.

427 og 437 iam iam scelus omnia uicit og omnia uicit amor (quid enim non uinceret ille?). En slående antitese, som vitner om Skyllas indre konflikt: Hun både må, nødvendigvis, hate Minos, men erkjenner at kjærligheten, Amor, overvinner alt; en oppsamling på fortellingens innledning, l. 133-162.

410 **quod o salua liceat te dicere, Procne.** Enda en referanse til Proke-Filomela-fortellingen, cf. 199-200.

459-479 **Sjøfarten.**

Diktet følger Minos' avreise på en lang, kunstferdig, men i like grad kunstig, reise gjennom Hellas. Vår sjøfart begynner ikke fra Megara, men fra Korint. Først seiler hun fra Korint (460-464), forbi Skirons klipper nær Megara (465), derpå – etter Salamis – forbi Athen (469) og dens havn, Pireus (468), hvoretter hun ser tilbake på Salamis (470) bak seg; foran seg har hun Kykladene (471), mens hun nå til den ene side kan se Sunion (472) og på den annen Hermione (472); de legger Delos (473) bak dem (hvilket er det mest merkelige spring i rekkefølgen); og til sist ser hun i rekkefølge de fire kykladiske øyene, Kythnos (475), Keos, Sifnos, og Serifos (477).

476 Denne linjen er fjernet i Kayachev (2020) på bakgrunn av potensiell interpolasjon fra *Ov. Met.* 7.646.

511 **flauo uertice.** Helte og heltinner har vanligvis blondt hår, cf. Catull. 64.63 (Andersen). Relevant for katasterismos-motivet gjennom Berenike?

514-515 **simul ut ... extulit.** *extulit* bærer prek av katasterismos, og alluderer til Cic. *Arat*, cf. Juul Frandsen (2022, s. 15) og Lyne (1978, s. 311).

522 **ad superos.** *superus* kan beskrive enten de himmelske vesenene (cf. **204-205**) eller de som blott lever, dvs. de som er «oven over» i forhold til de underjordiske sjeler, dvs. de døde, (cf. OLD, s.v. *superus* 2b vs. 3b). Med *uolitare ad* må *superos* nesten tolkes som himmelske vesener i linje med katasterismos-motivet (*uolitare ad* angir en bevegelse mot, men Skylla har ikke selv vært død eller tilhørt underverden), men i kontekst av den følgende linjen, *pater extinctus sub nocte lateret* (l. 523), kan *superos* som «de levende» synes veldig passende. Dikteren spiller nok i virkeligheten på begge betydninger her. Cf. Lyne (1978, s. 314-315) og Juul Frandsen (2020, s. 16).

533-537 **Skorpionen og Orion.** En sammenlikning hvorigjennom katasterismos-oppnår sin fulle effekt.

534 **stellarunt**, «å sette som stjerne», et sjeldent men i lys av katasterismos-motivet veldig passende begrep; sannsynligvis tatt fra en tapt del av Cic. *Arat*.

535 **Scorpios alternis clarum fugat Oriona.** En allusjon til Aratus igjennom en tapt linje av Cic. *Arat.* (l. 419), cf. Lyne (1978, s. 319 og Juul Frandsen, s. 18)

538-541. Et direkte sitat av Verg. *Georg.* 1.406-1.409. En parallell til Cic. *Arat.* Fr. 34.343-344 kan også kjønnnes igjen, cf. Kayachev (2020, s. 178), og prioriteten mellom den vergilianske og pseudevergilianske passasjene kan vanskelig fastslås. Se Juul Frandsen (2020, s. 18-19) for videre fortolkning av bruken.

Bibliografi

Oppslagsverker

- DGRA* Smith, W. (red.), Wayte, W. (red.), og Marindin, G. E. (red.). *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities* via Perseus Digital Library. William Smith LLD: 1890.
- DGRBM* Smith, W. *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology* via Perseus Digital Library. Spottiswoode and Co.: 1873.
- DGRG* Smith, W. *Dictionary of Greek and Roman Geography* via Perseus Digital Library. William Smith LLD: 1854.
- LDO* J. T. Jensen, M. J. Goldschmidt, *Latinsk-dansk Ordbog*, 2. utg.. København, 1920.
- L&S* C. T. Lewis, C. Short, *A Latin Dictionary*. Oxford, 1879.
- LSJ* H. G. Liddell, R. Scott, H. S. Jones, *A Greek-English Lexicon*. Oxford, 1940.
- NAOB* *Det Norske Akademis ordbok*. Oslo: Det Norske Akademi for Språk og Litteratur, 2024
- OCD* P. G. W. Glare, *Oxford Classical Dictionary*. Oxford, 1968.
- RE* G. Wissowa, W. Kroll, K. Mittelhaus, K. Ziegler, H. Gärtner, *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*. Stuttgart, 1980.
- TLL* *Thesaurus linguae latinae*. Leipzig, 1894 –

Litteraturliste

- Axelsson, Bertil. “Lygdamus und Ovid. Zur Methodik der literarischen Prioritätsbestimmung”, *Eranos* 58, s. 92-111. Eranos' Förlag: 1960.
- Axelsson, Bertil. *Unpoetische Wörter, ein Beitrag zur Kenntnis der lateinischen Dichtersprache*. H. Ohlssons boktryckeri: 1945.
- Bennett, C. E. og McElwain Mary B. (red. og overs.), *Frontinus. Stratagems. Aqueducts of Rome*. Loeb Classical Library 174. Harvard University Press: 1925.

- Butricia, J. L. "History and Transmission of the Text" i *A Companion to Catullus*, red. Marilyn B. Skinner, s. 11-34. Blackwell Publishing Ltd: 2007.
- Celoria, Francis, (overs.), *Antoninus Liberalis. The Metamorphoses: A Translation with a Commentary*. Routledge: 1992.
- Clayman, D. L., (red. og overs.), *Callimachus. Aetia. Iambi. Lyric Poems*. Loeb Classical Library 421. Harvard University Press: 2022.
- Edwin, L. Minar (overs.), Helmbold, W. C. (overs.), og Sandbach, F. H. (overs.), *Plutarch. Moralia, Volume IX: Table-Talk, Books 7-9. Dialogue on Love*. Loeb Classical Library 425. Harvard University Press: 1961.
- Cornish F. (overs.), Postgate J. P. (overs.), Mackail J. W. (overs.) og G. P. Goold, (red. og overs(overs.)z.), *Catullus. Tibullus. Pervigilium Veneris* (2. utgave.). Loeb Classical Library 6. Harvard University Press: 1995.
- Davies, Ceri. "Poetry in the 'Circle' of Messalla" i *Greece & Rome* 20, no. 1: s. 25–35. Cambridge University Press: 1973.
- Edwards, H. J. (rev. og overs.), *Caesar. The Gallic War*. Loeb Classical Library 72. Harvard University Press: 1917.
- El-Nowieemy, Magda. "Catullus 68 and the Tradition of the *Recusatio* Poems" i *Alexandrian Studies II in Honour of Mostafa El Abbadi, Société D'Archéologie: D'Alexandrie*, Bulletin 46, s. 249-277: 2001.
- Evelyn-White, H. G., (red. og overs.), *The Homeric Hymns and Homerica with an English Translation by Hugh G. Evelyn-White. Works and Days*. Harvard University Press: 1914.
- Fairclough, H. Rushton. (red. og overs.), *Horace. Satires. Epistles. The Art of Poetry*. Loeb Classical Library 194. Harvard University Press: 1926.
- Fairclough, H. Rushton. Goold, G. P. (red., overs. og rev.), *Vergil. Eclogues. Georgics. Aeneid: Books 1-6*. Loeb Classical Library 63. Harvard University Press: 1916.
- Fitch. John G. (red. og overs.), *Seneca. Tragedies, Volume II: Oedipus. Agamemnon. Thyestes. Hercules on Oeta. Octavia*. Loeb Classical Library 78. Harvard University Press: 2018.

- Forster, E. S., Heffner, Edward H. (red. og overs.), *Columella. On Agriculture, Volume II: Books 5-9*. Loeb Classical Library 407. Harvard University Press: 1954.
- Frazer, James G (overs.) og Goold, G. P. (rev.), *Ovid. Fasti*. Loeb Classical Library 253. Harvard University Press: 1931.
- Frazer, James G., (*Pseudo-*)*Apollodoros. The Library, Volume I: Books 1-3.9*. Loeb Classical Library 121. Harvard University Press: 1921.
- Furley, David John, og Sedley, D. "Epicurus." i *The Oxford Classical Dictionary Online*: Oxford University Press: 2012.
- Gerber, Douglas E. (red. og overs.), *Greek Elegiac Poetry: From the Seventh to the Fifth Centuries BC*. Loeb Classical Library 258. Harvard University Press: 1999.
- Godwin, J (red. og overs.). *Catullus: Poems 61-68*. Aris & Phillips Ltd: 1995.
- Habinek, Thomas. "The Wisdom of Ennius." *Arethusa* 39, no. 3, s. 471–488. The Johns Hopkins University Press: 2006.
- Hanson, J. A. (red. og overs.), *Apuleius. Metamorphoses (The Golden Ass), Volume I: Books 1-6*. Loeb Classical Library 44. Harvard University Press: 1996.
- Hanson, J. A. (red. og overs.), *Apuleius. Metamorphoses (The Golden Ass), Volume II: Books 7-11*. Loeb Classical Library 453. Harvard University Press: 1989.
- Hardie, P. "epic" i *Oxford Classical Dictionary Online*: Oxford University Press: 2020
- Harrison, Boyd Ash (red. og overs.), *Columella. On Agriculture, Volume I: Books 1-4*. Loeb Classical Library 361. Harvard University Press: 1941.
- Helm, R. *Die pseudovirgilische Ciris*. Heidelberg: 1937.
- Hollis, Adrian S. (red. og overs.), *Fragments of Roman Poetry c. 60 BC – 20 AD*. Oxford University Press: 2007.
- Hopman, M. G. *Scylla: Myth, Metaphor, Paradox*. Cambridge University Press: 2012.
- Duff, J. D. (red. og overs.), *Lucan. The Civil War (Pharsalia)*. Loeb Classical Library 220. Harvard University Press: 1928.
- Jones, Christopher P (red. og overs.), *Apuleius. Apologia. Florida. De Deo Socratis*. Loeb Classical Library 534. Harvard University Press, 2017.

Jones, Horace Leonard (red. og overs.), *Strabo. Geography, Volume V: Books 10-12*. Loeb Classical Library 211. Harvard University Press: 1928.

Jones, W. H. S. (red. og overs.), *Pausanias. Description of Greece, Volume I: Books 1-2*. Loeb Classical Library 93. Harvard University Press: 1918.

Juul Frandsen, Lavrans K. V. *Appendix Vergiliana: Ciris i Oversættelse - En oversættelse og kommentar til Ciris 478-541*. Bacheloroppgave, NTNU: 2022.

Kayachev, Boris. “‘CATALEPTON’ 9 AND HELLENISTIC POETRY.” i *The Classical Quarterly* 66, no. 1: s. 180–204. 2016b.

Kayachev, Boris. *Allusion and Allegory: Studies in the >Ciris<*. De Gruyter: 2016a.

<https://doi.org/10.1515/9783110447767>

Kayachev, Boris. *Ciris: A Poem from the Appendix Vergiliana*. The Classical Press of Wales: 2020.

Knecht, D. *Ciris, Authenticité, histoire du texte, édition et commentaire critiques*. De Tempel: 1970.

Leo, Friedrich. «Nochmals die Ciris und Vergil», *Hermes* 42, bd., H. 1, s. 35-77.

Weidmannsche Buchhandlung: 1907.

Luppe, W. “Textvorschläge zur pseudo-vergilianischen ‘Ciris’”, *Philologus* 152, 1. utg., s. 161-165. De Gruyter: 2008.

Miller, F. J. (overs.), og Goold, G. P. (rev.), *Ovid. Metamorphoses*. 2 vols., Loeb Classical Library. Harvard University Press: 1984.

Moore, Clifford H. og Jackson, John, (red. og overs.), *Tacitus. Histories: Books 4-5. Annals: Books 1-3*. Loeb Classical Library 249. Harvard University Press: 1931.

Most, Glenn W. (red. og overs.), *Hesiod Theogony. Works and Days. Testimonia*. Loeb Classical Library 57. Harvard University Press: 2018.

Mozley, J. H. og Goold, G. P. (red., overs. og rev.), *Ovid. Art of Love. Cosmetics. Remedies for Love. Ibis. Walnut-tree. Sea Fishing. Consolation*. Loeb Classical Library 232. Harvard University Press: 1929.

Murray, A. T. og Wyatt, William F. , (red., overs. og rev.), *Homer. Iliad, Volume I: Books 1-12*. Translated by. Loeb Classical Library 170. Harvard University Press: 1924.

- Murray, A. T. og Dimock, George E. (red., overs. og rev.), *Homer. Odyssey, Volume I: Books 1-12*. Loeb Classical Library 104. Harvard University Press, 1919.
- Murray, A. T. og Dimock, George E. (red., overs. og rev.), *Homer. Odyssey, Volume II: Books 13-24*. Loeb Classical Library 105. Harvard University Press, 1919.
- Nisbet, R. G. M. og Hubbard, M. *A commentary on Horace Odes Book I*: Oxford University Press: 1970.
- Properts. Goold, G. P. (red. og overs.), *Elegies*. Loeb Classical Library 18. Harvard University Press: 1990.
- R. O. A. M. Lyne. *Ciris, a Poem Attributed to Vergil*. Cambridge University Press: 1978.
- Race, William H., (red. og overs.), *Apollonius Rhodius. Argonautica*. Loeb Classical Library 1. Harvard University Press, 2009.
- Rackham, H. (red. og overs.). *Cicero. On the Nature of the Gods. Academics*. Loeb Classical Library 268. Harvard University Press, 1933.
- Rackham, H. (red. og overs.), *Natural History, Volume IX: Books 33-35*. Loeb Classical Library 394. Harvard University Press, 1952.
- Rouse, W. H. D. (red. og overs.), *Nonnos. Dionysiaca, Volume I: Books 1-15*. Loeb Classical Library 344. Harvard University Press, 1940.
- Rouse, W. H. D. (overs.), og Smith, M. F., (rev.), *Lucretius. On the Nature of Things*. Loeb Classical Library 181. Harvard University Press, 1924.
- Rudd, N., (red. og overs.), *Horace, Odes and Epodes*. Loeb Classical Library 33. Harvard University Press: 2004/2012
- Saenger, G. "Zametki k latinskim tekstam" ["Notes on Latin Texts"], *Zhurnal ministerstva narodnogo prosveshcheniya* 32 (April, Classical section), s. 155–194. Cherkas Global University: 1911.
- Showerman, G. (overs.), og Goold, G.P. (rev.), *Ovid Heroides and Amores*. Loeb Classical Library 41. Harvard University Press: 1986.
- Sommerstein, Alan H. (red. og overs.), *Aeschylus. Oresteia: Agamemnon. Libation-Bearers. Eumenides*. Loeb Classical Library 146. Harvard University Press: 2009.

Sommerstein, Alan H. (red. og overs.), Aeschylus. Persians. Seven against Thebes. Suppliants. Prometheus Bound. Loeb Classical Library 145. Harvard University Press: 2009.

Sudhaus, S. "Die *Ciris* und das römische Epyllion", *Hermes* 42, s. 469-504. Weidmannsche Buchhandlung: 1907.

Woytek, E. "Anmerkungen zur Catull-Rezeption in der *Ciris*" i *Studia Catulliana: In memoriam Stephani Caroli Horvath (1931-1966)*, (red. Tar, I. og Mayer, P.), s. 77-89. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Antiqua et Archaeologica: 2005.

Forkortelser

Aiskh. = Aiskhylos:

Choeph. = *Choephoroe* (Sonofferet);

Prom. Des. = *Prometheus Desmotes* (Promethevs i Lenker);

Hik. = *Hiketides* (Hiketidene eller De Bønnfallende).

Ant. Lib. = Antoninus Liberalis:

Metamorphoseon Synagoge (En Samling av Metamorfoser)

Apoll. = Apollodoros:

Bib. = *Bibliotheka* (Biblioteket).

App. Verg. = Appendix Vergiliana

Cir. = *Ciris*

Catal. = *Catalepton*

Cul. = *Culex*

Ap. Rhod. = Apollonios Rhodios:

Arg. = *Argonautika*

fr. = fragmenter

Apul. = Apuleius

Apol. = *Apologia*

Met. = *Metamorphoses* (Det Gylne Eselet)

Arist. = Aristoteles

Meteor. = *Meteorologika* (Meteorologi)

Caes. = Caesar:

Gal. = *Commentarii de Bello Gallico* (Gallerkrigen)

Catull. = Catull:

= *Carmina* (Sanger)

Cic. = Cicero:

Ad. Brut. = *Epistulae ad Brutum* (Brev til Brutus)

Arch. = *Pro Archia*

Hortens. = *Hortensius*

Nat. D. = *De Natura Deorum* (Om Gudenes Natur)

Tusc. = *Tusculunae Disputationes* (Samtaler på Tusculum)

Colum. = Columella:

Rust. = *De Re Rustica* (Om Jordbruk)

Fron. = Frontinus:

Str. = *Strategemata* (Strategier)

Gell. = Aulus Gellius

Noctes Atticae (Attiske Netter)

Hes. = Hesiod:

Erg. = *Ergai kai Hemerai* (Arbeid og Dager)

Hom. = Homer:

Il. = *Ilias* (Iliaden)

Od. = *Odyssseia* (Odysseen)

Hor. = Horats:

Ep. = *Epodi* (Epoder)

Epist. = *Epistulae* (Brev)

Od. = *Carmina* (Oder)

Sat. = *Saturae* eller *Sermones* (Satirer)

Isid. = Isidorus Hispalensis:

Etym. = *Etymologiae* (Etymologier)

Kallim. = Kallimakhos:

Ait. = *Aitia*

Hek. = *Hekale*

hymn. = *hymnoi* (Hymner); *hymn. Art.*: Hymnen til Artemis

Luc. = Lucan:

Phars. = *Pharsalia*

Lukr. = Lukrets:

DRN = *De Rerum Natura* (Om Tingenes Natur)

Nonn. = Nonnos

Dion. = *Dionysiaca*

Ov. = Ovid:

Ars. am = *Ars Amatoria* (Kunsten å elske)

Am. = *Amores* (Kjærlighetseventyr)

Fast. = *Fasti*

Her. = *Heroides* (Heltinnebrev)

Met. = *Metamorphoses* (Metamorfoser)

Rem. am. = *Remedia Amoris* (Kjærlighetskuren)

Trist. = *Tristia*

Plin. = Plinius (den Eldre):

Nat. = *Naturalis historia*

Plut. = Plutark

Mor. = *Moralia*

Quest. conv. = *Quaestiones convivales*

Paus. = Pausanias

= *Hellados Periegesis* (Beskrivelse av Hellas)

Prop. = Properts

= *Elegiae* (Elegier)

Sen. = Seneca den Yngre

Dial. = *Dialogi*

Ep. = *Epistulae*

Herc. = *Hercules Oetaeus*

Oct. = *Octavia*

Sil. = Silius Italicus

= *Punica* (Punerkrigen)

Stat. = Statius

Theb. = *Thebais* (Thebaiden)

Strab. = Strabo

= *Geografika* (Geografi)

Tert. = Tertullian

Virg. = *De virginibus velandis* (Om jomfruers slør)

Theognis = Theognis

Elegiae

Tuk. = Tukydid

Historien om Peloponneserkrigen

Val. Cato = P. Valerius Cato

Verg. = Vergil

Aen. = *Aeneis* (Æneiden)

Ekl. = *Eclogae* (Ekloger)

Georg. = *Georgica*

